

Proletarec

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office at Chicago, Ill., under the Act of Congress of March 3, 1879.

IZHAJA VSAK ČETRTEK

Naročnina—Subscription Rates:
United States and Canada: \$2.50 vse leto (per year), \$1.50 pol leta (half year).
Foreign Countries: \$3.50 za leto (per year), \$2.00 pol leta (half year).

Printed and published by—Lastnik in izdajatelj: JUGOSLOVANSKA DEL. TISKOVNA DRUŽBA (Jugoslav Workmen's Publ. Co., Chicago.

Il. (No.) 763. • CHICAGO, ILL., dne 27. aprila (April 27) 1922. LETO (Vol.) XVII.

Upravništvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone, Rockwell 2864.

MAJSKA IZDAJA.

VSEBINA:

Naša majska beseda	2
"Palače" premogarjev (slika)	3
Fran Albrecht: Naš rdeči Maj (pesem)	4
Po štiriintridesetih letih	4
Ivan Molek: Rudar (pesem)	6
Plačilni dan (slika)	7
Jože Zavertnik: "Oj ti lumpje . . ."	8
Scott Nearing: Kaj hoče Francija?	9
Ivan Molek: Prerojenje	11
Zena in socialistično gibanje	12
France Tratnik: Zločin (slika)	13
Semintja	14
Frank S. Tauchar: Kovači sreče	15
Dr. Zivko Topalović: Socializam kao klasni pokret. . .	17
Eugene V. Debs: Klič ka pravičnosti	18
Eugene V. Debs (slika)	18
Sava Muzikravić: Svetski rat i socijalizam	19
Dr. Stev. Z. Ivanić: Socialistička revolucija	21
Gibanje jeklarskega delavstva (slika)	22
A-B-C o premogu	23
Farmer in Hardingova prosperiteta (slika)	26
Glasovi iz našega gibanja	27-30
Iz upravnštva	31
Jugoslovanska Socialistična Zveza	33
Listu v podporo	34
Agitatorji na delu	34
Analfabetstvo v Združenih državah	36
Slika iz Rusije (slika)	39
Propadanje Bolgarije vsled bremena vojne odškod- nine	41
Kup mrtvecev v teritoriju ob Volgi (slika)	42
Vihar (pesem)	43

Naša majska beseda.

Nad trideset let praznuje mednarodno delavstvo praznik dela — prvi Maj.

Vso to dobo propagira solidarnost, bratstvo, odpravljenje mej med deželami in narodi.

Visoko je že dospela ideja o mednarodnemu nastopanju delavstva v boju za skupne interese, za družbo bodočnosti, za socializem, za odpravo vojen in drugih socialnih nadlog.

Prapor mednarodnega bratstva je že ponosno vihral in milijoni so se zbirali krog njega in pridobivali nove milijone v svoj krog. Prišla je vojna — v Sarajevu se je vžgala iskra — in militarizem je zaplapolal s svojim žarom razdejanja po vsem svetu. Danes je na papirju med državami mir. Sklenili so ga na mirovni konferenci leta 1919 v Parizu, toda ogromni požar še ni ugašen; še vse povsod tli in vre, sovraštva so še razpaljena, militarizem še vedno kraljuje, bratstvo in mednarodna kooperacija sta še zmirom daleč v ozadju. Tak je prvi Maj 1922.

Požar je posegel tudi v tabor mednarodnega delavstva. Vojna je tudi v njemu pustila svoje sledove, globoke zareze, prepade, globeli, kakor na pravih bojiščih. In kakor se boji vrše med buržvaznimi elementi, kakor se kapitalistični interesi vsled križajočih interesov bijejo med seboj, tako so v medsebojnemu boju tudi delavske frakcije, katerih je mnogo, veliko preveč. Človeštvo še ni zrelo za bratstvo in še dolgo ne bo. Sebičnost, zavist in mržnje, so v povprečnem človeku mnogo bolj ukoreninjene, kakor pa dobre lastnosti. Človekov razum še ni dosegel tiste stopnje, da bi mogel napraviti nagel korak iz temne prošlosti v pravo civilizacijo.

Vsako dobo ustvarja večina. Iz fevdalizma smo prišli v kapitalistični sistem, ker je večina dozorevala za prehajanje iz starega v novi, popolnejši družabni red. In danes se ustvarja nova večina, ki postaja sposobna, silno počasi sicer, za še popolnejši družabni red. Prvi vidni temelji socialističnega družabnega reda se danes grade in na njih se razvija družba, ki vodi v socializem.

Delavske armade danes niso sibkejške kakor so bile; mnogo jačje so po številu in tudi po moči. Velik del politične in gospodarske sile je že v njihovih rokah. To je napredek. Vojna, ki je po mislih tistih, ki so jo pričeli, imela služiti dinastijam, imperializmu in kapitalizmu, je pognala svetovni ustroj naprej za več desetletij četudi smo šli v enih stvareh nazaj. Kajti, vojna je pokazala, da kapitalizem dovršava svojo vlogo; socializem se je pomaknil za mnogo korakov naprej. In danes se vrši glavni boj med propadajočim kapitalizmom in napredujočim socializmom, ki si pridobiva vedno več postojank.

Po svetu kraljuje med revnim ljudstvom beda kakor že dolgo ne. Stotisoči izgubljajo upanje v boljšo bodočnost. Pred par leti je završalo med množicami, preobrat so hotele, takega, ki bi čez noč pomel z vsem, kar je slabega, pa ustvaril družbo, z ravno tako brzino, v kateri ne bo bede, ne vojen, ne sovraštva. To so bile sanje in sanjači so razočarani.

Sanjači, prežeti utopizma in fanatizma, so zagrneli in hoteli hipen preobrat. V tem prizadevanju so naredili delavskemu gibanju veliko škode. Danes jo popravljajo in prvi maj 1922 se praznuje v znamenju obnavljanja delavske solidarnosti, ki pa še ni obnovljena.

Socialni preobrati se ne dogajajo v enem Gospodarski sistemi se ne spreminjajo čez noč. To je bilo ene velike ure za politični preobrat v Evropi. Potrebovalo pa se bo najmanj eno stoletje za politični preobrat, ki bo izbrisal za seboj stare sledove fevdalizma, toda kapitalizma dotlej še ne bo popeljal ma iztrebil. Socialni preobrati so stvar razvoja delavcev, in uspehi so odvisni od sposobnosti delavcev, od mednarodnih odnošajev, od stoterih dejavnikov okolščin, na katere ljudje, ki znajo s tako lahkim srčevati najtežje probleme kje v deveti deželi, tako pozablajo.

Po parletni dobi razdvajanja in nesoglasij se zača v delavske vrste razumnejše pojmovanje situacije. Mnogo je še danes temnega na svetovnem odru političnih tarjajata. Ali tako črno ni, kakor mislijo tisti, ki se kajajo nad izgubljeno slogo. Skozi zadnja leta je bilo nekaj razred v raznih deželah veliko pridobil, v kateri more biti govora o pridobitvah v razvalinah kapitalističnega družabnega reda. Toda triumf proletariata nikakor ni tak, kakor ga slikajo po zvezdah optimisti, ki znajo tako spretno poviševati eno sliko in omalovaževati drugo.

Socializem kot nauk je med vojno in po vojni mnogo napredoval. Pridobil je ogromne mase pristavešev. Toda še vedno imamo dežele, v katerih socialisti v taki manjšini, da bi bilo blazno pričakovati mu zmago v kratkem času. Tisti, ki so se upirali da so take zmage mogoče z manjšinami, v času ko stari sistem še utrjen v sedlu, danes spoznavajo svojo zmoto. Le kadar zagrmi stari sistem na tla, je mogoče pride na krmilo nova struja, ne zato ker je jaka, ampak ker zastopa novi sistem. Toda to še ni nobena prava preobrat. Premenitev vlade je politični preobrat, ako je nova vlada predstavnica drugačnega reda kakor stara. In potem se prične gradbeno delo, notranji proces evolucije v vulkaničnem stanju.

Danes je svet v periodi vulkanične evolucije. Stari družabni red pada po stopnjah; ne pada — leno vzdol, pa vendar ne gre navzdol. Kajti če pada stopinja kapitalizma, ga nadomesti druga stopinja preobrata, ki pomeni preminjanje starega gospodarskega reda v socialističnega.

V Genovo so se sešli zastopniki narodov iz vse Evrope na ekonomsko konferenco. Dali so ji to ime, da bi bila konferenca ekonomska in politična, konstruktivna in destruktivna. Če nič drugega, je priznala, da je svet že lažla odvisna od dežele, narod od naroda in da je svet napredek nemogoč brez medsebojne kooperacije.

Toda genovska konferenca ima še eno drugo nalogo — sliko, kakršne še ni imela doslej nobena konferenca v zgodovini človeštva. Naj tej konferenci so tudi zastopniki družbe bodočnosti, družbe, ki prihaja. Niso mo Rusi; tudi iz drugih dežel je na genovski konferenci nekaj zastopnikov, ki so v političnem življenju socialisti. Socialistična misel v Nemčiji, v skandinavskih deželah in drugod je tako napredovala, da so se ni poslanci prišli tudi v zbornice stare diplomacije, da bi je nekaj novega v svetovnem razvoju.

Italija ima buržvazno vlado. Toda ne smejo vzemati korakov, ki bi našli odpor pri socialistih. Če se pravi, italijanska vlada ne more voditi take politike kakršno vodi Francija; da sta si buržvazna italijanska vlada in socialistična stranka v opoziciji, je mo

obsebi razumljivo. Toda italijanska vlada skuša uravnati svojo taktiko po načinih, ki prenesejo tudi kritike socialistov. Od konference v Parizu leta 1919, od washingtonske konference pa do konference v Genovi je narejen korak naprej, kajti na nji so poleg militaristov, ki se zbirajo pod praporom reakcionarne Francije, zbrani tudi predstavniki napredne misli in zastopniki družbe prihodnosti.

Od starih kongresov dinastične diplomacije je narejen velik korak naprej. Do kongresa, na katerem bodo zastopana ljudstva vseh dežel kot ljudstva, bo treba napraviti še nekaj korakov. Začetek je storjen in mi smo ž njim zadovoljni. Razvoj ne pozna skokov. Duševna evolucija ni stvar momenta, ampak stvar desetletij, petdesetletij, stoletij.

Iz nesloge se učimo spoznavati vrednost sloge in solidarnosti. Te šole še nismo imeli dovolj. Iz vojne, iz organiziranih morij se učimo spoznavati njih blaznost, njih uničujoče posledice za ljudstva vseh narodov. Tudi tega spoznanja še nimamo dovolj, kajti vedeti moramo tudi, kako odpraviti vzroke, ki vodijo k organiziranim morijam.

Milijone ljudi, zdravih ljudi, danes gladuje, ker nimajo posla. Njihova ustvarjajoča sila počiva, medtem, ko na drugi strani vsega primankuje. Kje so vzroki takemu stanju? Socializem jih je že davno razkril, toda večina ljudi še ni zrela odpraviti teh vzrokov, ni zrela odpraviti sedanjih gospodarskih uredb, slonečih na profitu, in jih nadomestiti s kolektivističnimi.

Letošnji prvi Maj, ki je simbol ideje mednarodnega bratstva, je našel naše vrste v boljšem razpoloženju, kakor zadnje leto. Iz Utopije se delavstvo vrača v Re-

alnost. Iz zmot, storjenih na vseh straneh, se učimo, kako moramo delati v bodoče brez zmot ki so že bile narejene. In to bo uspeh, dasi bomo delali zmote in napake, ki še niso bile narejene. To ni greh. Greh pa je ponavljati že storjene zmote.

Naš cilj je jasen kakor je bil, celo jasnejši je. Bolj kakor kedaj poprej postaja za človeštvo resnica, da je socialistični družabni red neizbežljiv. Mi se tega zavedamo in vemo, da je socializem edina rešitev iz sedanje mizerije in mednarodnega klanja ter krvosestva. Kapitalizem s svojimi priveski se upira umiranju in ker se upira, postaja tim zrelejši za novi red. Vsaka gospodarska pridobitev, vsaka politična pridobitev socializma pomeni stopnjo k socialistični družbi. Potom takih stopenj bomo prišli v družbo mednarodnega bratstva in mednarodne koperacije v prid vsega človeštva. Za tako družbo dela socializem, deluje zavedno mednarodno delavstvo, združeno v svojih organizacijah.

Prvi Maj je praznik organizacije. Čim mogočnejše bodo naše organizacije, tim pomembnejši bo naš praznik dela, socialističnega dela, in tim bližje bomo družbi mednarodnega bratstva in mednarodne kooperacije. Naprej k našemu solncu!

Svet se je pač civiliziral in kultiviral in človeštvo stoji danes više, kakor pred desetisoč in stotisoč leti. Ali če ni kultura le nekaj relativnega, kar označuje razliko med davno minolimi dobami in sedanjo, če se smatra kulturo za tisto stopnjo, na kateri se človek otrese živalstva in bestialnosti, tedaj nimamo pravice trditi, da smo vstopili v stoletje kulture.

"PALAČE" PREMOGARJEV.

V takih "udobnih" stanovanjih žive premogarji, o katerih podjetniško časopisje piše, da so "aristokratje" med delavstvom. Ta slika je bila vzeta v Enterprise, Pa. — Premogarske kočje so po vsej deželi skoro enake, podobne gornjim.

Fran Albrecht:

Naš rdeči Maj.

Rdeči so prapori naših svobod:
rdeči do zlatega solnea se vijejo,
sveti simboli v bodočnost nam sijejo,
mi pa za njimi, sklenjena četa,
v zarjo krvavordečo odeta,
vsi mi poraženi, vsi mi pogaženi,
vsi mi od solnea bodočnosti blaženi,
bratje in sestre, vsi v eni zaroti
stopamo Solneu in Luči nasproti,
ljudstev in narodov vseh proletarci,
jadni in gladni revolucionarci
trkamo, dokler ne odpro na stežaj
se duri sveta nam v naš veliki Maj!

Mi smo zarotniki, ki smo se v duši zakleli,
da ne poginemo, predno ne sine naš dan;
v gladu, v trpljenju zoreli, molčé jekleneli,
zreli in celi možjé in žené — zdaj na plan!
Okna odprite, prezračíte stan,
mi smo pomlad, ki jo nosi orkan,
mi smo povodenj, ki bruha iz skal,
hoj, na kolena, ti car Kapital!
Hoj, na kolena pred nami, buržuj,
vekomaj tožbam si našim bil tuj,

zdaj se mi rogamo tvoji postavi,
rogamo tvoji ljubezni in spravi,
rogamo tvoji zločinski modrosti,
najbolj se rogamo tvoji prostosti . . .
Sámi si vstvarimo svojo prostost —
mi v paradiz smo bodočnosti most.

Rdeči so prapori naših svobod:
rdeče so zarje uporov in kri, ki ob vstaji
škropi barikade, ko zemlje ječijo tečaji,
rdeča ljubav je — vez bratskih usod,
ki nas zedinila v eni je čredi,
ljudstev vseh brate v trpljenju in bedi,
sestre molčeče in tihe upornike,
puntarje glasne in nespokornike . . .
Radi vas duše so polne nam črta!

Okna svetá na stežaj so odprta,
že na iztoku je brizgnil signal,
kmalu, o kmalu v svet bruhne naš val!
Kmalu, o kmalu naš rdeči bo Maj
svetu in narodom vsem caroval:
sredi svetá mi postavimo mlaj,
rdeči bo prapor na njem plapolal.

Po štiriintridesetih letih.

Štiriintrideset let ni mnogo v zgodovini. Navajeni smo važnih dogodkov, ki so drveli skozi zadnja leta med vojno in po vojni, tako da se v času sedanjih izprememb pozablja na dogodke, ki so se izvršili pred leti. In le na podlagi teh, ki so se izvršili pred dalj časom, lahko sklepamo, v koliko smo in v koliko nismo napredovali.

Dne 4. maja bo minilo štiriintrideset let od shoda na Haymarketu v Chicagi.

V McCormikovi tovarni za poljedelske stroje je bila stavka. V Chicagi je bilo veliko gibanje za osemurni delavnik. Tudi delavstvo pri McCormiku se je bojevalo za to zahtevo.

Pred štiriintridesetimi leti.

Kapitalisti niso bili mehkužni. Bil je boj, in kakor v vsakem boju, je hotela ena in druga stranka zmagati. Boji se ne vodijo zato, da bo zgodovina pisala o slavnem poginu, o brezprimerni požrtvovalnosti in o drugih, s porazom spojenih lepih rečeh. Boji se vodijo za zmago.

Namen določa sredstva. Vsaka stranka gleda, da doseže in porabi tista sredstva, ki najbolj zanesljivo obetajo zmago.

Nekatera sredstva so po splošnih etičnih nazorih našega prosvetljenega stoletja nedovoljena. "Boj bodi pošten." Ker je naša družba civilizirana, ima za vse mogoče reči predpise, tudi za boje. "Viteški" dvoboj je do pičice urejen z natančnimi zakoni; strogo je določeno, kdaj in kako se nasprotnik pozove na dvoboj, kako se vodi orožje, kakšne funkcije imajo priče, kako se sablja in strelja in kako se napravi zapisnik.

"Civilizirana" vojna je strogo določena z mednarodnimi pogodbami.

Za gospodarske boje veljajo splošni zakoni. Umor in uboj je v obče prepovedan, torej je tudi v konfliktih med delom in kapitalom kazniv. Vse kar prepovedujejo zakoni in morala v splošnem, je tudi v slučaju stavke ali izpora prepovedano.

Kdo dela zakone? Kdo jih izvaja, in kako?

To je vprašanje, na katerega ameriško delavstvo po tolikih letih še ni moglo najti pravičnega odgovora.

Ravno zato ima kapitalizem v tej deželi še vedno vse zakonodajstvo, vse vlade, vse sodnije, vse leto vso policijo v svojih rokah. Zato ima kapitalizem možnost, da vzame z drugo roko delavcem več, nego jih s prvo pod pritiskom strokovne organizacije daje. Zato lahko ustvarja delavstvu konkurenco z ženskim in otroškim delom. Zato lahko šikanira in preganja strokovne organizacije in slabi njih bojno moč. Moč ameriškega organiziranega delavstva je zapopadena v Ameriški delavski federaciji. Ta nasprotuje organiziranemu boju organiziranega delavstva na političnem polju. Ameriška Delavska Federacija zanikava socializem. Za boj proti izkoriščevalcem je ustvarila svoja lastna pota.

Ali — boj se vodi za zmago. Zakoni in morala se lahko ovirajo in preprečijo zmago. Zato je ni vojna med narodi, v kateri se ne bi kršilo mednarodno pravo. Zato veljajo tudi v gospodarskih bojih zakoni in toliko, kolikor je ena ali druga stran prisiljena, da jih spoštuje.

Kapitalistični razred zdeluje in predpisuje zakone; on jih tudi izvršuje. Kakor legislativni, tako je te-

ki eksekutivni aparat v njegovih rokah. Njemu je moč, da suče zakone tako, da mu ne delajo ovire; delavski razred se jim mora podvreči, ker ga sili kapitalistična eksekutiva na to. Za najmanjši prestopok proti delavcu najstrožja kazen, večinoma mu je pa tak prestopok, ki bi bil njemu v prid, onemogočen, ker so mu organi kapitalistične pravičnosti večinoma ne le za petami, ampak tudi pred nosom.

Kapitalistični razred izdeluje zakone. Najenostavnejša morala bi zahtevala, da sam respektira, kar je sam predpisal. Delavskemu razredu so zakoni vsiljeni; kdo bi se mogel čuditi, če bi gledal, da se jim izmanne, kjer škodujejo njegovim interesom?

Kapitalisti niso naivni. Zakon v teoriji in zakon v praksi — to je razlika. In kadar so mogotci v boju, hočejo zmagati; kaj bi vpraševali za zakone, ako ni nujna razloga, da bi se jih bali? In čemu bi se jih bali, ko je izvrševanje v njihovih rokah?

Pri McCormiku je bil štrajk za osemurni delavnik. Kapitalizem ga je hotel premagati. Ali hotel je še več. Vse tedanje gibanje za skrajšanje delovnega časa, vse gibanje za izboljšanje delovnih razmer in delavskega položaja je hotel zatreti. In posegel je po tistih sredstvih, ki so se mu zdela najbolj uspešna.

Pri McCormiku so skušali obratovati s stavkokaži. Temu so se hoteli stavkujoči delavci upreti. Tedaj je nastopila policija. Treba je bilo ščititi kapitalistične interese in kapitalistična policija je izvršila svojo nalogo. Pridrdrali so patrolni vozovi, policijske gorjace so udrihale po delavskih glavah in proletarska kri je tekla.

Zaradi kapitalističnih interesov.

Zvečer je bil sklican na Haymarket protesten shod. Močan oddetek policije je bil mobiliziran. Ali nubenega povoda ni našel, da bi bil interveniral. Shod je bil miren, dasi je bil povod protesta razburljiv. Začelo je deževati in množica se je jela razhajati. Tedaj je padla zagonetna bomba.

Potem je sledila karikatura procesa, in tragedija se je zaključila na vešalih. Njene žrtve leže na pokopališču Waldheim. . . .

Pred štiriintridesetimi leti je bilo. Delavci so se bojevali za osemurni delavnik.

Po štiriintridesetih letih še ni končan ta boj.

Delavstvo v Ameriki ima veliko strokovno organizacijo. Mnogo je sicer še popolnoma neorganiziranih delavcev, več kakor organiziranih, toda American Federation of Labor je velika družba, ne glede na ostale organizacije izven nje. Brez nje bi bile razmere še slabše; to je gotovo. Ali — čez triintrideset let je minilo in ameriško delavstvo se bojuje še vedno kakor tedaj, njegove zahteve so še vedno enake in njegov položaj se bistveno ne izpreminja. In moč nasprotnikov v gospodarskih bojih je še vedno enaka.

Pol stoletja je ameriško delavstvo v boju za izboljšanje svojih razmer. Ali je v teku tega časa doseglo kake znatne uspehe?

Ali je unija trdnjša kakor je bila? Ali so podjetniki v boju proti unijam šibkejši kakor so bili pred 24. leti? Če niso, če so sedaj še jačji kot kedaj poprej, kje je vzrok, da je delavstvo ostalo brezmočno?

Pred štirimi leti je bil stari Gompers zaslišan pred odborom za delo v zadevi Meyer Londonovega zakonskega predloga in Gompers mu je nasprotoval. Dr. Rubinov, ki velja za avtoriteto v vprašanih socialnega zavarovanja, ga je vpozoril, da so se zadnja leta življenske potrebščine v cenah bolj dvigale kakor pa delavske plače. Tedaj je Gompers vzkliknil:

"Če so Rubinovi zaključki pravilni, tedaj je vse delavsko gibanje te dežele zmota, in pideset let moga življenja in dela je zapravljenih."

Delavsko gibanje te dežele sicer ni popolna zmota, kajti če ne bi bilo nobene strokovne organizacije, s katero so si delavci od časa do časa priborili par centov ali preprečili utrgovanje plač, bi bil njih položaj naravnost suženjski. Toda ena velika, kardinalna zmota je res v tem gibanju in Gompers je prav posebnim odgovoren zanjo.

Podatki, na katere se je pred štirimi leti skliceval dr. Rubinov, so bili pravilni. Cene življenskim potrebščinam so se dvigale hitreje kakor pa plače povprečnega ameriškega delavca. In danes gredo plače navzdol z veliko večjo brzino kakor pa se nižajo cene življenskim potrebščinam, ki so za mnoge potrebne reči še ravno tako visoke kakor so bile.

Pred par tedni je Gompers na konferenci odborov Čikaške delavske federacije ponovno nastopil proti reorganiziranju ameriških strokovnih organizacij. In ob isti priliki je ponovno obsojal prizadevanja tistih unijskih voditeljev, ki se trudijo zanesti med ameriško strokovno organizirano delavstvo idejo za samostojno nastopanje delavstva na političnem polju. *"Nagradi prijatelje in kaznuj sovražnike,"* ostane še za naprej Gompersova deviza.

Po štiriintridesetih letih je organizirano ameriško delavstvo skoro tam kakor je bilo; kapitalizem pa je med tem časom postal jačji. To more vprav te dneve spoznavati tudi tisti del konservativnega delavstva v A. F. of L., ki vsaj nekoliko misli. Toda za samostojno politično akcijo delavskega razreda še ne bodo nastopili.

Tako ne bo šlo dolgo dalje. Mnogi že spoznavajo, da je bilo v načinu boja Ameriške delavske federacije ves čas nekaj napačnega. Ti skušajo sedaj iti preko Gompersa in njegove klike na politično bojišče. Politična moč v rokah nasprotnikov je kriva, da je ameriško delavstvo v glavnem tam kakor je bilo. To moč si mora delavstvo priboriti in jo potem rabiti v prid interesov vsega ljudstva. Ameriško delavstvo si mora vzeti za cilj socializem. Boji za povišanje plač in in skrajšanje ur mu niso prinesli nikalih zadovoljivih rezultatov. Samostojen boj delavstva na političnem in industrialnem bojišču bo prinesel drugačne uspehe tudi ameriškem proleterijatu. Najprvo cilj. Ko imaš tega, si ustvari bojno organizacijo. In na to boj, dokler ni dosežen cilj, ki v tem oziru pomeni socialistično družbo.

Za življenje, ne za smrtno pokoro je nastala zemlja, in človek je poklican, da na njej živi in uživa življenje. Priroda mu je dala moč, da obriše solze in zamaši njih vire. Dala mu je oči, da lahko najde novo pot, in dala mu je razum, da lahko pravilno koraka po njej.

Prvi majnik je praznik delavnega ljudstva vseh narodov. Mednarodno sklenjen se mednarodno praznuje in pomeni pogreb narodnega sovraštva. Internacionalno praznovanje prvega majnika izraža spoznanje, da je boj delavstva proti internacionalnemu kapitalizmu mogoč le v nerazrušnem edinstvu izkoriščanega delavstva. Kjer ni mednarodna misel še dovolj vkoreninjena, jo je treba tembolj bližno gojiti, da se okrepeča proti vsakemu viharju. Kdor izrablja nepremagane ostanke šovinizma proti mednarodnosti, je sovražnik delavstva. Ako bi se delavstvo odreklo mednarodnosti, bi zlomilo svoj meč.

Ivan Molek:

Rudar.

Nad mano v vašem svetu sije solnce,
na mojem črnem nebu solnca ni;
na vašem jasnem nebu zvezde so ponoči,
v mojem temnem svetu noči konca ni.
Pri vas so zvezde vse nad vami,
pri nas so pa med nami:
iz kotov svetlikajo, s potov brlikajo...

Moj svet se pogreza globlje, globlje —
pogreznjen svet.
Narobe svet:
vročina je brez solnca, ognja.
Oblakov belih, sivih ni na mojem nebu —
oblaki plazijo med nami se,
kot kače klopotače so oblaki vsi strupeni,
a s črnega se svoda rada vsuje toča
— ne veš, kedaj, ne veš, kako — in seka do krvi.

In oni dan — in morda jutri spet — je bil potres.
Zazibal se je svet kot ladija na morju.
Blisk — tresk!... Takrat je bil dan!
Za hip dan strašan, da videl si ognjeno smrt.

"Pod nami je pekel."
Moj ded je to verjel.
Zdaj vem, verjamem tudi jaz.
Moj svet pod vami je pekel.
Nad mano so nebesa.
V nebesih je moj bog
—visoko on nad mano, globoko jaz pod njim —
ki meni, ženi, deci daje naš vsakdanji kruh.
Moj bog — rodil se je kot jaz človeško —
ponižal mene je na krta,
obsodil me, da rijem v črnem drobu zemlje,
da rijem in bogastva mu narijem.
Naril bogastva sem ogromne gore,
a kaj je meni dal moj bog od tega?
Obsodil me na večno ritje,
zakopal me je tostran groba v grob!

Oj vi tam gori, čujte!
Oj vi nad mano, ki vas znoj moj greje —
ki sveti vam, ko zatone vaše solnce,
pretvarja moje črne stene v vaše zlate kupe —
oj vi! —

Moj svet je speč vulkan!
Moj grob ni mrtvih grob.
Moj svet je živ vulkan!
Zdaj bruha vam na dan
bogastvo črno, bljuje vam denar.
A pride dan, ko bruhal bo spoznanje, gnjev!
Mi krti bruhnemo na dan v mogočnih tokih,
po vašem svetu se razlijemo
in vašega se solnca naužijemo —
takrat bo spet potres,
da vaša stresla bodo se nebesa,
ko pride dan,
rudarjev dan!

PLAČILNI DAN.

“Oj ti lumpje ...”

Spisal Jože Zavertnik.

Bil je čas senene košnje. Vroče junijsko solnce je pripekalo, nebo je bilo jasno in nikjer ni bilo opaziti oblačka na nebu. Živo srebro v toplomeru je plezalo kviško, v barometru je padalo. V zraku je bil opaziti neprijeten pritisk, ki se je povečeval in je ljudem jemal dihanje, ki so delali na polju in senožitih.

Stari Topol je spravljal s svojci seno v kopice. Debele znojne kaplje so se mu zbirale na njegovem čelu, da so se združile v curek in vtile po njegovem zagorelem licu.

Janez Topol, ali Matevževc, kot so ga nazivali sosedje, je bil star okoli šestdeset let. Bil je visoke rasti, širokopleč in krepkih mišič. Vsa njegova zunanost je pričala, da se veseli dobrega zdravja.

Kmetje niso radi občevali z njim. Bil je čudak, kajti njegovi sosedje so ga večkrat našli sedeti pri knjigah ob dolgih zimskim večerih, če so k njemu prišli neradi po nasvet. Kmetje v vasi so si šepetali marsikaj o njem drug drugemu v uho. V mladih letih je hodil v šolo. Njegovi stariši so hoteli, da bo gospod. On je pa nekega dne izginil in nihče ni vedel, kam je odšel. Nekateri so govorili, da je šel Ameriko, drugi so pravili, da je šel v deželo, kjer imajo ljudje tako črno kožo, kot obraz zamorske matere božje v kapelici. Po očetovi smrti se je vrnil domov in prevzel posestvo. Prinesel je s sabo denarja kot toče, so govorili sosedje. Pripeljal je s sabo tudi ženo in troje otrok, ki so govorili tako čuden jezik, da ga še župnik, dacar, učitelj in žandarmerijski stražmojster niso razumeli, ki so bili najbolj učeni gospodje v fari. Ščasoma se je njegova družina priučila domačega jezika, sosedje so se ji pa kljub temu izogibali. Matevževc ni hodil v cerkev, pa tudi njegovi otroci so bili redkokdaj v nji. Nekateri so ugibali, da se je zapisal v drugo vero, drugi so govorili, da je najbrž svojo dušo zapisal samemu peklenščeku, kajti kar je Matevževc začel, se je obneslo. Njegovi travniki so bili najlepši, njegove njive so rodile, kot nobenemu drugemu kmetu, njegova živina je bila lepa, da ji ni bilo para v okolici. Svoje polje je obdelaval s stroji, ki jih je nekje kúpoval, tam daleč bogsivedi kje. Pa tudi Topol ni iskal družčine s svojimi sosedi. Redkokdaj je prišel v vaško gostilno in izpil molče kozarec vina, na kar je ravno tako molče odšel, kot je stopil vanjo.

Po vojni je bil stari Topol še bolj redkobeseden, kajti pobrala mu je najstarejšega sina. Padel je nekje na poljskih poljanah pri prvem ruskem navalu, ko je avstro-ogrška vojska bežala na vse strani pred Rusi. Tudi njegova družina je po vojni popolnoma prenehala hoditi v cerkev in sosedje so se jo še bolj ogibali kot pred vojno.

Mladina, ki se je vrnila iz vojne, je imela druge misli o starem Topolu, saj tudi ona ni zahajala v cerkev, čeprav so stariši doma godrnjali, da je mladina skozinskoz pohujšana, od kar se je vrnila iz morije domov.

“Le pohitimo,” se je oglasil stari Topol in si obrisal znoj raz čelo. “Nevihta bo kmalu tukaj in dobro je, če spravimo seno v kopice.”

“Oče, saj nas ne prehiti,” se je oglasil hlapec Jernej, njegov sin Tine, ki je slišal te besede, mu je pa prikimal, kakor da se strinja z njim in ne verjame očetu, da prihaja nevihta.

“Le poglejta proti Krimu, je že dobil klobuk,” je oglasil oče, prek polja in travnikov je pa potegnil piš od juga, da so se njegove besede izgubile v nemumljivo mrmanje.

Od Krima sem se je spustil črn oblak, podoben velikim sulici, ki se je hitro večal na vse strani, v daljavi je bilo slišati votlo bobnenje. Po nebu je zakarj ognjena kača, in sledil ji je močan pok. Pričele so padati debele kaplje in zopet je nastala tišina, da se ni ganila bilka na polju.

Hlapec in sin sta pričela hitreje grabiti, kakor o tekmujeta med seboj, kdo bo več nagrabil. Stari Topol je pa rekel: “Pustimo, pojdimo pod streho, če ne, bo mo mokri do kože.”

Koncem senožeti je bila kapela zamorske Matere božje. Kapelico so imeli v oskrbi frančiškani, ki so enkrat v letu brali mašo v nji in pobrali denar iz pošice, ki so ga darovali verni ljudje. Kapelica je bila stara in med ljudstvom so krožile legende o raznih čudežih, ki so se zgodili v nekdanjih časih. Počasi je razpadala, kot razpadajo vsa stara božja pota, ako ni več privlačna sila za verno ljudstvo in ne nosijo več mastnih dohodkov. V kapeli je bil altar in na njem je stala lesena soha Marije z detetom v naročju. Ona sta imela obraz črno pobarvan, le oči so se njima svetile. Pred soho je gorela mala svetilka. Vrata so bila močna železna mreža in verniki so lahko le od daleč občudovali soho, kadar so postajali pred njo in molili. Takoj zadaj za mrežo je bila močna železna škripanja z majhno odprtino na vrhu, skozi katero so verniki vanjo spuščali darove.

Hlapec in sin sta hotela steči proti kapelici, da morda tam najdeti za zidom zavetje pred nevihto. Stari Topol je pa njima zaklical: “Nikar, nevarno je. Lezimo v kopico.”

Debele deževne kaplje so pričele padati zopet, le da bile so gosteje. Veter je zopet zatulil in dvigal prah na cesti, na nebu so pričeli švigati bliski. Črni oblak, prihajajoč od Krima, se je bližal z neznansko hitrijo. Iz njega so švigali goreči jeziki na vse strani, kateri je spremljalo vedno bolj močno grmenje.

Topol, njegov sin in hlapec so se zarili v seno, da so le oči gledale iz njega. Črni oblak je prihajal bliže in bliže in temniti se je pričelo, kot da nastaja mrak. Grmenje je naraščalo, nebo je bilo v plamenih, dež je lil kot iz škafa. Zablislilo je, da jim je vzel vid in takoj je sledil strašen pok. Od neba proti kapeli se je vtrgal svetilo žareč trak, prihodnji bliski so pa le švigali proti severju za kapelo. Dež je pričel pomehovati, proti jugu se je kazalo jasno nebo. Kaplje so postajale drobnejše in drobnejše, ponehale so in na nebu se je prikazalo solnce.

Vsi trije so zlezli iz kopice. “Pojdimo pogledat, kaj se je zgodilo”, je rekel stari Topol. Prišli so do kapelice. Na strehi je bilo malo razmetane opeke, Marijina soha z detetom v naročju je pa ležala razcepjena na dvoje sredi kapelice.

“Kdo ve, kaj bi se nam zgodilo, da smo iskali nekaj zavetje”, je pripomnil stari Topol, ko so si ogledali škodo, ki jo je napravila strela in se napotili proti senožitim, da se odpeljejo domov.

Minilo je nekaj dni po tem dogodku. Klerikalisti so prinesli vest, da se je zgodil velik čudež v kapelici zamorske Matere božje. Strela je udarila v ka-

pelico in močno sežgala in poškodovala altar, Marijina soha je pa ostala nepoškodovana. Bil je naznanjen velik shod z zahvalno mašo, katero bodo darovali frančiki. Povabljen je bilo ljudstvo iz vseh krajev Slovenije, da se udeleži tega shoda, kajti novi čudež govori, da se bodo zopet godili čudeži in verni ljudje bodo deležni Marijine milosti.

Prišla je napovedana nedelja. Okoli desetih se je vili starega Topola pričela prijemati radovednost, ki je postajala večja in večja, dokler se ni odločil, da najde pogledat, kaj so napravili s kapelico.

Prišel je do križpota in počasi se je preril do kapelice, kajti ljudstva se je trlo okoli nje in ljudje so s trahom drug drugemu šepetali čudež v uho. Matevžev-

vec je gledal nekaj časa in ni hotel verjeti svojim očem, da je res, kar vidi. Na svoje oči je videl Marijino soho ležati na tleh in razcepljeno na dvoje. Videl je, da je bil altar nepoškodovan. Zdaj je bilo pa ravno narobe. Sredi altarja pod majhnim nebom je stala Marijina soha nepoškodovana in poznati ji je bilo, da je barva na nji še precej presna. Oltar je bil ves osmojen, kakor da je kdo nalašč zakuril ogenj na njem. Gledal je nekaj časa, gledal. Na to se je obrnil proč in vzdihnil: "Oj, ti lumpje . . ." Pogledal je topo množico, ki je klečala pred kapelico in molila. Dostavil je: "Še bodo ljudje sužnji, še . . ." in trdih korakov, z glavo pokonci, kot človek, ki se zaveda, da je njegov duh prost, je pričel stopati proti domu.

Scott Nearing:

Kaj hoče Francija?

Vladajoči razred Francije je imel že izza časa Charlemagnea ambicije, ki jih je gojil Aleksander. Vse te ambicije je postavil Aleksander, ko je podjarmil svet. Že pred časi Napoleona Bonaparte, kakor tudi za njim, je bila ta ideja srcu vitežke Francije kakor priraščena.

Francozi so čudne vrste provincialni ljudje. Evropejci smatrajo nekako tako, kakor smatra mesto Boston Zedinjene države — za svoj privesek. O svojem jeziku in o svojih lastnostih mislijo, da je oboje universalno ali splošno. Pred vojno se Francozu, ki se je hotel podati v Rusijo, ni bilo treba učiti ruskega jezika; kamorkoli je prišel, je videl obleko svojega kroja, spoznal je svoje prebrisane izreke in čul je svoj jezik. Kakor so se počutili Angleži, kamor so prišli, doma v trgovini, tako so se počutili Francozi, kamor so prišli, doma družabno. Francoz se ne uči tujega jezika; ni potreba. To provincialno nagnjenje je vladalo pri Francozih, od kar so se postavili v evropski zgodovinski kot narod, ki ima zbuhati nase pozornost.

Toda še pred nedavnim — komaj pred 150 leti — je bila njihova pozornost izzvana od Nemčije in od Rusije — nikdar ne tako resno od Rusije, kajti vsled njene kulturne zaostalosti Francija ne bi hotela priznati kaj takega. Ali Berlin, središče najbolj izurjenega naroda v trgovini — Berlin s svojimi pesniki, dramaturgi, skladatelji in umetniki, je postavil znake, ki so bili za Francijo nenadkriljivi. Kot uspešen stabilizator civilizacije, je postala Nemčija velik rezervoar sil in tozadevnih virov. Naravno je bilo, da so ti novi izraski ogrožali Pariz, rodili tekmo in konečno napeto stanje.

Nemčija je imela premoga in železa v takih množicah, da ji ni mogel konkurirati noben evropski narod. To ji je omogočilo, da je postala prva v industriji. Francija je bila v komercialnem oziru prekošana. Nemška industrija je bila bolj organizirana; njena znanja trgovina je obstajala v glavnem iz potrebnih ali vporabnih izdelkov, med tem ko se je bavila Francija po večini z luksurijoznimi. Ako naj ostane Francija gospodarica Evrope, je bilo potrebno uničiti nemško moč in prenesti železo in premog pod drugo kontrolo. Ako naj bo Francija družabni posredovalec, je bilo potrebno razupiti nemško kulturo.

In tako je prišlo do vojne. Merilo vojne ni bilo pravica napram sili, ampak sila napram sili — gospodarska in militaristična sila napram gospodarski in militaristični sili.

Leta 1918 je prišlo do premirja in za premirjem so začele nastajati gotove reči. Nemčija je kapitulirala

na podlagi tistih 14 točk sporazuma, ki so bile vržene pozneje v koš. Za tem je prišla pogodba v Versaillesu, ki je bila spisana po eni skupini in podpisana po drugi — in pogodba v Brest-Litovsku. Diktirala jo je vseskozi francoska diplomacija z vso svojo nesramnostjo. Francija si je prizadevala na vse načine, da poniža svojega nasprotnika. Nobena druga svetovna sila — Japonska, Italija, Anglija in Zedinjene države niso zavzele takega stališča — toda Francija ni pokazala niti sence vitežtva.

To je bil poizkus izbrisati s površja moč trgovske Nemčije. Armada in mornarica je bila puščena iz vidika; šlo je za premog in železo. Poizkusili so ji odvzeti gospodarsko in ne militaristično moč. Francija je vztrajala, da mora Nemčija plačati, medtem ko drugi narodi niso bili tako brezobzirni. Ko je Lloyd George kandidiral za izvolitev, je sicer povdarjal, da mora Nemčija plačati in da je treba kajzerja obesiti, ali to so bili le njegovi politični triki, ne da bi bil pri tem mislil resno na kakšno tozadevno izvršitev. Ali Francija je vztrajala. Gospodarski izvedenci so izjavili, da more Nemčija plačati le na ta način, če producira v tolikih meri, da izžene iz tujezemskih trgov vse svoje tekmovalce. Toda francoski državniki se niso dali pregovoriti — Nemčija mora plačati; poleg tega mora biti potisnjena na nivo agrikulturne dežele.

Kmalom nato se je zgodilo nekaj zelo značilnega. Francija je obrnila svojo pozornost od Nemčije proti Rusiji. Če bi bilo res, da je bilo njeno sovraštvo naperjeno proti Nemčiji, ker je vpadla v Belgijo, bi bilo tako držanje za nespravo nekako opravičeno. Toda Francija se je postavila tudi proti Rusiji. Njeni finančniki so financirali proti njej notranje ustaje, od zunaj pa so zahtevali napram nji blokado. Francija je poskušala uničiti Rusijo, kakor je poskušala uničiti Nemčijo; toda Rusiji ni mogla pristrichi peroti, kakor je to storila Nemčiji. Njeni državniki so začeli z enako propagando proti boljševizmu, kakor proti Nemčiji. Zato je imela dva izgovora; v obeh slučajih pa so bili njeni motivi isti: da uniči svoje tekmece.

Na Washingtonski konferenci, ki se je sešla 1921, je Francija sodelovala pri konferenčni mizi v takem smislu, kakor je prisostvovala Nemčija haški konferenci pred svetovno vojno. To je bila "razoroževalna" konferenca, in Francija je zavzela stališče, da če je treba kake razoborožbe, jo je treba izvesti na vodi. Francija je imela dober vzrok za to. Nemčija je stalno ogrožala njene meje. In ko je prišlo do vojnih dreadnoughtov, je Francija zahtevala najboljše program mornarice. Prišlo je na vrsto vprašanje podmorskih čolnov,

in Francija je zahtevala, da se ji pusti največjo flotilo podmorskih čolnov. Želja Francije ni bila samo, da gospoduje Evropi, ampak je zahtevala večjo mornarico, kot jo ima Anglija. Francija je zahtevala gospodarstvo sveta. In francoski diplomatje so bili tisti možje, ki so ovirali razoroževalno delo na vseh koncih in krajih.

Francija igra danes vlogo največjega in najnevarnejšega rožljara s sabljo na svetu!

Francija ima še vedno visoko število kmetijskega prebivalstva. Leta 1846 je znašalo njeno kmetijsko prebivalstvo 75,6 odstotkov; leta 1911 pa 55,8 odstotkov. Francija je torej še vedno pretežno dežela kmetijskega ljudstva. Skoraj vse to prebivalstvo ima svoje domove. Pred vojno je bila Francija najbogatejša dežela v Evropi. Leta 1850 se je cenilo njeno bogastvo na 9 milijard frankov; leta 1880 na 56 milijard frankov in leta 1912 na 101 milijard frankov. Skozi teh šestdeset let je postajala Francija velika, bogata dežela, ki je posojevala denar drugim državam. Njeno kmetijsko prebivalstvo je hranilo svoj *sou*. In tako je bila Francija ob izbruhu svetovne vojne najbogatejše središče evropskega kapitala; toda Nemčija jo je izzivala v bogastvu in v prebivalstvu.

Koncem vojne so bile v Franciji volitve, pri katerih je prišla na krmilo sedanja klika — trgovci, tovarnarji in razni industrijalci.

Francozi so odkritejši od nas; mi podpiramo trgovino potom politike; v Franciji vodijo politiko direktno trgovci. Sedanji parlament, izvoljen na podlagi vojne politike, zmage in težkega miru, je izvajal svojo moč po tem pravilu, od kar je prišel na krmilo.

Mali posestniki, mala buržvazija je jedro francoskega gospodarskega življenja; ona in pa vrednost njenega premoženja se je izpostavljala in se še izpostavljala na politično tehtnico, kakor so zahtevale razmere. V imenu teh malih posestnikov, v imenu takozvanega nacionalnega bloka, je bilo izjavljeno, da mora Nemčija plačati — in s tem v zvezi so zagnali brezobzirno kampanjo, da izvedejo vojno izplačilo.

Francija predstavlja danes star, izmučen in zlomljen narod. Leta 1872 je štela Francija 36 milijonov prebivalcev; leta 1881 37 milijonov prebivalcev; leta 1891 38 milijonov prebivalcev; leta 1901 39 milijonov prebivalcev in leta 1911 istotako 39 milijonov prebivalcev. V teku tega časa se je njeno kmetijsko prebivalstvo skrčilo in njeno industrialno prebivalstvo je za nekaj narastlo. Gotova kmetiška okrožja so imela na vsakih 100 rojstev do 143 smrtnih slučajev. Če bi ne bilo v tem času porastka na prebivalstvu v mestih, bi njeno skupno prebivalstvo kazalo namesto porastka, nazadovanje. Z ozirom na prebivalstvo, je stala Francija na enem mestu; v politiki pa ima svoje ambicije, ki gredo za tem, da obvlada svet. V tem je Francija izreden vzor starca, ki poskuša ostati žilav in mlad.

Gospodarsko spada Francija v 19. stoletje, vzlic temu se ponaša, koketira, vpije in gestikulira. Njena želja je gospodovati nad Evropo, delati denar v Afriki in odstraniti Nemčijo in Rusijo, v kolikor sta ji nevarni kot gospodarski tekmovalci. Njen primankljaj za bodoče leto je ena milijarda 625 milijonov frankov, vzlic temu govori, kakor da hoče ohraniti svojo pozicijo ne le kar se tiče največje armade v Evropi, ampak želi imeti največjo mornarico!

V Parizu je Napoleonov grob; za njegovim grobom pa je muzej, v katerem se nahaja velikansko število zastav vseh vrst, regalij in drugih znakov. Med drugimi rečmi je tudi mnogo slik iz francoskih bitk, preko 1000 let starih, in pod vsako sliko je napis: "Dobljena po Francozih." Niti ene bitke ni, pod katero bi ne bilo napisano, da je ni dobila Francija. Za Napoleono-

vim grobom počivajo ostanki francoske militaristične slave. Francozje so se vojskovali na vseh kontinentih in na vseh morjih, in relikvije teh mogočnih časov hranijo v svojih muzejih.

Velika Britanija je rabila Francijo za svojega policaja v Evropi, toda Francija se je obnašala, kakor da je župan mesta, ne pa policaj. Briand in Lloyd George sta se včasih pogovarjala. Njiju nazori so bili vedno zelo slični in sta se razumela vedno pravilno. Briand se je umikal; vodil je z Anglijo dogovore, ki so kazali, da pusti Nemčiji, naj se opomore. In ko so jo vabili Nemčijo, naj pošlje v Cannes in v Genovo svojega zastopnika, je stopil vmes Poincare, ki zastopa interese tistega dela Francije, ki pravi, da mora Nemčija plačati. Kmalu v začetku tega leta so Francozje pregali za en čas vezi z Anglijo, ker se niso mogli zediniti kaj naj se stori. Angleži so vztrajali, da je treba priznati Rusijo, med tem ko so Francozi zahtevali, da mora Rusija plačati svoj dolg. In tako je danes situacija sledeča: Francija na eni strani zahteva, da vlada Evrope — Velika Britanija na drugi strani zahteva, da je treba postaviti Nemčijo na noge in da se da Rusiji priložnost, da si opomore. Francija vztraja, da je treba Nemčijo izstradati in jo obenem izmозgati do pogina; Rusija da se pusti od zunaj — in da se ž njo vendar obračuna.

V knjigi, ki jo je spisal pred kratkem James Harvey Robinson z naslovom "Zmešano v formaciji", sem našel sledečo izjavo: "Vsak drug kot splošen mir, je vedaj nemogoč; nobene prosperitete brez splošne prosperitete."

Kaj hoče Francija?

Mir hoče; natvezen mir od ene strani sveta naproti drugi strani; blagostanje hoče Francija in mizerijo na njene evropske tekmovalce. Rusijo želi videti v mizeriji — istotako Nemčijo. Načrta za splošen mir nima niti ga ne bo imela tako dolgo, dokler smatra sama sebe za boljše kot ostale ljudi na svetu. Živeča gospodarsko v 19. stoletju, a mednarodno militaristično po Napoleonovih nazorih, sanja Francija še vedno sanje o svetovni nadvladi, vzlic temu, da bi morala to idejo opustiti, ko je padel Napoleon. Francija zahteva nekaj, kar bi bilo mogoče pred 2000 leti — to, kar nemore dano doseči noben narod, kajti medsebojne vezi so danes tako medodvisne, da pomeni uničenje ene dežele tudi čase za vse druge dežele.

Toda Francija misli, da je svet Francija, in danes je Francija tukaj kot največja nevarnost svetovnemu miru. Na poti je miru v Washingtonu; na dan prihaja s svojim gospodarskim individualizmom in z domišljijo svetovnega gospodstva. Anglija, mnogo pametnejša, pravi ne; sodelovanje prihaja, in angleški državniiki vidijo to sodelovanje. Toda Francozi so živeli predolgo svoje provincialno življenje; ostali so v Franciji, med tem ko je bil ostali svet na potovanju. Pri tem mislim na francoski vladajoči razred.

V Franciji je še en drug element — revolucionarni proletariats s svojo revolucionarno zgodovino. Upati je torej, da bomo imeli jutri v Franciji novo situacijo. V Franciji morajo priti od strani tega proletariata protesti. Francosko delavstvo dela manj in govori več kot pa delavci Nemčije in Anglije; toda v Franciji je proletariats, s katerim je treba računati — in to je element, na katerega se upirajo naše oči.

Če bo Francija nadaljevala svojo sedanjo pot brez ovir, ji napredek ne bo zagotovljen niti za ped. In če se ji posreči vzdržati to pot, bo to na kvar vsemu svetu. Ljudstvo je začelo spoznavati, da mora biti mir svetovni mir, in blagostanje svetovno blagostanje. — *Prevel —č.*

Prerobjenje.

Ivan Molek.

Jože Grebenc se vrača domov.

Dolga je bila njegova pot. Pol življenja je hodil po svetu. Šel je z doma mlad fant — v resnici je bil le mož; vrača se mož, a zdi se mu, da je starec. Glej ta, znane kraje! Pozdravljajo ga hribi in doline, potok v kotlini, vasi na rebrih — in on jim odzdravlja. To so še njegovi edini znanci. Jože srečava ljudi, toda ljudje so tuji in on je njim tujec. Ali Jože ne gleda ljudi. Kaj gredo mimo nepoznani!

Težka je njegova pot. Čim bližje je rodno mesto, težja je pot. Kakor da bi gazil debel sneg ali se vlekel skozi goščavo . . . Kot da se je odtrgala velika skala s vrha hriba in se privalila nanj, tako nekaj težkega mu je leglo na dušo.

Počasna je njegova pot. Ko je bil še tako daleč stran, se mu je zdelo, da je že blizu — a zdaj, ko je še par ovinkov, se mu dozdeva, da je še dni hoda.

Baš tako je bilo tedaj, ko je pustil dom za seboj. To je bilo že davno, a tako živo je pred njim, kakor da je bilo včeraj ali morda pred eno uro. Takrat še ni bil tujec; imel je dosti znancev in nekaj prijateljev ter — morda — eno ali dve prijateljici. Ampak odhajal je tujec iz rodne hiše. Njegov oče ga ni poznal — ni ga mogel, ne hotel poznati. Njuni poti sta bili stotisoč milj narazen. Jože je bil prepričan, da je že izmlada iztrnil na pravo pot, toda njegov oče je obsodil to pot kot krivo in pogubljenjsko ter ga proklel.

Še danes dobro sliši njegove besede:

— Moj sin nisi več! Ne maram biti več tvoj oče! Pojdi od mene, zgubljenec, zatajnik moje vere in rušitelj božjega miru, pojdi! — Ne prikaži se več!

Sin je molčal. Oče ima pravico misliti in verjeti, kar hoče. Jože ni odgovoril. Oče ima pravico spoditi ga iz hišice, katero si je sam sezidal. Strašen je bil njegov oče v tistem hipu. Divje je gledal in hropel. Njegove besede so bile pretrgane, kakor da jih je vlekel in trgjal iz srca; njegov glas je bil hripav. Tak je bil njegov oče.

Jože je pobral cape in utrnil solzo. Obrnil se je in pogledal očeta. Bil je njegov roditelj in ga je ljubil ljubo vsemu. Zakaj bi ga sovražil? Mar zato, ker je neveden in nedostopen novim idejam? Ne, ne! Poskravljen, dragi oče!

Danes se vrača k njemu. Zato je tako dolga, težka in počasna njegova pot. Dvajset let ga ni videl, ne slišal o njem. Ali še živi? Težko. In če živi, ali ga sprejme kot sina ali kot tujca, katerega je spodil z doma? Zato je težka njegova misel kakor skala.

Počasi se pomiče noga, sklonjen je hrbet. Glej, zdajni ovinek! Rodno mesto leži pred njim. Kako se bliže rdeče strehe v rososvežem spomladanskem jutru! Kakor mladenka, ki je čakala — zvesta — svojeje drugega, mu prihaja rojstni kraj nasproti! No, pa pozdravljeno rodno gnezdice!

Vse je nekam praznično. Kaj je danes?

Med hišami je. Tupatam ga pozdravi stara znanka, drugače je vse novo, vse tuje. Tudi hiše so se ostarale in nove so se rodile. Toda kraj je njegov. In vse tako praznično, vse veselo — kaj je danes?

Čuj, godba v daljavi! Jože Grebenc posluša in srce mu zatiplje burno.

Marseljeza!

Da je mogel tako pozabiti! Težka misel, ki ga je vlekla, je kriva, da se ni spomnil, čeprav je vedel.

Prvi maj! —

Saj je vendar sklenil, da se vrne na delavski praznik. Svečan povratek! Prvega maja je hotel biti doma, čeprav tujec. In zdaj ga pozdravlja . . .

Jože ni več tujec. Mogočna pesem je tako domača . . . Kakor pero je prožna noga. Odvalila se je skala . . . Jože koraka lahko in pokoncu. Ne, on dirja, teče. Bližje in bližje so glasovi godbe in pesmi. Pred njim in za njim se vali množica: tuji v rojstnem mestu, a on se jim smehlja. Delavci so. Pozdravljeni, bratje!

Na prvem vogalu. Gneča. Zdaj je godba tu! Po cesti priplapola rdeči prapor; za njim je videti drugega in tam zadej je tretji. Pozdravljen prapor, znak delavčevega vstajenja! Kolikokrat ga je nosil Jože v tujini — zakaj v tujini? Saj ni tujine! Kjer je rdeči prapor, kjer so zavedni delavci, tam je domovina!

Kviško srca! — Ali naj stoji in gleda? Ne! Jože Grebenc ni nevtralna, gledajoča masa, on je bojevnik že izmlada. Zato v vrsto bratov! V naslednjem hipu je že korakal poleg starca, ki je nosil rdečo zastavo. Težka je bila zastava, ali stari delavec jo je krepko držal in klecal dalje. Znova je zaigrala godba bojna proletarsko pesem in znova so grmeli glasovi:

“Vstanite bratje urno, smelo!”

Povorka je zavila na vrt, kjer je bil pripravljen govorniški oder. Ni mu znan ta vrt. Takrat ga še ni bilo, ko je bil on doma. Jože se ozira po obrazih. Nikogar ne pozna. Pa kaj bi! — Ali za hip se je vrnil svinec v noge in tegoba v srce. Kje je oče? Očeta ni tu! Ali je še živ? . . .

Urnebesni klici. Splošna svečanost. Praporji in sodrugi se strnejo okrog odra. Godba igra. Jože se zgane — in zopet je odpadlo breme. Mučna misel je zbežala. Drži se starca, ki je še držal prapor. Delavci ga obkole.

— Dobro, dobro, sodrug Grebenc! Živel naš stari Matija! Krepko si ga nesel, čvrsta, stara kost!

Starček se zareži in si briše potno čelo. Malo je še sivih las na temenu; mokri so sivi brki in lice je nagubano nalik usnju starega čevlja.

— Ali ga sem? E, še ga bom nosil, še!

Jože gleda, gleda in ustnice mu trepečejo. Ali ni slišal znan glas? — Zdaj šele je videl starca in se zagledal v znane poteze. Ali je mogoče? Starec je nosil rdeči prapor in on je korakal z njim! — Ali je mogoče?

Jože gleda starca, ustnice se mu skrivijo in po licih se udereta dva potoka vročih solz.

— Oče, oče!

Starec se zgane. Oči se zablistajo in pod sivimi brki se pokaže rupa. Da, to je Jože!

— Jože, sin moj, odpusti mi, saj sem vedel, da se vrneš! Na veliki dan se imaš vrniti . . . Prvega maja . . .

Dvoje src se je strnilo, dvoje mladih src . . .

Nad očetom in sinom je pa grmela pesem . . .

Žena in socialistično gibanje.

Živimo v dobi socialnih preobratov. V vseh družabnih plasteh se opaža nekaka nervoznost in nepokoj, označujoča temeljite in radikalne spremembe. Pred nami vstaja vprašanje za vprašanjem, ki bi morala biti predmet diskuzijam na sejah socialističnih klubov in vzbuditi zanimanje vsakega sodruga. Eno izmed važnih vprašanj je vprašanje, ki se bavi s stališčem žene napram našemu gibanju.

Bili so časi, ko se je štelo ženo za manj vredno bitje. Vse kar je bilo izven ozkih sten njenega doma in ni bilo tesno združeno s hišnimi opravki se je smatralo kot stvari, za katere se žena ne bi smela brigati. Zatrjevalo se je, da je ženi že naravno določena usoda matere, katere delavnost je omejena na njen dom. Ako se je v tistih časih našel kak zagovornik ženske enakopravnosti, je postal predmet, ki se ga je smešilo in preziralo.

V zadnjem desetletju se je veliko spremenilo. Le skrajno omejen človek more danes trditi, da je žena v primeri z moškimi inferiorno bitje. Mnogo držav je sprejelo žensko volilno pravico. Ženske imajo dostop v visoke šole, kjer se usposobljajo za poklice, ki so bili zanje pred par desetletji nedostopni. Ženske se nastavljajo v uradih in tovarnah; na vseh poljih industrije ženske uspešno tekmujejo z moškimi.

Socialisti so se zavedali važnosti ženske enakopravnosti davno prej kot druge stranke. Socialisti so bili prvi, ki so se zavzeli za popolno enakopravnost žensk; bili so prvi, ki so proglasili osvoboditev žensk izpod vsake oblike zatiranja in odvisnosti. Socialisti so vedno poudarjali, da je osvoboditev človeštva nemogoča brez ženske enakopravnosti in neodvisnosti.

Devetnajsti dostavek k ustavi Zedinjenih držav je dal ženskam volilno pravico. Bilo je treba mnogo bojev in žrtev, da se je to doseglo. Vsako važno gibanje za večje pravice in svobodo pomeni boje in žrtve. Brez teh ni napredka in ne svobode. Ljudi, ki stoje na čelu naprednih gibanj, se navadno ne plačuje z denarjem in slavo, pač pa z zasmehovanjem in preziranjem.

Ženske imajo sedaj volilno pravico. To pomeni velik korak k napredku. Ženska volilna pravica jih postavlja v tem oziru enakopravne z moškimi. Splošna volilna pravica nam je jamčena v ustavi Združenih držav, kljub temu smo še daleč do prave enakopravnosti. Da jo dosežemo, se moramo politično izobraziti. Glasovnica v rokah politično izobraženih ljudi je v boju za človeške pravice močno orodje, v rokah nezkušenih in nevednih postane orodje reakcije. Naša dolžnost, je da te množice, ki se dajo slepo voditi od profesionalnih političarjev, izobrazimo, da ne bodo orodje reacionarjev. To dolžnost bomo vršili najbolje, ako pridobimo ženske za socialistično gibanje.

Večkrat naletimo na "modre" može, ki nam pripovedujejo, da je ženska nedostopna politični izobrazbi. Ti možje pač nikdar ne pomislijo, da niso sami nič boljši, če ne slabši. Mi ne moremo pričakovati od žensk, da bi takoj razumele važnost volilne pravice, ko je niti ne razume večina moških, dasiravno bi se tega lahko že davno naučili.

Ako hočemo, da bo ženska znala rabiti moč, ki je zapopadena v volilni pravici, se moramo poglobiti v njen položaj in psihologijo. Le v redkih slučajih bo mož diskuziral politična vprašanja s svojo ženo na način, da bi ga ona razumela. Navadno je mož mnenja,

da njegovi nameni in cilji ne bi smeli brigati njegove žene. On niti ne poskuša, da bi jo poučil. "Ti tega ne razumeš," se navadno glasi odgovor, če ga žena ne vprašuje o teh zadevah. Ta nespoznanje daje povsem mnogim prepričanjem med možem in ženo, ki imajo razlike v razlikah verskega ali političnega prepričanja.

Da ljudje ne znajo uporabljati volilne pravice, iskati vzroka v razredni nezavednosti. Dočim so imeli možki dovolj prilike doseči politično izobrazbo, so ženske popolnoma zanemarjale. Zapostavljalo se je tudi na drugih poljih izobrazbe. Izobrazba žensk, posebno v takozvanih boljših družbah, se je bavila odno z razvojem raznih čustev. Razvoj raznih sentimentov, vzbujenih umetnim potom pa pomnožuje nervoznost in druge živčne neprilike. Nič ne more biti slabšega kot taka izobrazba. Izobraževanje žensk, kakor tudi moških, bi se moralo razvijati v smeri, ki bi vodila k realnemu spoznavanju življenja. Za izobrazbo delavskih žensk se pa sploh ni nihče brigal. Ni čuda, da je mnogo delavskih žensk podvrženih raznovrstnim težavam in supersticijam; ni čuda, da postanejo lahke žrtve v rokah verskih in drugih sleparjev. Možki večkrat pritožujejo radi teh dejstev, toda store malo ali pa nič, da bi se to spremenilo.

Ako bi možki vedeli in znali pojasniti, da so vse krščanske religije bile in so še sovražne ženskam, bi one kmalu prenehale biti orodje v rokah duhovnikov. Vse krščanske religije so obdolžile ženo kot povzročiteljico vsega gorja v tej "solzni" dolini. V bibliji se reka zakona najdemo o ženi zasramovanjanja, katere bi se danes ne upal čitati noben duhovnik v dostojni družbi. Mnogi cerkveni očetje, katere se danes časti kot svetke, so smatrali žensko za zelo nizkotno bitje. Krščanstvo uči, da je žena nečista. Mnogo žensk je zgorn na gmadah, ker jih je "nezmotljiva" mati cerkev pregledala za čarovnice. Poučujmo ženske o teh stvarih, povejmo jim, da se je cerkev vedno upirala reformam, ki so stremile za tem, da se ženski priznajo pravice, ki jih kot mati zasluži. Ako to storimo, bodo začeli razpadati vezi, s katerimi je cerkev ovila razum delavske žene.

Zgodovina ne zaznamuje niti enega pomembnega gibanja, kjer bi ne igrale ženske velike vloge. Kljub temu, da so je njih izobrazba zanemarjala, kljub temu, da so imele le malo prilike pokazati njih zmožnosti, nam zgodovina prikazuje ženske, ki niso, kar se imlekta tiče, zaostajale za moškimi. Kdo še ni slišal o Korneliji in njenih silih? Kornelija je bila, ki je vrgla svoja sinova, da sta postala upornika in zagovornika ljudskih pravic v korumpirani rimski republiki. Shakespeare, o katerem se trdi, da je poznal žensko dušo bolje kot vsak drug pisatelj, je ustvaril v svojih igrah nesmrtno ženske karakterje. Njegova Portia, Desdemona, Ophelia in druge stoje kot izklesani spomeniki ženskih čednosti. Svetovna literatura pozna le malo del, ki razkrivajo tako globoko misli in psihologijo človeške duše kot dela George Eliot, slavne angleške pisateljice. V današnjem času najdemo ženske v znanstvenem polju. Ženski se moramo zahvaliti za najdbe radija, za iznajdbo, ki se po pravici smatra eno izmed najvažnejših. Ali moramo vpričo teh dokazov ženske inteligentnosti trditi, da je ženska inferiorno bitje?

Ako hočemo žensko poučiti o vrednosti volilne

pravice, se moramo sami učiti. Vsaka stvar potrebuje svoj čas do dozoritve. Žensko vzgojo se je vedno zamarnarjalo; zato ne moremo pričakovati od njih, da bi kar naenkrat delale čudeže. Poglobiti se moramo v njih položaj; pronajti moramo vzroke in okolščine in potem soditi. Ako to storimo, se nam bodo oči odprle in spoznali bomo, da tudi možki navsezadnje nismo tako modri, kot se nam dozdeva.

Kadar se bomo izobrazili v rabi volilne pravice, tedaj bo pričetek nove dobe. Odprla se bo nova pot, ki bo vodila do večjega soglasja in sporazuma. Sledila bo izmenjava idej in medsebojnega poučevanja. Razlike, ki se porajajo iz neznanja bodo izginile. Žena bo podpirala moža v njegovem prizadevanju, mesto da ga

ovira. Delo v korist družbe, katero je tesno združeno z blagosatnjem posameznika, bo povzdignilo moža in ženo do stopnje, o kateri danes niti ne sanjamo. Borba za košček kruha, katera danes uničuje na tisoče življenj in talentov, bo izginila. Namesto materialne borbe, bo nastopilo tekmovanje razuma in misli. Žene, posebno žene delavcev, so poklicane, da skupno z možkimi pripravljajo pot k osvoboditvi. V borbi za boljšo bodočnost potrebujemo kooperacije. Nihče se ne sme izgovarjati in podcenjevati svoje moči. Dolžnost možkih je, da poučavajo ženske in skušajo ovreči njih predsodke. V boju za napredek moramo strniti vso našo moč in naš razum, da nam čimpreje zasije boljša doba — doba Socializma.

—s.

Franc Tratnik:

Zločin.

SEMINTJA.

Prvi maj 1922. — Od demonstracij na delo. — Obnavljanje delavskih vrst. — Zavezniki premogarjev. — Zakaj jih ni več? — Gompers o pristranosti sodišč. — Genovska konferenca.

Povsod, kamor je prodrla socialistična misel, se bo praznoval prvi Maj, simbol delavskega vstajenja, ki pomeni vstajenje vsega človeštva. Na Japonskem, v Indiji, na Kitajskem, v Afriki, Avstraliji in povsod drugod bodo manifestirale množice za mednarodno bratstvo in za družbo pravičnosti. Toda letošnje manifestacije se bodo razlikovale od prejšnjih, posebno onih pred vojno.

V Franciji bo delavstvo demonstriralo proti vladi, ki je danes razun japonske najreakcioarnejša, militaristična in imperialistična vlada. Da je francoska vlada taka kakor je, je krivda večine francoskega ljudstva, pri kateremu ima ta vlada oporo. Francosko delavstvo ni brezmožen element. Ono predstavlja silo, ki pa je danes razrahljana in zato se počuti francoski imperializem toliko varnejši. Letošnji prvi maj se praznuje v znamenju zedinjevanja delavske fronte. Tudi po prvem maju naj delavstvo vsake dežele skrbi, da pride čim prej do strnjenja delavskih vrst.

Ruski proletariat opušča pompozne demonstracije, kajti sovjetska Rusija je prišla iz civilne vojne, blokade in oboroženih vpadov zmagovita in sedaj se nahaja na novem bojišču — bojišču dela, na polju ekonomske rekonstrukcije. Predno bo Rusija za silo urenila svoje gospodarsko življenje, bo vzelo par let. Predno bo mogoče deželo izvleči iz gospodarske zaostalosti, bo vzelo par desetletij. V prvih dnevih revolucije je sanjalo o sreči, ki je baje že na pragu, nekaj milijonov ljudi v Rusiji. Lenin je dejal, da so v preobratih taki sanjači potrebni, kajti če bi njih ne bilo, bi se revolucija ne bila vzdržala. Nobeni preobrati ne prinašajo sreče čez noč. To razočara sanjače, toda preobrat je bil izvršen, carizmu so popolnoma izpodkopana tla, in rekonstrukcijo Rusije morajo voditi naprej ljudje, ki znajo misliti. Taki ljudje vodijo danes Rusijo iz ekonomske desorganizacije po načinih, ki vodijo k dobrem rezultatu. Pri tem vpotrebljavajo marsikak korak, marsikateri način, katerega so pred letom dni obsojali. Ekstremistom je treba dati priliko delati in imeti odgovornost za delo. Samo kritizirati ni težko.

Proletariat v Nemčiji, v Nemški Avstriji in v Čehoslovakiji praznuje letošnji prvi maj precej drugače kakor leta 1913. Takrat je še protestiral proti vladam Hohenzollernov in Habsburžanov. Sedaj imajo v Nemčiji, Avstriji in Čehoslovakiji vlade "po volji ljudstva" brez vladarjev "po milosti božji". Demonstracije proti vladam se še vseeno vrše, ampak za inteligentno delavstvo je sedaj važnejše vzgajati mase in jih v vsposobljati za novi družabni red. Delavstvo je danes sila, mnogo večja, kakor je bilo leta 1914 ali preje. V marsikateri deželi bi danes lahko vladalo delavstvo, če bi bilo bolj zrelo, bolj sposobno za vladanje. Toda delavstvo

je vsa leta doslej le protestiralo in kritiziralo, gradilo in vladati pa se šele uči. Tudi doslej je gradilo, tudi pri tem delu ga je vodila buržvazija. Grajenje je bilo nji v korist.

Poljska, Jugoslavija in Romunija spadajo med zadnjaške dežele, nazadnjaške v vseh ozirih. Poljska je med njimi še najnaprednejša. Delavsko gibanje v vseh treh je razrahljano kakor v nobeni drugi večji evropski deželi razun na Ogrskem. Nezadovoljne mase so le prav v teh deželah najrevolucionarnejše; toda sama nezadovoljnost še ne zadostuje. Nezadovoljni Macedonci, hrvatski seljaki in Črnogorci ne morejo izvesti socialne revolucije. Pod firmo "komunizma" se je zdelo v Jugoslaviji vse, kar je bilo skrajno nezadovoljnega, pa je želelo preobrat, bodisi kakršen koli. Mesto pade sedanjega režima v Jugoslaviji se je dogodil preobrat v šibkem delavskem gibanju nove države. Val nezadovoljnih je bil močan in vladajoči elementi so ga znali obrniti v škodo delavstvu. Iz razbitih kosov danes v Jugoslaviji obnavlja delavsko gibanje, prenaša peteži z levece pa nadaljuje z razdiranjem. Socialistično gibanje v Jugoslaviji rabi poleg vsega tudi nekoliko prečiščenja, rabi več praktičnih delavcev in manj političnih mešetarjev. Vse to pride ob času.

Med dežele, v katerih je socialistično gibanje zelo slabo razvito, spada tudi republika ameriškega dolarja. Prvi maj 1922 je našel ameriško delavstvo razdvojen kakor je bilo; razne narodnostne frakcije, vsaka s svojimi psihologijo, prinešene iz Evrope, se mrevarjajo med seboj, ameriško delavstvo pa je indiferentno, krivdo za slabe čase pa vali na inozemske delavce. Kljub temu stanju se je duh socializma zelo razširil med ameriškim proletariatom. Dežela je pričela dozorevati in jako delavsko politično gibanje. Pogoji za uspehe niso dani. Treba je le strnjenje sil tistega dela ameriškega delavstva, ki razume razredni boj in ki pozna masovni socializem. Kakor hitro se to zgodi, bomo v par letih imeli mogočno stranko proletarcev, ki bo vodila to deželo v socialistični družabni red. V tem letu bomo na polju reorganiziranja naših vrst imeli marsikateri zanimiv dogodek. Vsi bodo vodili k nemu spoznanju: Da je združenje naših sil neobhodno potrebno za dosego uspehov v boju s kapitalizmom. Delavstvo v drugih deželah potrebuje naše pomoči. Ruski proletariat se ne more boriti proti ameriškemu kapitalizmu, niti ne proletariat nobene druge dežele. In mednarodni kapitalizem ima danes svojo glavno oporo v ameriški finančni aristokraciji. Lomilci fraz pozabljajo, da je naše bojišče tukaj, pa opajajo svoje uspehe z velikanskimi uspehi proletarijata v drugih deželah, katere je dosegel v par urah, dasi jih ni. To je napačna propaganda in je škodljiva delavstvu v deželi in delavstvu vseh drugih dežel.

Premogarska stavka se nadaljuje. Na strani premogarjev je le tisto ameriško delavstvo, ki je razredno zavedno, in pa nekaj takozvanih delavskih prijateljev v senatu in kongresu. Resnični prijatelj premogarjev v kongresu je socialistični zastopnik Meyer Londoner, toda on je edini, ki reprezentira delavske interese. In jih ni več, je krivo delavstvo samo, med njimi tudi premogarji. Zato se dogaja, da ima v svojih bojih proti trustjanom obrnjene proti sebi javne avtoritete, sodišča in oboroženo silo. Vse te institucije bi bile lahko pod kontrolo delavstva, ako bi si znalo osvojiti politično moč.

Stari Gompers, ki je bil pred par dnevi zaslišan pred Lockwoodovim odborom v New Yorku, je kritiziral sodišča, ker v svojih razsodbah vedno dajejo prednost kapitalu in zapostavljajo delavstvo. Samuel Untermyer ga je vprašal, kako je prišel na tako revolucionarno idejo in Gompers je na to vprašanje protestiral, če, da ne pusti, da bi se njegovo govorjenje smatralo za revolucionarno. Pojasnjeval je, da ni radikalec in da ne širi revolucionarnih teorij. To ve tudi Untermyer. Kritizirati ameriška sodišča in druge javne ustanove pomeni delovati za strmovglavljenje konstitucionalne vlade — v jeziku denarnih interesov. V tem oziru je Amerika zelo zelo nazadnjaška dežela in da je tako, je v veliki meri kriv Gompers in Ameriška delavska Federacija. Kadar bo članstvo te federacije mililo drugače kakor danes — danes večina delavstva sploh nič ne misli — bodo Gompersi nemogoči v delovskemu gibanju, pa tudi sodišča bodo drugačna. Ane riške delavske strokovne organizacije potrebujejo temeljite reforme. Organična vez med njimi mora postati tesnejša. Na političnem, kakor na industrialnem polju mora delavski razred nastopati kot solidarna enota potom svoje organizacije za svoje interese. V tem boju mora ponuditi bratsko roko ameriškim farmarjem, katerih ogromna večina čuti kapitalistično izkoriščanje ravno tako kakor industrialno delavstvo.

Ekonomski konferenca v Genovi, ki rešuje probleme zavožene Evrope, še ni našla steze v obljubljeni detelo. Zastopniki Rusije in Nemčije, zbrani v Genovi, so sklenili trgovsko in deloma politično pogodbo, ki je povzročila veliko razburjenje v taboru diplomatije velike in male antante. Nemci in Rusi so se sporazumeli, da je treba izbrisati prošlost, preklicati stare pogodbe med Romanovci in Hohenzollernci, pa priti v nova. To ni bilo po godu francoski diplomaciji, niti angleški. Obojim so sekundirali zastopniki male antante. Toda pogodba je ostala v veljavi. V Parizu, ki gledajo na vse stvari z militarističnimi očmi, vidijo v tej pogodbi militaristično zvezo med Nemčijo in Rusijo. V resnici pomeni pogodba poskus kooperirati za polju gospodarske obnove Nemčije in Rusije v korist obeh dežel — na podlagi profita. Hitra gospodarska obnova Rusije je odvisna od kapitalizma. Kapitalizem ji je pripravljen pomagati, ako se mu garantira dovoljne dobičke in varnost za njegova podvzvetja v Rusiji.

Kapitalistično časopisje piše, da sovjetska Rusija vedno bolj opušča, komunistično politiko in daje koncesije kapitalizmu. Radikalno časopisje pripoveduje o

velikanskih ruskih uspehih v Genovi. Uspehov, velikanskih uspehov ne bodo v Genovi dosegli ne eni ni drugi. Rusija bo najbrž plačala milijarde rubljev Franciji, kateri si je izposodil od nje carski režim. Francija pa bo priznala sovjetsko vlado. Rusija bo odškodovala inozemske kapitaliste za zaplenjeno lastnino, ki so jo lastovali v Rusiji pred revolucijo. Drug drugemu bodo dajali koncesije, ker je to edini način, če se hoče priti do ekonomske kooperacije med Rusijo in ostalimi deželami. V začetku so trdilu v Parizu, Londonu in Washingtonu, da ne bodo nikdar priznali vlade "krvnikov" v Moskvi. Moskva je odgovarjala, da ne bo nikdar plačala dolgov, ki jih je napravila carjeva vlada. Absolutne zmage ni na nobeni strani, kakor ne absolutnega poraza. Zato so kompromisi potrebni, če se hoče priti vsaj do delne kooperacije. Delavstvo ima priliko, da se marsikaj nauči iz raznih konferenc, iz dogodkov, ki se vrše skozi zadnja leta. Ekonomski sistem polagoma dozoreva za prehod na socialistični družabni red. Za ta prehod pa mora sorazmerno dozorevati tudi delavstvo. V ta namen se mora učiti in zopet učiti.

Kovači sreče.

Frank S. Tauchar.

Krasen dan, poln očarljivosti, se je razlil po vršičkih bližnjih holmcev in solnce je že zlatilo vrhove daljnih gora. Prijetno šuštenje mladega listja, ki ga je bilo skoraj polovico še v popkih, je delalo prijetno, tajinstveno melodijo, ter tako saj deloma motilo sladko tišino svežeduhtečega gozda.

Pod drevesi se sprehaja Delan, konstrukcionista, spoznavalec-filozof, ki si je dal nalogo, da iztrebi izmed ljudstva vsa nevidna zla, ki so takorekoč temelj ponesrečenega poizkušanja priboriti enakost, pravico in zadovoljno življenje proletarskemu ljudstvu širom sveta. Pred njegovimi očmi so se vrstile slike zemeljskih dram in tragedij, kot bi sedel v gledališču permanentno premikajočih slik. Vpsilil je vso znanost in vedo, ki je plod neutrudljivega dela sedaj živečih in že strohnelih znanstvenikov. Ko je tako prešel skozi ves proces do tega lepega dne, ter gledal kras prirode krog sebe in kulturo na tako visoki stopinji, je veselo priznal, da tu ne more biti več višjih in nižjih, ker spoznanje in veda je tukaj, zato vse te primitivnosti avtomatično odpadejo. Nekateri paraziti se še — bolj teoretično, dasi začasno še v praksi — držijo na grbi drugih, ki pa postaja vsak dan bolj opolzka.

Danes ima govoriti na demonstracijskem shodu, kjer se bo propagiralo vprid bratske zveze narodov vsega sveta. Ve, da ima ta ideja veliko večino med delavstvom vseh strok, krvavosmrtno nasprotnike pa med aristokracijo in njenih priveskih. To vprašanje je prišlo tako v ospredje, da sta se oba razreda zedinila za javno debato; in ker ga je njegova stranka izvolila principijelnim govornikom, se pripravlja, da bo argumente nasprotnikov temeljito pobil. Vse je pretehtal tako, da bo na zavita vprašanja značilno odgovoril in nasprotnike pred ljudstvom strahovito osmešil. S svojimi izvajanji bo nasprotne debatarje pripravil, da bodo ravno tisto vprašali, na kar je on že pripravil odgovore, podprte z zgodovinskimi fakti.

Tako zatopljenega v globoke misli ga presenetil rahel šum krila, ki se je zapletlo v lešnikov grm. Temu šumu je sledilo "Ti presneto leščevje!" in še nekaj podobnih "kletvic", ki pa so prenehale ob pogledu na sredi gozda stoječega Krasana.

Priskočil je, da ji pomaga oprostiti se vej, ki so jo objemale kot desetero rok morskega oktopusa; pa se je rešila prej kot je prišel do nje.

"Ali ne veste, da se mora vsak sam rešiti vezi, v katere zaide, sicer ni nikdar rešen? In če ga kdo reši, pade hitro nazaj v past, ker še ni zrel za svobodo..."

"Dejstvo!" ji pritrdi on živo. "In baš to je vzrok, da so se, in se še vračajo ovržene dinastije in aristokracije nazaj na krmilo. Preobrati morajo priti od spodaj; le tako bo možno položiti zdrav in trden temelj, ki bo z lahkoto držal stavbo, katere ne bo mogoče podreti vsem sovražnim viharjem, ki tulijo iz plavokrvnih taborov. Strinjam se s teboj, sestra! Kaj pomaga če pridrvi nepričakovani hurikan, pa osvoboditi zatirane iz spon sedanjega reda in justice, jim da popolno enakopravnost in svobodo v smislu modernih nazorov — in odkoraka svojo pot? . . . Malo več kot razočaranje bi jim ostalo, ki pa skoraj ni vredno žrtev kot jih ta eksperiment zahteva — kar nas pouči zgodovina s svojo trdo resnico.

"Ta naravni zakon smo spoznali in vpoštevali mi ter kovali, topili, čistili, vliвали v modele in zopet kovali fundament, na kateremu bomo gradili nov red svobode in bratske vzajemnosti."

"Da," dihne z melodičnim glasom Vesna cvetočega maja. "In da je ta važni preobrat človeštva tukaj — kajti vsa atmosfera je polna tega duha . . . bomo dokazali na današnji demonstraciji! Naše ljudstvo to čuti in dalo bo duška zadržani sili, ki se je zbirala in jačala v srcih delavstva od prazgodovine do danes. Ljudstvo sveta bo danes z grmečim glasom povedalo, da je s tem dnem konec razkošnemu življenju vseh pijavk in začetek tistega raja človeške družbe na zemlji, ki ga obetajo vse religije svojim dobromolznim vernikom neke drugje šele po smrti."

Tudi ona je govornica danes — po svojem načinu . . . in ni prišla v gozd z istim namenom kot on. Njej ni treba predpriprav, ker je vedno razumljiva . . . Poznata se že dolgo in se umetniško ljubita, dasi do danes nista še nikdar privatno govorila . . . Skupno delata in pripravljata podlago za mednarodno bratsko zvezo, v kateri bo en splošen jezik, eno izmenjevalno sredstvo z enako valuto po vsem svetu, centralna radiopostajanka, ki bo občevala z vsemi mesti ali kraji sveta, in tvorila nekako "vlado" ali splošni informacijski biroj, ki bo prejemal novice od posameznih okrajev in jih sporočal vsemu svetu. Tako bo ta "vlada" priljubljena, ne pa antipatična kot so sedanje . . .

Tako se pripravljata za velepomemben dogodek in idealistično slikata sistem, ki ima biti v novi družbi.

"Ni li fizični raj krog naju, ter duševni pokoj in

radost v srcih ob misli, da se bližamo cilju!" je začela ljevala Vesna vsa razvneta, kot da je že na govornem odru. "Kje, dragi moj, naj iščeva nebesa kot popolna kot so tisočletja stari ideali izpremenjeni dejstvo, ki stoji pred nama?"

"Nikjer ni enakih tvojemu razkošnemu okumu . . ." reče on živahno. "Tvoje svetle sence odhajajo temo, ne svetlobnih žarkov . . . Črne zastave vijejo kujejo baš nasprotno — zato je človeštvo ječalo v vihvih arogantnih samoprilastnikov, verujoč le kar se jim je povedalo. Nihče — izvzemši par častnih izjem — se ni upal poslužiti svojega najboljšega instrumenta, katerega je prejel od matere Narave popolnoma brezplačno . . . možganov, s katerimi misli, prevrača stare sisteme in gradi nove . . . kajti to je bilo greh po prvotnih predpisih največjih svinj za samostanskimi in grajskimi zidovi."

"Jaz sem bila vedno na delu z vso mojo energijo, toda dolga doba temnih konfuzij telesnega suženjstva, kjer je bilo svobodno gibanje nepoznano, je nam zlim silam priliko, da so zatemevale moje čiste izjeme prav do zadnjih časov. Toda danes, s pomočjo tvojih sovrstnikov, sem ljudstvu razumljiva. Naj čuti moč in vidi lepoto svobodne zemlje, ter uživa dobroto naravnih zakladov s popolnejšim zadoščenjem kot prej. Jih do zdaj paraziti, zavedajoč se, da je to sad njih prejšnjega dela." To reki ga pogleda postrani, ker se je zopet nekam zamislil, ter po kratki pavzi še pripomni: "Izvrši tvoje današnje delo po pravem merilu, da bo naša magnifikacija in veličina važnosti momenta počela gracijozno vplivati na vse, pa boš ekselentno izvršil dano nalogo."

On vstane in pogleda na uro.

"Bliža se čas, sestra! Še nekaj minut — in vsi bomo nasproti . . . Mi kot nova sila prepojena s prvimi ideali; oni kot razbita para klavrnih spominov na razkošno in razuzdano življenje, ki je bilo vladljivo le z brezvestnim tiranstvom . . .

"Ne boj se, draga. Spomin na vse to me podpira, da bom gotovo kos svoji nalogi! Pojdiva torej na odprtitev te znamenite manifestacije! Tako mi je lahko pravo srečo, kot še nikdar prej pred sličnimi nastopi . . .

Odšla sta na pozorišče z iskrečimi očmi, poklonili njeni glavami in samozavestnimi koraki.

Hrup demonstracij je dosegel gozd in veje desetih letnih hrastov so mitala v pozdrav, da je šuštelo listje; vrhovi so se zibali semintje kot bi iskali boljši razgleda. Sem po stezi je priskakal kratkorepi in črnogouhi zajec, ter mirno objedal zelene mladike . . .

. . . Zarja nove dobe zablješči na horizontu . . . pred njimi se prikaže obris brezkončne poti . . .

UDRUŽENI PROLETAR

Organ Srpske Sekcije Jugoslovenskog Socijalističkog Saveza.

Socializam kao klasni pokret.

Dr. Živko Topalović.

Socializam je jedno moralno učenje. On je iz-
ma težnje za najvišim stepenom pravde, za takvom
jednakošću medju članovima ljudskoga društva gde će
svi zajedno učestvovati na opštem poslu, ali jedan dru-
gog neće izrabljivati, niti jedan drugog sebi kao oru-
đe potčinjavati. Iz sveopšteg rada, podeljenog po
osobnostima pojedinaca i potrebama društva, razum-
no organizovanog, tehnički savršenog, stvaraća se ve-
liko materijalno bogatstvo. Ali cilj društva ne može
biti stvaranje materijalnoga bogatstva, kao što je da-
nas jedina društvena uloga potčinjenih klasa da stva-
raju materijalno bogatstvo za vladajuće klase. Cilj
jednoga visoko pravednoga i visoko moralnoga dru-
štva mora biti da svima ljudima što ga sačinjavaju da
mogućnosti da se telesno i duševno razviju do najveće
moguće mere, da upoznaju svet i prirodu oko sebe, da
prokaju život najvišim radostima što ih čista priroda
i udružena kulturna zajednica pružiti mogu. Danas
to orakvoga života ne mogu da dostižu čak ni članovi
vladajućih klasa, jer ih vladanje i nerad degenerišu a
limskoj masi radnoga naroda ostavljeno vrlo malo mo-
gućnosti za duhovni razvitak, za život u pogodnoj pri-
rodi, za kulturno usavršavanje. Više klase upotreblju-
ju svoju moć i svoju vlast da svu masu nagnaju na što
teži rad, i da joj ostave samo mrvice kulturnoga i slo-
bodnoga života. Otuda, od kako su nastale nejednako-
sti u ljudskome društvu, traje i borba za pravdu, za slo-
bodu i za jednakost medju članovima društva.

Ovu borbu prihvata i Socijalizam i tek će je on
dovesti do pobeđe. Jer Socijalizam ovu borbu praktič-
no organizuje. Jer Socijalizam nije samo pokret mora-
lna i društvenih dobroželanja, nego je on još i jedina
nauka. Socijalistička nauka je mučnim ispitivanjem
zakona razvića ljudskoga društva otkrila, na koji se
način u tome društvu vrše promene. Socijalistička
nauka je otkrila da se ljudi prema svojim klasnim in-
teresima dele u klase, da se ove klase medju sobom bo-
re i da će društvo najviše pravde i jednakosti medju
ljudima nastupiti tek tada kad usavršenje tehnike da
mogućnosti da se ljudi osposobe od neprestanoga rada
i kad potčinjene klase budu brojno nadmoćne, duhov-
no podignute i dobro organizovane, da se mogu oslo-
boditi od političke nadmoćnosti viših klasa i postepe-
no organizovati novo društvo opšte svojine srestva za
produkciju, opšte obaveze rada, samouprave u svima
granama života, pune političke kulturne i pravne jed-
nakosti.

Zbog ovog saznanja da se do ostvarenja društvene
jednakosti može doći samo borbom potčinjenih klasa
i današnjem društvu i pojavljuje se Socijalizam kao
klasni pokret radničke klase. Njegov je cilj međutim
ne samo oslobodjenje radničke klase već korenito pre-

ustrojstvo svega društva koje će doneti pravu sreću i
pravo oslobodjenje i protivnicima radničke klase.

Oslobodjenje društva ne može da dodje iza pri-
stih priča kako nije lepo i kako nije pravo izrablji-
vati i potčinjavati sebi druge, već bi bilo pravičnije da
ljudi budu jednaki. Hiljade godina čuju se takve pre-
govori moralista. Ali ljudi u masi svojoj ne delaju po
moralnim uputima što ih čuju, nego onako kako ih
gone njihovi klasni interesi. Otuda i oslobodjenje dru-
štva može biti postignuto samo iz borbe klasa, samo
tada ako jedna klasa bude imala klasnoga interesa da
se bori za društvenu jednakost i ako ta klasa bude do-
voljno moćna da se ovom svojom klasnom potrebom u
društvu prodre, da njeno ostvarenje izdejsstvuje.

U razvitku čovečanstva najzad je dostignuto vre-
me kad je postala jedna klasa kojoj je uspostava dru-
štva jednakosti klasna potreba i cilj borbe, klasa koja
se sve više razvija, raste brojno, podiže se duhovno,
osposobljava se političkom kulturom, učvršćuje se iz-
gradnjom svestrane organizacije. Tako ljudsko društvo
razvija u svima oblicima svoga osloboditelja kao što
se i u prirodu mladunčetu uvek prethodno stvaraju
svi uslovi za mogućnost samostalnoga života.

Iza pada plemstva nastupilo je društvo potpune i
nevezane privatne svojine. Na selu su velika vladal-
ninska imanja, razbijena u bezbroj samostalnih malih
gazdinstva, a u još nerazvijenim varošima preovladji-
vao je sitan, samostalni zanatlija i trgovac. Ali ovo
stanje brzo i naglo prolazi. U varošima se razvija ka-
pitalizam, koji na mesto male zanatlijske radionice
podiže veliku modernu fabriku sa savršenijim načinom
rada. Ova fabrika svojom konkurencijom satire ma-
log zanatliju, nagoni ga da napusti svoju samostalnost
i stipi kao najamnik na tuđji posao u fabriku. Tako
zanatlija prestaje biti sopstvenik srestava za rad i
produkciju. On ostaje samo sa svojom golom radnom
snagom. Sada se radi samo velikim mašinama, koje su
svojina kapitalista. Da bi živeo, radnik prodaje svoju
radnu snagu kapitalistima, radi na njegovim mašina-
ma, za taj rad dobija toliko da živi, a sva dobit iz
preduzeća pripada kapitalisti. Ovaj novi način rada i
prisivajanja, kapitalizam, u kome nestaje privrede sa-
mostalnosti sitnih, u kome se ogromne mase skupljaju
na zajednički rad, čije plodove drugi prisvaja, sve se
više širi i sve potpunije zavladuje društvom. Broj na-
jamnika, onih koji su izgubili svoju privrednu samo-
stalnost, biva sve veći. Radinost se pribira u velike
varoške centre, kuda se neprestano stižu iz malih va-
roši i iz sela svi oni koji u svome radnom mestu izgu-
be samostalnost ili ih rodni kraj ne može da hrani.
Tako uporedno sa razvitkom kapitalizma i njegove
moći narasta radnička klasa.

Ovaj je razvitak napredovao negde više negde manje. Ali on se u modernome društvu svuda vrši. Svuda se sve potpunije razvija osnovna suprotnost, suprotnost između rada i kapitala. Svuda jačaju i razvijaju se dve najvažnije klase modernoga društva, klasa kapitalistička i klasa radnička. Među klase, zaostali sitni sopstvenici varoši i sela lelujaju se između ova dva osnovna društvena pola. Kapitalisti i radnici prethodno se bore oko duhovnoga i političkoga uticaja na sve među klase, čiji se značaj u društvu ne sme zanemariti ma da on za pravac razvitka nije sudbonosan.

Moderni naučni socijalizam pojavljuje se u prvome redu kao teorija i praksa najamnoga proletarijata, radničke klase. On teži da duhovno osvoji najpre ovu klasu, da je učini svesnom njezinih pravih klasnih interesa. On ovu klasu odvaja u samostalne organizacije; on se za ovu klasu bori i trajno popravlja njen položaj; on ovu klasu duhovno krepí i podiže; on sa ovom

klasom osvaja mnoge privredne i političke tekovine; on ovu klasu osposobljava za mnoge upravne zadatke u društvu; on ovoj klasi uliva idealizam i saznanje da se konačno može osloboditi rada za drugoga samo u jednome višem društvenom radu, u socijalizmu. Taj najviši društveni moral postepeno prodire i onu klasu koja usled razvika društva trajno raste. Socijalistička nauka i socijalistički moral osposobljavaju siromašnu i bujnu proletersku masu da se razvije u svesnoga i boditelja društva, u nosioca svetlije budućnosti. Socijalizam to je savez između radnika, koji čini ogromnu većinu društva, između nauke i najvišeg društvenog morala. Zato on i predstavlja ideal i sreću čovečanstva. Zato on i može doći samo iz sveopšteg razvika: tehnološkog, kulturnog, duhovnog i socijalnog. Svest da se oni na snazi najviše kulture sveta ispunjava majstori manifestante dubokom radošću i dubokim idealizmom.

Ključ ka pravičnosti!

Ove poslove mi moramo sami obaviti.

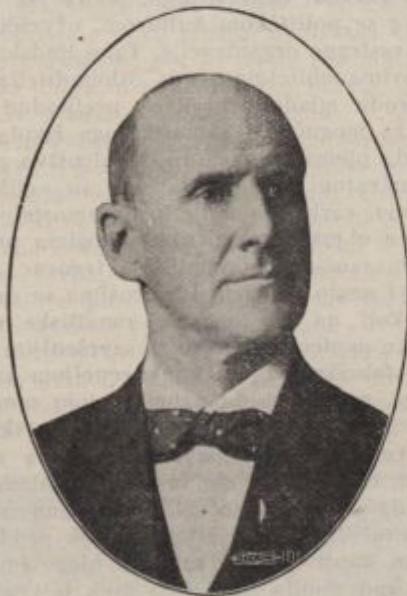
Eugene V. Debs.

Od onoga časa od kada sam stupio iz tamnice u Atlanti, tri stvari sam imao na umu neprekidno, i to:

Glad u Rusiji;

Amnestiju za sve ratne političke utamničeničke;

Ili potrebu suglasne kooperacije između onih organizacija, koje istinski i iskreno rade na ukidanju kapitalizma i uspostavljanju socijalističkog društva.

EUGENE V. DEBS.

Meni se čini da postoje obaveze između sovjetske Rusije i svih ostalih radnika celog sveta i te obaveze jesu neprikosnovene. Revolucijonarna svetlost, koja dolazi iz Rusije, jeste buktinja, koju mi svi gledamo sa inspiracijama u našoj borbi protiv društvenih, političkih i ekonomskih sila, koje su na poslu da pritegnu okove radnome narodu.

Rusija, pogodjena bolestima in gladju, apeluje na nas, vapajem gladujućih da utišamo agonije i bolove

stradajuće dece. I ako mi ostanemo gluvi naspram ovom ljudskog vapaja, koji dolazi od nejake dece i njihovih matera, onda ćemo biti sukrievci u zločinu. Gotovo istom kao kada bi stajali, posmatrajući ih gde umiru, imajući u našim rukama hleb, koji bi ih mogao spasiti. Mi moramo pomoći Rusiji; i to moramo pomoći srecu i rukom. Rusija nama je dala nešto što nema cene. Ona je nama dala aktuelnu demonstraciju, dokle je neprijateljski svet zlobno čutao. Pokazali su nam šta je radni narod u stanju da učini kada naumi. Rusija može biti ranjena momentalno. Ali mi radnici ne smemo stajati po strani, gledajući njene trzaje za hranom da bi održala dah u svom junačkome telu.

U stvari amnestije smatram da nije potrebno tražiti, da je ovoj stvari potrebno boriti se da dođe na prvo mesto u mom sreću. Po neki put ja osećam kao da sam izneverio političke krivce, koji su ostali u čeljama dok sam ja izašao na slobodu. Moje oslobodjenje iz tamnice ne daje ni senke opravdanja vladarima da bi njih ma i jednog dalje zadržala. Ako su čamnici govorili istinu, ja sam bio više kriv nego oni, ako je koga trebalo zadržati, to je trebalo mene. Agitacija za amnestiju mora biti sve intenzivnija i propaganda u tu svrhu ima se uobličiti tako da apeluje na svakoga čoveka i ženu te da oni u sreću oseće i očim da vide najveću nepravdu, koja je učinjena onoj našoj braći, što su osudjeni na dug rok utamničenja samo zato, što su imali kuraži da kažu ono što osećaju u prilog opšteg dobra.

U našem zahtevu amnestije mi ne smemo zaboraviti na Tomu Moony-ja i Warrena Billingsa. Ti su ljudi naša braća koji su se borili za opštu stvar i postali žrtve zločinačkih zamki koje je ikada izmislio ljudski um. Naš apel mora obuhvatiti i komuniste, koji su osudjeni upočetnim državama po kriminalnom socijalističkom zakonu. Kada se god učini apel za oslobodjenje, ili se izgovori i napiše reč za stvar slobode, apel mora obuhvatiti sve, neizpustajući nikog.

Sada na treću i najvažniju stvar t. j. kooperaciju i uzajamnost između svijuu onih snaga, koje rade za bolju civilizaciju. Sve ove organizacije će se u stvari jednom na okup. I ako se one dobrovoljno u

skupe u jedan organizam, one će biti na to primorane sa gvozdenom pesnicom i podkovanom čizmom kapitalizma. Ako još ima vodja ma kojih grupa, koji stoje na putu ujedinjenja, i sprečavaju prirodne impulse radnika za kooperacijom, onda te vodje imaju biti srušeni u stranu, da ostane čist put za napredno nastupanje proletarijata.

Kroz noćnu tišinu ja čujem glasove radnika i kliče za pravičnosti, koji dolazi iz njihovih srdaca. Oni žele, i imaju odlučnu volju za ujedinjenje i da budu skupa, ali u pojedinim instancama izgleda prirodno, da ih uslovni uticaji drže razdvojene.

U svoje vreme mi ćemo i to savladati i vide ćemo ponovo ujedinjen socijalistični pokret, sposoban i okopan u naporima i izkustvima kroz koje smo prošli.

(15. aprila 1922.)

Sava Muzikravić:

Svetski rat i socijalizam.

Četvorogodišnji svetski rat uzdrmao je iz osnova svetsku privredu. Puno četiri godine nekoliko desetina miliona ljudi su upravljali puškom, mitraljezom, topom i aeroplanom, umesto da upravljaju plugom, mašinom i ostalim tehničkim orudjima koja služe za stvaranje privrednih dobara potrebnih društvu. Puno četiri godine su desetina miliona ljudi gubili svoju najbolju snagu i ostavljali svoj život na bojnim poljima, u rovovima i morskim dubinama, umesto da su to vreme proveli u krugu svoje porodice i svojih prijatelja, u svome umnom i materijalnom usavršavanju. Kapitalistički način proizvodnje, zasnovan na klasnim suprotnostima i na nacionalnom antagonizmu, bacio je svet u strašni požar rata. Narodi koji nisu imali ništa pomešano medju sobom i koji nisu osućali nikakvu vrstaju jedni prema drugima naterani su da se uzajamno kolju, ubijaju i tamane, a sve za račun sebičnih klasnih interesa kapitalističkih klasa dotičnih zemalja.

Takve je sudbine bio i svetski proletarijat. I on je bio žrtva sebičnih interesa kapitalističke klase, i on je svojim životima i svojom savešću morao da plati danak (poslednji, nadajmo se!) kapitalističkoj klasi i kapitalističkom društvenom poretku. Ni njegova snaga, ni njegova klasna svest nisu bile dovoljno jake da spreče rat niti da učine da se on što pre završi. Šta više ratna i šovinistička psihologija podvrgla je čak i u njegove redove, te je pored materijalnih žrtava proletarijat pretrpeo u ovome ratu i moralnih žrtava.

Ali se dugo trajanje rata i žrtve koje je on tražio učinile duboke promene u radničkim redovima. Što je rat duže trajao, radnici su sve jasnije uvidjeli da oni nisu za tuđi račun. I u koliko je, sa produžavanjem rata, kapitalistički društveni poredak sve više gubio kredit ne samo kod radničke klase, kod koje ga nije nikada ni imao, nego i kod ostalih siromašnih društvenih slojeva koji su do tada bili pod uticajem buržoaske ideologije, u toliko se i kod proletarijata i kod tih ostalih siromašnih društvenih slojeva pojavljivala želja da se kapitalistički poredak sruši i da se umesto njega zasnije nov društveni poredak. Ali kako te maše nisu imale jasno gledište o putevima i metodama klasne borbe, o uslovima i mogućnostima društvenoga preobražaja; kao nisu bile prošle kroz školu socijalizma ni zapojene socijalističkim znanjem, socijalističkom svesću i disciplinom, one su pošle stranputicom, okrenule su putem pučeva i delimičnih pobuna, umesto da svoju akciju koordiniraju, sjedine, združe sa akci-

jom ostaloga dela radničke klase i sa akcijom radničke klase drugih zemalja.

Toj počističkoj taktici, taktici povampirenoga bakunizma i blankizma, odao se i jedan deo socijalističkoga proletarijata, negde više, negde manje. Ta "nova" taktika bila inaugurisana i podržavana i moralno i materijalno od strane ruskih boljševika. Njima je, radi ciljeva njihove spoljašnje politike, bilo potrebno da se izazivaju neredi i buntovi, pučevi i delimični ustanci u svima zemljama, polazeći sa iz osnova pogrešne točke gledišta da će to doneti koristi radničkoj klasi, da će je "revolucionisati" i učiniti sposobnijom da što pre pobedi kapitalističku klasu, uzme vlast u svoje ruke i zavede "sovjetski režim" po ruskom podobiju. Oni su anatemisali sve one socijaliste i radničke borce koji nisu usvajali tu njihovu "revolucionarnu" taktiku, klevetali su i diskreditovali u očima neobučenih i ne prosvetanih radničkih masa, i na taj način stvorili jednu nesnošljivu i zatrovanu atmosferu u redovima proletarijata. Od negdašnjih drugova po bedi i borbi postali su najveći neprijatelji! Od negdašnje braće koja su se zajednički borila za bolji i pravičniji društveni ideal za socijalizam, postali su najgoričeniji protivnici! U mesto zajedničke borbe protiv kapitalizma i kapitalističke klase, oni su svoje snage trošili u uzajamnoj bratoubilačkoj borbi!

Kapitalistička klasa je umela dobro da iskoristi za svoje ciljeve ovu podvojenost proletarijata. Čim ju je prošao prvi strah od nezadovoljnih radničkih i proleterskih masa, ona se odmah priprava i prešla u ofenzivu. Ona je planski i svesno radila na još većoj pometenosti i dezorganizaciji radničke klase, slala u njene redove svoje agente, sama izazivala buntove i pučeve, koje je posle ugušivala u radničkoj krvi. A radnici, zaslepljeni uzajamnom mržnjom i uzajamnom bratoubilačkom borbom, išli su i nesvesno na ruku svojim klasnim neprijateljima. I tek kada je poraz radničke klase bio očevidan za svakoga, kada su i najveći fanatici u radničkim redovima postali svesni ruševina do kojih je dopao svetski radnički pokret, tek tada je bratoubilačka borba u radničkim redovima malo ublažena, i ako još ne sasvim obustavljena. Tek tada se počinje slušati već odavno zaboravljeni poklic: "Proleterci svih zemalja, ujedinite se!" Tek tada počinje proleterska truba da svira na zbor, na skupljanje svih čestica proleterskih snaga!

Taj poklič, taj zvuk proleterske trube nisu još toliko jaki da svojom jačinom natkrile pokliče na cepanje i na uzajamnu bratoubilačku borbu. Još su dosta jake razorne sile koje ometaju ujedinjenje radničke klase. Još uvek jako deluje otrov koji je ubrizgan u snažni organizam njegov. Ali su još jače snage koje deluju u pravcu potpunog ujedinjenja radničke klase. Snažni organizam njen preturiće preko glave i ovu poslednju krizu, i tada će ujedinjena i sbratimljena radnička klasa celoga sveta, ujedinjenom snagom i ujedinjenim mišicima, u poslednjoj i odlučnoj klasnoj borbi, zadati smrtan udarac kapitalističkoj klasi i njenom društvenom poretku.

Rat je najteže pogodio radničke pokrete u ekonomski nerazvijenim zemljama. Tamo je proletarijat i inače bio malobrojan i klasno nedovoljno prosvetčan, lako podložan sitnoburžoaskoj ideologiji koja se oblačila u "revolucionarno" ruho anarhizma, sindikalizma i "komunizma." Takav je slučaj bio sa Jugoslavijom. U njoj je proleterski pokret bio još u svojim prvim počecima, storio se i održavao više idealoški nego što je rastao i stvarnih objektivnih uslova naše zemlje, iz suprotnosti Rada i Kapitala. Tome treba dodati još i

to da se baš tome trenutku Jugoslovenski narod, do tada razjedinen i pocepan, ujedinjavao u jednu nacionalnu i državnu celinu, i da je nužnošću same stvari morao obuhvatiti u svoje državne granice jedan manji ali veći deo tujega nacionalnog elementa, koji je do tada bio povlašćena, gospodarska nacija. Zbog toga je kod nas *ekonomski boljševizam*, da se tako izrazimo, bio u znatnoj meri pojačan *nacionalnim boljševizmom*, težnjom nacionalnih manjina da putem socijalizma, da pomoću ideala radničke klase, povrate ono stanje koje je bilo pre rata, da povrate one državne granice u kojima su one bile gospodareća nacija.

Zbog toga je naš t. zv. "komunistički" pokret imao u sebi manje "komunističkoga" nego čak i "komunistički" pokreta u drugim zemljama. Prave radničke i proleterske mase, koje bi bile nosioci socijalističkoga društvenoga ideala, iščezavale su prema reakcionarnim, separatističkim, klerikalnim i nacionalnim masama, koje se pod firmom "komunizma" težile ostvarenju svojih ciljeva koji nemaju ničeg zajedničkog sa ciljevima socijalističkog proletarijata. I kada je "komunistička" ladja, koja je punom parom plovila ni sama ne znajući kuda, udarila u obalu i razbila se, onda su te "komunističke" mase otišle svaka u svoje jato: u klerikalce, u radičevce, u muslimansku begovsku partiju i t. d., a prava radnička klasa, kao ona koja je bila po strani "komunizma", tako i ona koja se u "komunističkoj" partiji odista borila, ili bar mislila da se bori, za socijalistički ideal, — ta prava radnička klasa ostala je da plaća ceh posle "komunističkoga" brodoloma.

I buržoazija se svim besom svojim bacila na nju: rasturila je njene ekonomske organizacije, ugušila njenu štampu, oduzela joj pravo zbora i udruženja, hapsila

je i progonila kao šumsko zverinje. Radnička klasa Jugoslavije, ostavljena od svih i svakoga, ostavljena čak i od svojih "vodja" koji su joj obećali skoro osvajanje vlasti i zavodjenje sovjetskoga raja, trpela je podnosila nadčlovečanske muke i patnje. I dok se njene "komunističke vodje" blagovremeno sklonile u Evropu, gde im ni dlaka s glave neće nestati i gde im moći raskošno da žive od obilne moskovske stipendije, dotle se ovde radničke mase zloplate u najvećoj materijalnoj bedi i duhovnoj i moralnoj turturi. To je rezultat, to je plod akcije "komunističke" partije u našoj zemlji. Ona je od našeg radničkog socijalističkoga pokreta napravila ruševine i pustoš, kao kad bura, oluja ili zemljotres prodje kroz kakav plodan predeo.

Ali kao što se iza svake oluje ili zemljotresa porušeni predao opet podigne, tako se počinje da podiže i radnički pokret u našoj zemlji. Polako ali sigurno radnička klasa se opet pokupila u svoje sindikalne organizacije, koje su osnov njene snage i njene moći, u svoju Socijalističku Partiju Jugoslavije, koja se svojim političkim akcijama rukovodi principima naučnoga socijalizma, koja se u svojim borbama koristi iskustvom pedesetogodišnje borbe radničke klase u ekonomski razvijenim zemljama, koja nikada ne gubi iz vida stvarnost, realnost i ne postavlja sebi za neposredne zadatke ono što mora da bude plod dugotrajne i istrajne klasne borbe i dugoga i mučnoga procesa ekonomskoga razvitka današnjega društva. Socijalistička Partija Jugoslavije ima istorijsku misiju da nastavi rad socijalističkih partija naše zemlje od pre rata, da prikupi, organizuje i prosveti proleterske mase u našoj zemlji, da ih naoruža najboljim i najubojitijim oružjem u klasnoj borbi: socijalističkim, marksističkim znanjem, te da ih na taj način osposobi i

ALI STE ŽE ČLAN POLITIČNE BOJEVNE ORGANIZACIJE?

V času kapitalistične rekonstrukcije, ki se vrši v znamenju reakcije, brezdelja in terorja napram delavstvu, je vsakega napredno mislečega delavca dolžnost, da se zanima za organizacijo, ki bije boj za predrugačenje sedanje družbe — boj, ki naj prinese nam in našim zanamcem boljšo bodočnost. Brez tega boja mora ostati delavski razred izročen na milost in nemilost kapitalističnemu razredu.

Povojna zgodovina raznih takozvanih radikalnih delavskih eskapad nam je pokazala, da je politična organizacija in izobrazba najzanesljivejše bojovno sredstvo, in da so vse druge vabljive metode največkrat le past, v katero se delavstvo vjame, da ga more kapitalistični razred še laglje terorizirati.

Jugoslovanski delavci v Ameriki vrše svoje politično izobraževalno delo in te vrste boje pod okriljem

JUGOSLOVANSKE SOCIALISTIČNE ZVEZE,

ki je del splošne bojovne organizacije: Socialistične stranke Amerike.

Delavski razred se mora osvoboditi izpod gospodarskega suženjstva sam, ali pa ne bo nikdar osvobojen! Ta osvoboditev pa je mogoča edino potom organizacije, kjer je moč.

V te svrhe je treba ustanovljati socialistične klube, kjer jih še ni, in jih priključiti Jugoslovanski socialistični zvezi.

Pišite po navodila, kako se ustanovi socialistični klub še danes. Vse tiskovine in navodila daje tajništvo JSZ brezplačno. Pišite:

Frank Petrich, 220 So. Ashland Blvd., Chicago, Ill.

stvare socijalizam kad to bude bilo moguće kad sami ekonomski odnosi budu to omogućavali.

Neka bi današnji Prvi Maj ujedinjenoga socijalističkoga proletarijata Jugoslavije, dan njegove ubojne smotre, bio snažan potstrek za prikupljanje proleter-
skih snaga, za pridobijanje novih pristalica za socija-
lizam, za jačanje i snaženje Socijalističke Partije i rad-
ničkih sindikalnih organizacija. U koliko on to bude,
u toliko ćemo jači i snažniji dočekati idući Prvi Maj,
u toliko ćemo se više približiti svom krajnjem cilju:
oslobodilačkom Socijalizmu.

Dr. Stev. Z. Ivanić:

Socijalistička revolucija.

Nikad se više i nikad se pogrešnije nije tumačio
radničkoj klasi pojam socijalne revolucije nego od po-
jave t. zv. komunističkih partija u internacionalnom
proletarijatu.

Boljševici u Rusiji, a zatim sve stranke, koje su u-
vojile boljševičku teoriju i taktiku, počeli su posma-
trati revoluciju oni moćima, kako su je gledali anarhi-
sti, čije je gledište od uvek najodlučnije suzbijano u
socijalističkoj internacionali. Za njih je pitanje revo-
lucije postalo pitanje volje radničke klase.

Oni su, naravno, uvek tvrdili da su marksisti do-
kazujući, da su se prilike i odnosi u svetu toliko izme-
nili, da su svi uslovi za revoluciju ispunjeni, samo još
ne dostaje volje i svesti u radničke klase, pa da se ona
izvede. Za to su pak krivi zavodnjici radničke klase
i izdajnici socijalizma: centrumaši i social-patrioti.

Medjutim da li je baš tako?

Baš ovako njihovo gledište pokazuje, koliko je po-
grešno i daleko od istoriskog materializma njihovo po-
smatranje događaja i istorije.

Revolucija nije ništa drugo *završna faza u evolu-
tionom razvitku.*

Ne moramo za ovo shvatanje tražiti dokaza u bio-
logiji, koja je puna takvih dokaza. Baš sama istorija
ljudskog društva i društvenih klasa najbolje nam do-
kazuje, da su revolucije u društvu dolazile tek kao za-
vršetak evolucija, tek da novom redu stvori u druš-
venom razvitku priznaju i novu formu. Buržoazija je
dočepala u svoje ruke vlast tek onda, kad je već sva
ekonomska moć odavno bila u njenim rukama, kad je
evolucija feudalnog društva bila u svojoj završnoj fazi.

Taj proces evolutivnog razvika mora se obaviti i
u socijalističku revoluciju. A ovaj proces zahteva po
luci Luksemburg: 1) sve jaču anarhiju kapitalističke
proizvodnje; 2) sve jače pretvaranje procesa proiz-
vodnje u društveni proces i 3) sve jaču silu i svest
proletarijata, koji predstavlja aktivnog faktora pre-
stojećeg preobražaja.

Ako objektivno posmatramo stvari, mi vidimo, da
u ovaj proces u današnjem društvu obavlja, ali on
nije još ni izdaleka svršen, a tek završetak ovog pro-
cesa može roditi revoluciju.

Proizvodnji socijalističkoj potreban je potpuno
razvijen kapitalistički privredni organizam. Samo taj
razvijen organizam može da stvori gore navedene u-
love socijalističke revolucije. Ako nema nižeg oblika
proizvodnje, razvijenog do savršenstva, ne može se
velički stvoriti viši oblik. Medjutim svetski rat je ne-
uno zaustavio kapitalistički razvitak, nego ga je i de-
organizovao. To ne vide samo anarho-boljševici. I
niti ti nazovi komunisti izgledaju na Robinzona, koji

Naročite si delavski dnevnik

ENAKOPRAVNOST

ki ga izdaja delavska tiskarna

**A m e r i š k a
Jugoslovanska
Tiskovna Družba**

**6418 St. Clair Ave.
CLEVELAND, OHIO**

Kadar potrebujete kakršnekoli tiskovine, se
obrnite na našo delavsko tiskarno.

INTERNATIONAL BUILDING & LOAN ASSOCIATION

**6313 St. Clair Ave.
CLEVELAND, O.**

**Mednarodno Stavbinsko in Posojilno
Društvo, je eno največjih Slovenskih Posojil-
nic v Združenih državah s premoženjem
\$515,000.00, ter daje Slovencem in Hrvatom
iz vseh držav priliko vlagati svoje prihranke
na 5% obresti, katere lahko dvignejo vsak čas.**

hoče na pustom ostrvu, da stvari fabriku lokomotiva i aeroplana, a nema još ni volovskih kola.

Socijalistička revolucija ne može biti pojedinačna, ona ne može biti ni nacionalna. Više nego i jedna dosadanja revolucija, socijalistička revolucija ima da izmeni društveni poredak.

Dokle je ranijim revolucijama bio zadatak, da oduzimaju ekonomsku i političku vlast od jednih klasa, da bi je ščepala u svoje ruke druga klasa, socijalistička revolucija ima da oslobodi društvo od klasa, ima da ukine osnov klasnih borbi: privatnu svojino u proizvodnji.

Eto zašto se ova revolucija može samo internacionalno sprovesti.

Boljševici se nazivaju internacionalnim, medjutim svi njihovi pokušaji su u izvodjenju nacionalnih "revolucija". I baš za to, što su takve "revolucije" sve pre nego socijalistička revolucija, baš za to svi ti njihovi pokušaji navlače na radničku klasu samo reakcionarne napade vlasnika i dezorganizaciju u proleterskim redovima i uništavanje radničkog pokreta.

Sam poklič internacionalne radničke klase sadrži u sebi elemente socialističke revolucije. On sam sobom kaže, da se takva revolucija može izvesti samo internacionalnom borbom ujedinjene radničke klase.

I zato u ime revolucije socialističke za današnji Prvi maj ima najznačajniju važnost poklič:

PROLETERI SVIH ZEMALJA UJEDINITE SE!

Oružje kritike ne može, istina, da zameni kritiku oružja: materialna sila mora biti uništena materialnom silom; ali teorija postaje materialna sila čim zahvati mase.—*Marks.*

Kapitalizam, militarizam, birokratija, monarhija, crkva prazne državne kase, koje pune sirotne mase, rođa otkidanjem od svoga zalagaja. — *D. Tucović.*

Proleter i imaju jedan elemenat uspeha: masu. Masu masu vredni samo tada, kad je ujedinjena organizacijom i vodjena ciljom koga je svesna.—*Marks.*

—St. Louis Post-Dispatch

Gibanje jeklarskega delavstva.

ROJAKOM PO AMERIKI

naznanjamo da prodajamo hiše in lote v Chicagi, kakor tudi farme v državi Illinois. **Oglasite se pri nas da vam razkažemo.** Kadar potrebujete postrežbe v legalnih ali pa notarskih zadevah, se obrnite na našo pisarno. Poštena postrežba in nizke cene. Da moremo vse to vršiti ceneje kot drugod, so sledeči razlogi: ker je večina odvetnikov s katerimi smo v zvezi, uslužbena v državnih in mestnih uradih; in drugič; ker nimamo nobenih stroškov z najemnino urada v mestu.

Za nas delajo sledeči zastopniki:

MARTIN LAURICH, prvi slovenski Real Estate agent, lastnik več hiš v Chicagi, izkušen v trgovini z zemljišči, stavbišči in poslopji.

JOHN BEDENCICH, prodaja posestva okoli cerkve in na zapadni strani mesta.

EMANUEL GREENWALD, Odvetnik. Zastopal je več važnih sodnijskih procesov, tako v zveznih kakor tudi na drugih sodiščih. Posebno izkušen v tožbah radi obrekovanja kakor tudi žaljenja časti potom tiska. Mr. E. Greenwald govori tudi slovensko.

IRA HURLEY, odvetnik v uradu okrajnega oskrbnika, zastopa vse tožbene zadeve.

ASHLEY GUTHRIE, odvetnik posebno izvežban pri tožbah za odškodnino (Workmen's Compensation Laws.), in

WILLIAM B. LAURICH, notar in tolmač v pravnih zadevah. Izvršuje tudi vse manjše odvetniške posle.

Za vsa nadaljna pojasnila se obrnite na:

Slovenian Real Estate & Law Office

1900 West 22nd Place — Chicago, Illinois

TEL.: CANAL 5777

A-B-C o premogu.

Dialog med farmarjem in premogarskim baronom.

Angelo Gigliotti. — Prevel — č.

Farmar: Kaj je na tem prostoru, boss?

Baron: Premogorov je.

Farmar: Čegava posest je ta rov?

Baron: Moja.

Farmar: Ali so vsi ti vozovi premoga tvoji?

Baron: Da.

Farmar: Huh, kako dolgo si moral kopati ta prenog?

Baron: Premog ne kopljem sam; vidiš ljudi, ki prihajajo iz rova? — To so moji delavci, ki kopljejo za te premog.

Farmar: Tvoji delavci? — Si jih kupil?

Baron: Ne, farmar; ti ljudje so svobodni. Nihče ne more kupiti ljudi v tej deželi. Če bi jih mogel kupiti, bi postali njegovi sužnji.

Farmar: Kaj je suženj, boss?

Baron: Suženj je človek, ki mora delati gospodarja vse svoje življenje za hrano in stanovanje.

Farmar: Zakaj delajo ti ljudje tako trdo? Ali jim kaj plačajo?

Baron: Menda ne; toda delati morajo ali pa umreči lakote.

Farmar: Ali so tvoji delavci bogati?

Baron: Menda ne preveč.

Farmar: Ali imajo svoja posestva?

Baron: Ne verjamem.

Farmar: Ali imajo svoje avtomobile in fine obleke, da potujejo s teboj v Florido?

Baron: Težko; kajti delati morajo vedno trdo, če bodo preživeli sebe in družino.

Farmar: Kaj pomeni življenje za nje?

Baron: Well— življenje zanje pomeni jesti in oblačiti se.

Farmar: Ali ne pomeni to hrano in stanovanje?

Baron: Tako nekako, da.

Farmar: Ali so torej kaj na boljem kot sužnji?

Baron: Seveda so; saj so vendar svobodni. Jaz jih ne silim, naj delajo zame; če se jim plača ne zdi prijetna, lahko puste ali pa zaštrajkajo, če hočejo.

Farmar: In če puste delo in zaštrajkajo, jim potem ni treba delati?

Baron: Seveda morajo delati; v tem slučaju za katerega drugega operatorja.

Farmar: In če bi zaštrajkali, ali bi jim povišal plačo?

Baron: Bi—hudiča!

Farmar: Kaj drugega bi storil zanje?

Baron: Kaj bi storil zanje? Well, naznanil bi stvar mojim dobrim in jakim prijateljem ter jih prosil, naj mi pomagajo iz sitnosti.

Farmar: Kdor so ti dobri in jaki prijatelji?

Baron: Kdo, misliš, da so moji dobri prijatelji? Nihče drugi ne kot državni governor, sodniki in okrožni kerifi. In če še ti ne zadostujejo, pokličem večje prijatelje iz Washingtona, D. C. Poleg tega so tudi prijetne detektivske agencije, tako da imam puškarjev na razpolago. Štrajkarje dam postreljati kakor pse.

Farmar: Misliš, kakor je bilo to v W. Virginiji leta 1921?

Baron: Da, mi smo vedno pripravljeni.

Farmar: In če te zapuste in se obrnejo do drugega operatorja, bodo imeli tam več kot samo jelo in obleko?

Baron: Mislim, da ne.

Igralci Harmonik Pozor!

V zalogi imam prave kranjske in nemške harmonike po zmerni ceni. Torej, kdor želi nabaviti trpežno, lepo in zanesljivo harmoniko, naj se obrne za cene na spodnji naslov.

Sprejemam tudi stare harmonike v popravilo in računam po delu kakršno kdo zahteva.

Se priporoča rojakom širom Amerike.

S spoštovanjem,

JACOB CHUDOVAN

324 West Buttonwood St.

Reading, Pennsylvania.

Varčevanje.

Delavec, kadar kupuješ svoje potrebščine, zapomni si vedno, kako trdo si moral delati za svoj denar, radi tega je važno, da primerjaš cene enega trgovca s cenami drugega. Vsa cent je dober, ako ga prihraniš, kajti brez centa ni dolarja. Varčevanje je prvi korak k napredku.

Spodaj podpisani imamo povprečno najnižje cene, vsled česar je priporočljivo, da kupujete vaše potrebščine pri nas, kjer boste poleg dobre postrežbe prihranili tudi nekaj centov.

Poleg grocerije imamo lepo zalogo čevljev vseh mer in za oba spola, bodisi za odrastle ali otroke. Dalje hišno posodo, železno orodje in drobnino. Naročila pohištva, kar ga nimamo na roki, se izvrše točno v desetih dneh od časa, ko se ga naroči. Dasi cene še niso normalne, so pri nas vedno nekoliko nižje kakor drugod. V zalogi imamo različnih barv Linoliuma, tiskan na platnu in na vložnem papirju kakor tudi gumasti; slednji stane \$1.50 yard 6 čevljev širok.

Se vsem najtopleje priporoča

DRUŽINA ZORNIK

Hermine, Pennsylvania.

Farmar: Na kakšen način se jim godi torej bolje kot sužnjem?

Baron: Well, oni imajo volilno pravico; oni so svobodni.

Farmar: Ali jim v slučaju boleznj plačaš zdravnika?

Baron: Ne. Kot svobodni ljudje morajo plačati vse take stroške sami.

Farmar: Kdo plača zdravnika v slučaju, da zboli suženj?

Baron: Njegov gospodar — seveda, ker nemara izgubiti posesti.

Farmar: Ali tebi ni mar izguba teh premogarjev?

Baron: Ti me malo zanimajo. Premogarjev dobim kolikor hočem vsak čas, saj prihajajo nepretrgoma iz starega kraja in iz Mehike.

Farmar: Če bi bili tvoji sužnji, bi se gotovo zanimal za njihovo zdravje in splošno blagostanje, kaj ne?

Baron: Gotovo.

Farmar: Na kakšen način so torej na boljem, ker so svobodni?

Baron: Oh, ne stavi tako bedastih vprašanj.

Farmar: Od kod prihaja pravzaprav premog?

Baron: Iz zemlje; razteza se po njenih žilah doli na vse strani.

Farmar: Ali spada premog premogarjem, ko ga nakopljejo?

Baron: Ne; premog je moj.

Farmar: Na kakšen način je tvoj, ko ga kopljejo premogarji?

Baron: Zato, ker je moj rov.

Farmar: Ali si ti ustvaril premog?

Baron: Ne; ustvaril ga je Bog.

Farmar: Ustvaril za te?

Baron: Ne; rov sem kupil.

Farmar: Kupil od Boga?

Baron: Kaj še; kupil sem ga od drugega človeka.

Farmar: Ali je tisti kupil rov od Boga?

Baron: Tudi on ga ni kupil od Boga.

Farmar: Kako ga je pa potem dobil? Ali je bil morda bolj njegov kakor od katerega drugega pred njim?

Baron: V svoji neskončni modrosti in previdnosti je Bog dovolil, da ga je dobil na željo on v roke — po ravno tisti previdnosti božji in moji želji, je premenil v roke, da ga izrabim v interesu dežele in blaginje stanja premogarjev.

Farmar: Vzemimo, da bi hoteli iz ravno istih roko posestovati rov sedaj premogarji, ki v njem delajo, ali bi postal rov njihova last?

Baron: Oh, bratec, to so neumna vprašanja.

Farmar: All right. Pa stavimo drugo vprašanje. Kako bi se živel, če bi ne imel tega rova?

Baron: Ne vem. Gotovo pa je, da bi moral koga vprašati za delo.

Farmar: Ali bi bil premogar in bi plezal pol metra v njegova življenja po temnih rovih?

Baron: Morda.

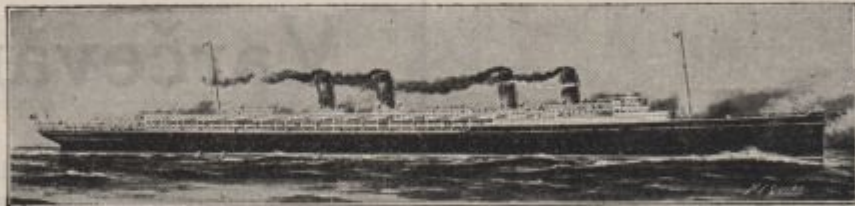
Farmar: Ali bi bil v tem slučaju zadovoljen s plačilom za hrano in stanovanje, medtem ko bi imel vse druge večje ugodnosti lastnik rova?

Baron: Well, nihče se ne bi nad tem spodtikaval; revni ljudje morajo delati, da se preživijo.

Farmar: Ali misliš, da bi premogarji delali za tvoj rove, če bi imeli svoje premogove rove?

Baron: Bržčas ne; delali bi prav gotovo zase.

Farmar: Ali ni bilo to le slučajna sreča, da je premog človek zaželel in dobil premogov rov v posest, in da si ga ti potem kupil od njega?

V stari kraj

Ker so nekatere linije znatno znižale svoje cene, se nudi ugodna prilika onim, ki so namenjeni v kratkem v stari kraj. Pišite nam po cene in vozni red parnikov.

Ako želite dobiti kakega sorodnika iz starega kraja, nam pišite po tozadevna pojasnila.

Kadar pošiljate denar v stari kraj, ne prezrite naše banke, ki Vam nudi točnost in nizke cene.

Za vsa nadaljna pojasnila se obrnite na slovensko banko

ZAKRAJŠEK & ČESARK

70 — 9th Ave., New York City

Baron: Zakaj?

Farmar: Well, če ga ne bi zaželel in dobil tisti, ki ga je, bi ga bil dobil v roke kdo drugi, in ti bi delal morda zanj za hrano in stanovanje. Dobil ne bi niti strvil, če bi se slučajno ponesrečil, kakor dobe zdravnika v takih slučajih sužnji.

Baron: Ti bi moral biti pravzaprav hvaležen previdnosti božji, da mi ni treba delati za koga drugega, da se obratuje v tej industriji kakor se, in da sem bil lahkan kot eden najbolj sposobnih za čuvanje bizniških interesov te dežele.

Farmar: Ali naj bodo za to previdnost božjo zahvalni tudi otroci premogarjev?

Baron: Well, morali bi biti.

Farmar: Zakaj?

Baron: Oh, zato ker imajo njihovi očetje stalno delo, in ker ko postanejo 13 let stari, lahko postanejo premogarji in pomagajo preživljati družino.

Farmar: Ali je stalno delo kaj dobrega?

Baron: Seveda je.

Farmar: Zakaj torej ne delaš, mr. Boss? Nihče ti ne more zabraniti kopati premog, ali da?

Baron: Ne, nemore; ali jaz nemaram jemati delo drugim delavcem. Če bi delal, bi moral vsled tega odločiti enega premogarja.

Farmar: To je lepo in hvalevredno, mr. boss. Toda če bi šel doli v rov in bi pomagal komu za tisti čas, ki se oddahuje, morda ne bi nikomur nič škodil, ali bi?

Baron: Ha, ha, ha — gospodje ne kopljejo premog in ne delajo; poleg tega imam dovolj opravka z načrti za znižanje izdatkov in povišanjem dohodkov; z drugimi besedami: moje delo je upregati premogarje. Če prideš kdaj na moje mesto, boš iznašel, da se izplača mnogo bolj priganjati druge pri delu, kakor pa delati sam. Vse to gre tako, kakor je določil Bog v svoji previdnosti.

Farmar: Kaj je to, gospoda ali gospodje?

Baron: Gospodje so ljudje, ki jim ni treba delati — višji razred.

Farmar: Tako? Jaz sem pa živel v mislih, da v Ameriki ni višjih razredov. Mnogi pripovedujejo, da smo tukaj vsi enaki.

Baron: Tisti, ki to trdi, je teoretičar ali pa politikar; morda je Single taxer ali kaj podobnega. Morda si slišal take govornice pred volitvami. Take govornice imajo namen dobiti glasove.

Farmar: Mr. boss, moj učitelj v nedeljski šoli je rekel, da smo vsi božji otroci, ali je on socialist, teoretičar, Single taxer ali morda celo boljševik?

Baron: Oh, nikakor ne! Take pridige so ravno za nedeljsko šolo in za v cerkev, mr. farmar.

Farmar: Well, mr. boss, brez vsake šale: ali so ti boljši otroci ravno toliko vredni kot smo mi?

Baron: Zakaj, da, mr. farmar; prav gotovo da so.

Farmar: Ali se spominjaš, ko sva ti in jaz igrala na frnikole, in ko sem te olišal, si me zatožil očetu, ki me je nato preklestil in imenoval malo požrešno svinjo?

Baron: Da, spominjam se, mr. farmar.

Farmar: Well, ali misliš, da si storil prav, ko si me zatožil očetu, da me je pretepel?

Baron: Seveda, stariši imajo pravico, da svoje otroke karajo, kajti sicer obstaja nevarnost, da dobe slabe navade in principe. Moj oče je kupil frnikole zame, kakor jih je kupil tvoj oče zate. Ker so bile moje, je naravno, da sem imel ravno tiste pravice do njih, kakor ti.

Farmar: Malo prej si dejal, da so premogarji svobodni.

Baron: Da, dejal sem; in to je resnica.

Farmar: Kakšno pravico imaš tedaj pritiskati na

Chisholm, Minnesota

Je največje slovensko središče v Minnesoti.

Najbolj hitro se razvijajoč farmarski okraj v severni Minnesoti je okrog

CHISHOLMA.

Ako želite Zemljo--Hiše--Lote ali druga posestva v Chisholmu in okolici, vam vse to lahko preskrbi

J. H. McNIVEN

1st Nat'l Bank Bldg.

Chisholm, Minn.

Vsakojava izbera lesa, lat, deščic za pokrivanje streh (shingles), apna cementa in premoga

Zaloga vsakovrstnih okvirjev za okna in vrata in obojev.

Lesne zaloge na Chisholmu, Buhlu, Nashwauku, Gilbertu in na Cuyuna Range.

**DOWER
LUMBER COMPANY**

Chisholm, Minn.

premogarje, da glasujejo za tvoje takozvane najboljše prijatelje, kot so naprimer gnili demokratje in republikanci, kadar so volitve za sodnike, državnega pravdnika, gubernorja itd.?

Baron: Moja dolžnost je, da delam za člane svojega razreda; za moje prijatelje, mr. farmar.

Farmar: Ali ti je kaj znano, da se farmarji in delavci združujejo v svoji organizaciji in da nastopijo pri vseh volitvah proti višjemu razredu?

Baron: Da, znano mi je. Zdi se mi, da prihaja vse to iz sovjetske Rusije. Toda mi smo vedno pripravljene, da jim posvetimo s svojim sistemom. Zato imamo Ameriško legijo, Narodno obrambo, Državljanške odbore itd. Očividno je, da bo to razredni boj, mr. farmar.

Farmar: Well, kako ti pa vse to ugaja?

Baron: Oh, ne vprašuj tega.

Farmar: Če so ti ljudje ravno tako otroci božji kot si ti ali tvoji prijatelji, tedaj ste vendar bratje, ali ne?

Baron: Da, bratje smo, mr. farmar.

Farmar: Torej priznaš, da smo bratje. Toda ali je Bog ustvaril zemljo, premog in vse druge mineralije in bogastva samo za nekatere?

Baron: Neumna vprašanja, bratec.

Farmar: Ali nisi navaden grabež, ker želiš imeti ves premog, tistim pa, ki ga producirajo, daješ komaj toliko, da se borno prežive? Ali se ne bojiš Boga?

Baron: Oh, ne govori toliko. Take govornice človek samo utrudijo.

Farmar: Well, zelo zelo malo sem izpregovoril o štrajku; toda ker je tukaj, bi rad nekaj pripomnil: Čital sem precej o štrajku premogarjev in v kolikor morem posneti iz časopisja, je javnost precej sita vašega klubovanja napram njim, ki žele pravice do sreče in blagostanja. Zato se bodo farmarji združili z delavci in bodo na volilni dan razbili to gnilo republikansko in demokratično mašino, katere član si. Kajti če bodo delavci imeli take zastopnike v postavodajah, je njihova usoda zapečatená. Delavstvo in farmarji so se naveličali božjih jerobov, ki upravljajo industrijo vedno v svoj prid, pa na škodo tistih, ki producirajo, razumeš, boss.

—Minnesota Star

"Čudno — mislili smo, da pride s Hardingom prosperiteta.

Mladost in Starost v ozkem sorodstvu

Mnogo ljudi določi v mladosti, kako bodo živeli na starost.

Hranilna vloga v tej banki je najboljši dokaz dobrega življenja v starosti.

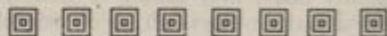
Mi vam plačamo obresti in pomagamo do napredka.

MINERS STATE BANK
Chisholm, Minn.

Belaj & Močnik

6205 St. Clair Ave.
CLEVELAND, OHIO

Naša prodajalna ima veliko zalogo pomladanskih in letnih oblek najnovejšega kroja za moške in dečke.

Imamo veliko izbero moških in deških srajc, kravat, ovratnikov, spodnjega perila, nogavic, klobukov, čepic itd.

Izdelujemo obleke po meri in najnovejši modi, Naše cene so zmerne.

Naše dosedanje poslovanje vam garantira pošteno in zadovoljivo postrežbo.

Glasovi iz našega gibanja.

DOPISI.

Program prvomajske proslave v Springfieldu.

SPRINGFIELD, ILL. — Kot je bilo že sporočeno v tem listu, priredi socialistični klub št. 47, JSZ., dne 8. aprila v S. N. Domu prvomajsko proslavo s sledečim sporedom:

- 1) Pozdravni govor in govor o pomenu prireditve.
- 2) Tamburaški zbor Triglav udarja Marseljezo.
- 3) Nastop pevskega društva Naprej.
- 4) Tamburaški zbor Triglav udarja Pozdrav.
- 5) Nastop pevskega zbora Naprej.
- 6) Deklamacija.
- 7) Nastop gl. govornika Jože Zavertnika iz Chicage.
- 8) Tamburaški zbor proizvaja Venček zbranih slovenskih pesmi.
- 9) Prosta zabava in ples.

Na to proslavo prvega majnika vabimo tovariše delavce in ženske iz Springfielda in okolice, kakor tudi iz sosednjih naselbin, kot so Virden, Auburn, in Lincoln. Vsak, komur je uspeh našega gibanja pri srcu, nam je dobro došel.

FRANK BESJAK.

Edino aktivnost vodi k uspehom.

CHICAGO, ILL. — Vsled vztrajne agitacije večih sodrugov in sodruginj se je klub št. 1, zelo ojačal in danes je eden izmed najjačjih klubov v Jugoslovanski socialistični zvezi.

V preteklem letu je naš klub prispeval za razne agitatorične svrhe, v ruski pomožni fond in v podporo Proletarcu približno \$300.00. Če se pomisli, da je imel klub skozi vse leto le okoli 36 dobrostoječih članov in članic, je to precejšnja svota. Aktivni sodrugi ne prispevajo samo potom kluba, ampak tudi kot posamezniki. In kdor je pazno zasledoval razne izkaze prispevkov v Proletarcu, je lahko opazil, da so tukajšnji sodrugi in sodruginje direktno prispevali v razne agitatorične in pomožne fonde precejšnje svote.

Skupni dohodki kluba s prenosom so znašali v preteklem letu \$671.40. V tem letu pa znašajo skupni dohodki (brez prenosa) za zadnje tri mesece že \$793.-74. To je od zadnjega leta velik gmotni napredek.

To svoto se je doseglo s pomočjo priredb, ki jih je aranžiral naš klub. Seveda so ž njimi tudi stroški, toda dovoljen gmotni uspeh je bil na vseh dosežen.

Na zadnji seji dne 21. aprila je bilo sklenjeno, da se iz klubove blagajne prispeva \$50.00 Proletarcu v podporo. Za majsko izdajo Proletarca je klub prispeval \$25., in ob enem je naročil iz založbe Proletarca za \$28.80 knjig za svojo knjižnico. Poleg teh kontribucij je klub prispeval gotovo svoto v podporo tedni "Chicago Socialist" in za druge agitatorične namene.

Dne 26. marca je naš klub priredil proslavo pariške komune. Dvorana, v kateri se je proslava vršila, je bila polna; kljub velikim stroškom, ki smo jih imeli za priredbo, bo okoli 70 do \$80 dobička, ki se razdeli, polovica v ruski pomožni fond in polovico Proletarcu. Da se ne moremo navesti natančne svote, je vzrok v tem, da še niso povrnjene vse vstopnice, oziroma svote za prodane vstopnice v predprodaji.

V nedeljo dne 30. aprila ob 7. zvečer priredi klub št. 1 prvomajsko slavnost v dvorani SNPJ. Vstop vsakega prost. Prvomajsko slavnost bi priredili v večji dvorani, toda smo bili zelo zaposleni s pripravami za proslavo pariške komune v mesecu marcu, poleg tega pa odide več sodrugov na prvomajske shode po raznih krajih dežele, zato smo dobili manjšo dvorano. Vsi, ki žele praznovati delavski praznik prvi Maj z nami, bodo našli dovolj prostora tudi v tej dvorani.

V nedeljo 18. junija se vrši velik socialistični piknik v Riverview, ki ga prireja okrožna organizacija socialistične stranke okraja Cook (Chicago in oko-

KADAR

potujete ali pošiljate denar v stari kraj—

KADAR

želite dobiti sorodnike iz starega kraja—

KADAR

rabite notarja,

KADAR

želite zavarovalnine itd.

Se obrnite na domačo tvrdko

Frank R. Drasler

6024 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio

DOUBLE EAGLE BOTTLING CO.

JOHN POTOKAR

LASTNIK

Izdelujemo sodavico vseh vrst
in nudimo edino le najboljšo.

Tel. } Princeton 262
 } Randolph 4629

6517 St. Clair Ave.,
Cleveland, Ohio

lica). Pri tem pikniku sodeluje tudi naš klub. Dobiček piknika se porabi v podporo socialističnemu časopisju. Ako bodo šli naši sodrugi marljivo na delo s prodajanjem vstopnic, lahko pripomorejo Proletarcu do stotaka ali dva podpore.

Dne 5. novembra priredi klub proslavo Ruske revolucije v Narodni dvorani. Ako bomo šli s pripravami za to priredbo na delo z isto vztrajnostjo kakor za priredbo 26. marca, bomo gotovo dosegli ravno tak zadovoljiv uspeh.

Kakor vsako leto, priredi klub tudi letos domačo zabavo na Silvestrov večer.

Ako hoče biti organizacija aktivna, morajo biti člani aktivni. Brez dela ni uspehov. Rezultati dela sodrugov kluba št. 1 so povoljni. Koliko večji bi lahko bili, ako bi bili vsi člani aktivni! Vsposobljajmo se v agitatoričnem delu in transferirajmo naše aktivnosti kolikor največ mogoče v okvirje kluba. Da bo naša ideja imela v tem mestu čim več pristašev, je treba širiti Proletarca.

Kakor je bilo pred kratkim poročamo v Proletarcu, ima takoj za Clavelandom Chicago največ naročnikov na Proletarca. V zadnjega pol leta se je Proletarec po prizadevanju par sodrugov, v prvi vrsti C. P., precej razširil. Mislite si, da bi imeli ti sodrugi še nekaj posnemačev. Kajti slovenska naselbina v Chicagi je precejšnja. Težave pa so pri agitaciji raditega, ker žive naši ljudje križem velikega mesta. Ker tudi naši sodrugi žive na raznih krajih Chicage, bi lahko vsakdo nekoliko poagital od časa do časa za list. Proletarec bi moral imeti v Chicagi najmanj 400 naročnikov. Dosegel bo to število, če člani kluba št. 1 le nekoliko agitirajo, namreč vsi, ne samo nekateri.

Namen teh vrstic je prikazati potrebo organizacije. Vsi tisti, ki pripovedujejo, da so lahko socialisti ne da bi pripadali k socialistični organizaciji, ne bi izdali ničesar, ako bi ne bilo nekaj takih, ki pripadajo organizaciji, delajo zanjo; žrtvujejo čas in sredstva, vse z namenom, da širijo socialistično misel. Ako ne bi imeli organizacij, ne bi imeli socialistične stranke, ne socialističnega časopisja, ne socialističnih shodov in drugih naših priredb. Vse to potrebuje delavcev, aktivnih in sposobnih sodrugov in sodruginj.

Dasi smo precej storili na polju socialistične agitacije, se vendar ne smemo udajati mislim, da ne bi mogli še več. In da bomo naše aktivnosti lahko povečali, je potrebno pomnožiti članstvo našega kluba. Pridobivajte mu nove člane in članice, take, ki bodo prišli v organizacijo iz prepričanja in z namenom, da kooperirajo pri našem delu za socializem.—*Tajnik.*

Boj premogarjev je pravičen.

GLENCOE, O.—Po vzhodnem delu države Ohio se stavka premogarjev nadaljuje brez kakih posebnih dogodkov. O kakem stavkokaštvu tu ni govora, kajti zavednost tukajšnjega delavstva je na visoki stopinji. Premogarji smo vajeni stavk, posebno starejši, kajti skozi marsikak boj smo že prešli.

Kako dolgo bo trajala stavka, je težko ugibati. Kompanije so trdovratne, kar je z njihovega stališča razumljivo. Njim gre za profite, za delavce jim še nikdar ni bilo mar. Kar smo si pridobili tekom let, smo si morali priboriti s težkimi boji.

Tudi sedanja bitka bo dobljena za nas, ako bodo premogarji, oziroma centralno vodstvo in distriktni odbori solidarno nastopali. Sovražnik vedno pazi na to, kakor bi napravil v neprijateljevih vrstah nered.

Boj premogarjev je pravičen, kajti ne zahtevamo nič drugega, kakor plačo, ki jim bo omogočala živeti kakor se spodobi ljudem, in pa take delovne razmere, kakršne operatorji lahko dopuste, ne da bi pri tem morali podraževati cene premogu. Pocene ga lahko, če bi se zadovoljili z nekoliko manjšimi dobički. Toda je že tako, da oni zahtevajo milijone, nam pa še pošte- ne plače ne privoščijo.

Tisti, ki imajo tu svoje hiše, so imeli nekoliko dela doma, ker jim je dne 10. aprila toča poškodovala strehe in razbila okna. Morda je bila to kazen božja, ker smo se uprli svojim gospodarjem, preljubim premogovniškimi baronom. Kak "gospod" bi to gotovo trdil, potem bi dobil pa tisočak ali dva od operatorjev "za cerkev".

NACE ŽLEMBERGER.

Tels. { Randolph 4983
{ Princeton 1735-W

Frank Zakrajšek

SLOVENSKI POGREBNIK

1105 Norwood Road. (E. 62. St.)
Cleveland, Ohio

Odprto noč in dan.

Za pomladansko in poletno sezono

Se najtopleje priporoča Slovenskemu občinstvu v Clevelandu in okolici za vsa v fotografsko stroko spadajoča dela

JOHN BUKOVNIK

Edini izkušeni slovenske fotograf.

Nobeno delo premajhno, nobeno preveliko, da bi ga jaz ne izvršil v vašo popolno zadovoljnost.

Se priporočam,

JOHN BUKOVNIK,

7033 Superior Ave. Cleveland, O.

Tel. Randolph 4892

Ženstvo in socialistična agitacija.

CLEVELAND, O. — Danes, v nedeljo dopoldne, ko pišem, gledam skozi okno množice, ki se pomikajo v bolji hram. Vse te pisane skupine ljudi, ki hodijo k našim službam, se mi zde kakor tisti ljudje, ki verujejo v nekaj, dasi niso o stvari popolnoma prepričani, ampak se boje dvomiti, ker bi že z dvomi skvarili svoje sanje. Ljudje hočejo nebesa, pa verujejo, da jih dosežejo po smrti. In boje se celo premišljevat, kje so nebesa, ker bi morda spoznali, da jih ni. Njihov um pa je ni toliko močan spoznati, da so nebesa na tem svetu in da so dosegljiva že v življenju, ne pa šele po smrti.

Dokler bo toliko ljudi opajalo svoj um z vero v rajsko življenje po smrti, bo imelo socialistično gibanje težko pot. Cerkve posebno drže v oklepu ženstva. Zdi se mi, da je med ženstvom našega naroda premalo zanimanja za socialistične aktivnosti. Me ženske bi lahko mnogo napravile, kajti ženske so se kot agitatorce prav dobro izkazale.

Res je, da marsikaka žena na svoj način precej stori za delavsko gibanje. Ko njihovi možje hodijo ob večerih ali ob nedeljah na seje ali prodajajo socialistično literaturo, ali nabirajo naročnike Proletarcu in drugim socialističnim listom, so žene doma in opravljajo svoja dela. Mož zapravi čez dan dolge delovne ure v tovarni, zvečer se zaposli z agitacijo in marsikedar po cel teden ne vidi družine drugače kakor pri večerji. Jaz mislim, da take žene tudi prinašajo svoj del na altar socialistične propagande.

So druge žene, katere žive v razmeroma ugodnejših razmerah in te bi lahko same aktivno posegle v agitacijsko delo. Med Slovenkami ni opazati posebne volje za agitatorično delo. Mar je naše ženstvo še preveč v objemu verskih predsodkov?

Naše žene ne žive v nikakih sijajnih razmerah. Pomožene so z delavci, ki zaslužijo komaj toliko, da se družina borno preživlja in skromno oblači. Vse, kar ima od življenja, je garanje, malo jela in oblačila, drugo plačilo pa pride po zatrdilu duhovnikov šele po smrti.

Toda ko mati ogleduje otroke bogatejših ljudi, kako so lepo oblečeni, zdravi, ko vidi, da žive v udobnih stanovanjih in da imajo vse mogoče ugodnosti, si zaželi, da bi jih bili deležni tudi njeni otroci. Pa si končno misli: "Eh, kaj, berači smo, drugače sploh ne more biti. Če bi bili vsi bogati, bi bilo še slabše na svetu." To ji je v tolažbo.

Ko bi znala žena misliti, bi lahko razumela, da hlevček ne potrebuje bogastva. Razumela bi, da imamo danes razkošje in bogastva na eni strani ter bedo in mizerijo na drugi radi krivične družabne uredbe. Spoznala bi, da je dovolj oblačil, dovolj hrane in dovolj prilike za razvedrilo za vse ljudi. Spoznala bi, da tisti, ki imajo bogastva, ne delajo, medtem ko tisti, ki delajo, ne posedujejo ničesar.

Pri tem premišljevanju se boste vprašale, kako bi v našel izhod iz teh razmer. Najprvo je potrebno, da pričnete misliti. Potem boste spoznale, da je izhod mogoč, da je dosegljiv, da pa se je treba boriti zanj, kajti tisti, ki imajo koristi od tega, da ostanejo stvari kakor so, se bore proti odpravi sedanjega gospodarskega reda. Mi, ki imamo škodo, bi se morali boriti za predrušenje razmer.

Mesec maj je tukaj, prebujenje narave, in kar je za družbo še večjega pomena, PRVI MAJ, ki je praznik prerodenja ljudskih misli. Vstali so ljudje in so sklenili, da ne bodo več hlapci in deklet in da ni potreba gospodarjev, katerim bi garali hlapci. To prerodenje mora priti tudi med ženstvo. Učimo se, vzpodbujamo svoje moške, učimo naše otroke, da bodo postali vredni borci za družbo bodočnosti. Žene, matere, želja vas vseh je zagurati boljšo bodočnost svojim otrokom, stajati trpljenje možem in pomagati svojim bližnjim. Edina uspešna pot, da to lahko ENKRAT dosežemo, je da se pridružimo delu za socialistično družbo, ki bo odpravila krivice in ustvarila take življenske razmere, ki bodo omogočevale živeti vsem ljudem kakor ljudem.

—A. A.

The Central Millinery

MARIE SLEZAK,

LASTNICA.

1210 W. 18th Street,
CHICAGO, ILL.

Modna izdelovalnica oblek ženskih,
klobukov itd.

Tel. Canal 1984

MAT. KEJŽAR & CO.

1932 West 22nd Place
CHICAGO, ILL.

Izvršuje vsa v tesarsko in mizarsko stroko spadajoča dela. Barvamo sobe in poslopja ter lepimo stenski papir.

Delo najbolje, cene zmerne.

Prvomajska proslava kluba št. 1, J. S. Z.

CHICAGO, ILL. — V nedeljo dne 30. aprila priredi socialistični klub št. 1, JSZ., prvomajsko proslavo v dvorani SNPJ., 2657 S. Lawndale Ave. Pričetek ob 7. zvečer. Na sporedu bodo govori in deklamacije in potem plesna zabava. Vstopnina prosta.

Sodrug in sodruginja, udeležite se polnoštevilno proslave praznika mednarodnega delavstva in pripeljite s seboj svoje prijatelje. Vstop je dovoljen vsake-mu, ki hoče praznovati dan delavske solidarnosti z nami. Te vrstice naj veljajo kot vabilo vsemu našemu delavstvu v Chicagu.—*Odbor.*

PRIREDBE SOCIALISTIČNIH KLUBOV.

Cleveland, Ohio. — Socialistični klub št. 27, JSZ., priredi v soboto dne 29. aprila velik prvomajski shod v Rude Božeglavovi dvorani, na katerem bo med drugim nastopil sodrug Frank Petrich iz Chicage.

V nedeljo večer dne 30. aprila priredi klubov pevski odsek Zarja velik pomladanski koncert v Božeglavovi dvorani.

Okrožna organizacija socialistične stranke priredi dne 1. maja veliko proslavo, na kateri bo govoril tudi sodrug Eugene Victor Debs.

Herminie, Pa. — Klub št. 69, JSZ. priredi dne 30. aprila prvomajski shod, na katerem bo govoril med drugim sodrug Chas. Pogorelec iz Chicage, Anton Zornik in eden angleški govornik. Priredba veselice, nanašana za dne 29. aprila, je morala radi tehtnih razlogov izostati.

Collinwood, O. — Dne 30. aprila ob 2. popoldne priredi socialistični klub št. 49, JSZ., velik shod v Kunčičevi dvorani na Waterloo Rd., v proslavo delavskega praznika prvega maja. Med drugimi govorniki bo nastopil tudi F. Petrich iz Chicage.

Springfield, Ill. — Klub št. 47, JSZ. priredi dne 30. aprila prvomajsko slavnost, na kateri bo govoril sodrug Jože Zvertnik iz Chicage.

Lloydell, Pa. — Socialistični klub št. 181, JSZ., priredi dne 1. maja slavnost in veselico v dvorani sv. Petra in Pavla.

Nokomis, Ill. — Klub št. 128, JSZ., priredi dne 1. maja prvomajsko slavnost, na kateri bo govoril sodrug Filip Godina iz Chicage.

Chicago, Ill. — Klub št. 1, JSZ., priredi dne 30. aprila prvomajsko slavnost v dvorani SNPJ. Govorila bosta sodruga Joško Oven in Frank Zajec. Na sporedu bodo tudi deklamacije. Pred in po izvršenem programu ples. Vstopnina prosta.

Cleveland, O. — V nedeljo 4. junija priredi socialistični klub št. 27, JSZ., piknik na Greharjevi farmi v Euclidu.

Chicago, Ill. — Socialistična stranka okraja Cook (Chicago in okolica) priredi velik piknik v prid socialističnemu tisku v nedeljo 18. junija v parku River-view, pri katerem sodeluje tudi klub št. 1, JSZ. Tega piknika se navadno udeleži do 40 tisoč ljudi vsako leto.

Chicago, Ill. — Klub št. 1, JSZ., priredi veliko proslavo ruske revolucije v nedeljo 5. novembra v Narodni dvorani. Na Silvestrov večer 31. decembra pa priredi domačo zabavo.

NAZNANILO.

GIRARD, O. — Seja jugoslovanskega socialističnega kluba št. 222, J. S. Z. se vrši vsako četrto nedeljo v mesecu ob 2. popoldne v Slovenskem domu v Girardu. — Rojaki delavci, pristopite k naši organizaciji in postanite bojevniki za delavsko stvar v vrstah socialistične stranke. — *Frank Kramar*, organizator.

VAŽNO ZA ROJAKE V HERMINIE.

Socialistični klub št. 69, JSZ., zboruje VSAKO TRETJO NEDELJO V MESECU ob 2 popoldne v dvorani društva Frostomisleci, št. 87, SNPJ.

Rojaki, pristopite k naši organizaciji, da s tem ojačate naše vrste.

Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.

TEL. CANAL 6319

Math. Kremesec**MESNICA**

Sveže meso, slanina ter perutnina vedno na razpolago. Cene zmerne, postrežba točna. Se priporoča rojakom za obilen obisk.

1912 West 22nd Street.

Chicago, Ill.

Nicholas Goettert**Pogrebnik in
balzamovač**

Postrežba točna

2046 W. 23 St.

Chicago, Ill.

IN

**Andrew Glavach
ima automobile**

za pogrebe, poroke in krste. Se priporoča Slovencem in ostalim Jugoslovanom.

1844 West 22nd Place

Chicago, Ill.

Tel. } Canal 5889
 } Canal 0537

IZ UPRAVNIŠTVA.

Če bi hoteli. — Delavstvo podpira kapitalistični tisk. — Uspehi sodrugov v Milwaukee. — Železna peta. — O knjigah. — Pot do izobrazbe. — Borba premogarjev.

"Proletarec" bi lahko vsak teden izhajal v obsegu, kakor je majska izdaja, če bi slovensko delavstvo hotelo. Ako bi se izmed sto tisoč slovenskih delavcev in delavk dobilo deset tisoč takih, ki bi bili pripravljene plačevati vsaj \$3 naročnine na leto, pa bi bil v ponos celnemu ljudstvu. Toda na nesrečo masa našega delavstva v Ameriki še ne čuti potrebo za obširno revijo, zato imamo težave pri vzdrževanju socialističnega glasila. Čudno je, da pri toliko naglašani inteligentnosti slovenskega ljudstva v Ameriki ni najti dovolj naročnikov za vzdrževanje enega samega dobrega lista. Med maso našega naroda je preveč takih, ki so pozabili "že ve tisto, kar vedo drugi." Domišljavosti je preveč, pa premalo volje za učenje. Zato se dogaja, da je med naročniki na en ali drugi list mnogo takih ljudi, ki mislijo, da dajo naročnino kot "vbogaime" kakemu posamezniku, ki bo "žrl" za njihove žulje.

Prijatelj, ko dobiš v roko to številko Proletarca, jo prečitaj, in če se ti zdi, da boš v stanu pogrešiti \$2.50, nam pošlji naročnino na Proletarca. Če boš PREČLITAL nadaljnih deset izdaj, boš ostal stalen naročnik Proletarca.

Socialistični list je odvisen od svojih naročnikov; namen socialističnih listov je izobrazevati delavstvo in ga navajati v socialistično organizacijo. To je nujno privatnim interesom, zato rujejo proti socialističnemu časopisju, kjerkoli morejo. Protisocialistično časopisje pa dobiva od njih vso mogočo gnotno in materialno podporo. Ako bi moglo delavstvo zapopasti, koliko milijonov na leto žrtvujejo privatni interesi za protidelavski tisk, bi bilo delavsko časopisje mnogo jače. Toda delavstvo premalo misli na svoj tisk, to najboljše kaže v sedanjih časih, pa podpira kapitalistično časopisje. Kapitalistično časopisje ima največjo cirkulacijo v mestih. Večina prebivalstva v mestih spada delavskim slojem; in ti mezdni sužnji, izkoriščani kakor so, kupujejo kapitalistične liste v milijone izvodih. Uprave delavskih listov so zadovoljne, ako imajo na svoje liste od 5 do 20 tisoč naročnikov.

Socialistična stranka v New Yorku je jaka, kljub radikalnim elementom v delavskem gibanju. To je zato, ker imajo newyorški sodrugi močno socialistično časopisje. Za razširjenje dnevnika "New York Call" so newyorški sodrugi in simpatičarji socialističnega gibanja prispevali na desettisoče dolarjev. In danes imamo po mestih vzhodnih držav jako socialistično gibanje, kar je zasluga socialističnega tiska, ali boljše — naloga tistega delavstva, ki se zaveda svojega tiska in ga raditega podpira.

Sempatam se kdo rad spodtika ob milwauške sodrugi, češ, da jih je Berger zavel v preveč oportunistično in konservativno strujo. Kadar so v Milwaukee mlade, tedaj se zedinijo vsi businesski elementi proti socialistom, kajti kadar gredo v boj proti delavstvu, nastopajo solidarno za obrambo privatnih interesov. Med demokrati in republikanci izginejo vse difference, kadar njihove mandate ogrožajo socialisti. Tudi pri zadnjih primarnih volitvah v Milwaukee, v okolici in v državi Wisconsin so businesski interesi pokazali, da niso nastopali skupno, kadar se gre proti tisti delavski struji, ki ogroža njihove interese. Kljub temu so milwauški in wisconsinški sodrugi izšli iz boja s toliko številom glasov, da si štejejo rezultat lahko v zadovoljenje, da naporji niso bili zamanj. Iz boja so pri-

TABOR PAINTS

Najboljše barve!

Preiskušena, najboljša in najzaneslivejša kakovost naših barv vam prihrani denar in ponovno barvanje.

Jamčimo, da boste zadovoljni z uspehom, ki ga boste imeli z našim blagom.

Pišite po naš brezplačni cenik barv in vzorce istih.

TABOR PAINT COMPANY

Češko-slovaška velkotrgovina barv.

DEPT. D. K.

1818 SO. RACINE AVENUE
CHICAGO, ILL.

NAZNANILO

Cenjenim rojakom širom Amerike naznanjamo, da

Jugoslovansko Stavbinsko in Posojilno Društvo

v Chicagi posluje po zakonih države Illinois. Ustanovljeno je bilo v svrhu gospodarskega prospeha ameriških Slovencev. Dasi je to društvo pričelo poslovati šele 3. jan. 1919, vendar ima že nad \$130,000.00 v gotovini in 3500 prodanih delnic. Delnice se prodajajo po sledečih razredih in cenah: Razred "A" 25c delnica, razred "C" po \$75.00 posamezna delnica, plačana takoj pri nakupu. Razred "D" delnice po 50 centov.

(Razred "C" plačuje 4% obresti, ako član zahteva denar predno serija poteče. To je: od časa vloge, pa do dneva naznanila da želi istega dvigniti.) Vsa posojila daje društvo edino le na prve vknjižbe (First mortgage).

Vabimo rojake za obilen pristop.

Za vsa nadaljna pojasnila se obrnite na tajnika

JOSEPH STEBLAY

1840 West 23rd St., Chicago, Ill.

TEL. CANAL 1984

šli zmagoviti, kajti število njihovih glasov je naraslo in nekaj njihovih kandidatov pride na glavne volitve, kjer bodo zopet stali na eni strani delavci, združeni v socialistični stranki, proti zedinjenim elementom buržvaznih strank. Milwauški sodrugi bi morda lahko delali bolje kakor delajo. Vsaka stvar na svetu se lahko izboljša; toda nihče jim ne more očitati, da ne delajo in pri tem delu dosegajo uspehe. Imajo svoj dnevnik, kar je boljše, kakor če bi bili brez dnevnika. Delati za socializem potom konstruktivne taktike ni baš prijazno; stati ob strani in kritizirati delo drugih, to ni težko.

Poleg delavstva v jeklnah je najbolj izkoriščano delavstvo v železnih rudnikih v Minnesoti in v bakrenih v Michiganu. Zelezna peta kapitalizma tišči to delavstvo k tlom, druga peta, še trša kakor kapitalistična, pa je ignoranca med tem delavstvom. Če bi vsaki drugi slovenski delavec v Minnesoti prejemal Proletarca in ga tudi čital ter se s tem učil iz njega, bi se v teku par let razmere po Iron Range izpremenile, ker bi se preje izpremenile misli v glavah rudarjev. Danes išče to delavstvo, teptano kakor je, tolažbe in razvedrila v pijači — v strupih, ki jim je prohibicija omogočila pot med vse tisto delavstvo, ki živi v najmizernejših razmerah. Sodrugi in somišljeniki, vaša sveta dolžnost je širiti socialistični tisk. Skrbite, da priborite Proletarcu vstop v stanovanje slehernega slovenskega delavca.

V tej izdaji na drugem mestu je priobčen cenik knjig, ki jih imamo v zalogi. Naše cene so zmerne in v založbi imamo le boljša literarna in propagandistična dela. Ako vam dopuščajo sredstva, naročite število knjig od nas. S tem pomagate naši književnosti in Proletarcu.

Eno najboljših del o ruski revoluciji je knjiga "Through the Russian Revolution". Spisal jo je AL. Rhys Williams. Iz nje boste izprevideli, skozi kake težave so morali iti ruski revolucionarji v boju za obvarovanje največje pridobitve v zgodovini človeštva — revolucionarno Rusijo. Kdor je zmožen čitanja angleščine, naj si naroči to knjigo. Poglejte v ceniku seznam drugih angleških knjig. Zanimiva je Upton Sinclairjeva knjiga "Profits of Religion", nadalje "Brass Check" in "King Coal". Pridobite ameriške delavce, da se naroče na vse te knjige, ki bodo zadostovale, da se vsakega izmed njih iztrga sponam ignorance. V njih je toliko obtežilnega materijala proti današnjemu sistemu, da more vsakemu odpreti oči, ako ima v glavi kolčak razuma.

"Čitanje je pot do izobrazbe". Vpoštevajte ta rek, pa si naročajte take knjige, brošure in liste, ki res izobrazujejo. Varujte se poneumnjevalnega tiska; varujte se šund-romanov, ki moré človekov duh, ako ni izredno nadarjen. Kapitalistično in napolkapitalistično časopisje, v svojem lovu za naročniki, pribočuje šund romane. Njihov namen je delati profit za privatne interese, zato se ne brigajo, da bi dajali svojim čitateljem dobro duševno hrano. Drugače je s socialističnimi listi. Socializem je nemogoč brez velike mase inteligentnega delavstva. Vse socialistično gibanje stremi za vzgajanjem delavstva. To je menda vzrok, da si socialistično časopisje tako težko pridobiva naročnike med delavstvom. Delavci se namreč zelo neradi uče. Zato čitajo rajše take liste, ki pišejo "zanimive" reči.

Pod rubriko "Glasovi iz našega gibanja" je priobčen izkaz naročnikov, ki so jih pridobili agitatorji Proletarca. Teh agitatorjev je danes še veliko premalo. Trikrat toliko bi jih morali imeti, pa bi Proletarec kmalo lahko izhajal skoro v tako velikem obsegu, kakor je ta izdaja. Morda se tudi ti prištevaš k socialistom. Daj, daj, skušaj tudi kaj storiti za socializem. Če ne drugega, pridobi od časa do časa kakega naročnika Proletarcu. Toliko lahko storiš.

Veliko število slovenskih delavcev v Ameriki si služi svoj kruh v premogovnikih. In reči se mora, da so izmed vsega slovenskega delavstva v tej deželi bili

Venci Herniki

KLEPAR

Izdelujem in popravljam vsa v kleparsko stroko spadajoča naročila. Popravljam strehe, hišne strope, dežne žlebove itd.

Cene zmerne — delo jamčeño.

1822 S. Racine Ave.,
Chicago, Ill.

Tel.: CANAL 6078.

J. ADAMS

Priporoča rojakom svojo popolno zalogo možkih čevljev najboljšega izdelka, po zmernih cenah.

Poprava čevljev je naša posebnost.

1845 West 22nd Street

CHICAGO, ILL.

JUGOSLOVANSKA SOCIALISTIČNA ZVEZA

SOCIALISTIČNE STRANKE V AMERIKI.
220 SO. ASHLAND BLVD., CHICAGO, ILL.

TAJNIŠTVO.

Tajnik-prevajalec: Frank Petrich, 220 S. Ashland Blvd., Chicago, Ill.

EKSEKUTIVA.

Frank Aleš, Mary Aucin, V. Cainkar, Philip Godina, F. Zajec, S. Bojanović, G. Maslač, Miloje V. Lučić in Mitar Sekulić.

NADZORNI ODBOR.

F. S. Tauchar, Frank Udovich, M. Dimić in S. Cakić.
Vsa pisma tikajoča se Jugoslovanske socialistične zveze, je naslavljanjati na tajništvo JSZ.

Redne seje eksekutive JSZ. se vrše vsaki četrti petek v mesecu, izredne po potrebi.

ODBOR SLOVENSKE SEKCIJE.

Philip Godina, tajnik; V. Cainkar, blagajnik; F. Zajec, zapisnikar. Frank Aleš in Mary Aucin.

Redarni odsek slovenske sekcije: Frank Gottlicher in Mary Udovich.

ODBOR SRBSKE SEKCIJE.

Miloje V. Lučić, tajnik. Odborniki: Sava Bojanović, G. Maslač in Mitar Sekulić.

PROLETAREC,

glasilo in list slovenske sekcije Jugoslovanske Socialistične Zveze.

Upravni odbor Proletarca: Joško Oven, predsednik; Frank Aleš, tajnik; Frank Gottlicher, blagajnik; F. S. Tauchar in F. Udovich, nadzornika.

Urednik: Frank Zajec.
Upravnik: Chas. Pogorelec.

Vsa pisma, tikajoča se Proletarca, naslavljanjate na naslov Proletarca.

Opomba. — Uredništvo Proletarca sprejme odgovornost le za tiste članke, priobčene v listu, ki so spisani v uredništvu. Za članke in dopise, ki jih pošiljajo sotrudniki, so odgovorni prispevatelji. Uredništvo sprejme zanje le toliko odgovornosti, kolikor zahteva zakon.

premogarji vedno najzavednejši in so največ storili pri delu za širjenje socialistične misli. Operatorji so potem počasnega izstradavanja skušali premogovniško delavstvo potisniti ob steno in ga potem prisiliti na sprejetje takih pogojev, kakršne bi jim oni narekovali. To ni šlo, kajti premogarji, kar je zavednih, se ne podajo kar tako. Sedaj so na stavki in dolžnost vsaga ostalega delavstva je, da jim stoji ob strani v tem, za premogarje najtežavnejšem boju. Kakorkoli so lane za kompanije ugodne, bo prišel tudi zanje dan obračuna. Premogarji so dali molohu kapitalizmu že preveč žrtev. Preveč grobov se je moralo izkopati vsled pohlepa operatorjev po čimvečjih profitih. Naravna bogastva morajo postati last vsega ljudstva, delovne namere v premogovnikih, železnih in drugih kovinskih rudnikih po morajo postati človeške, kajti v njih delajo ljudje. Danes se v mnogih rudnikih z živino boljše postopa kakor z ljudmi. To se mora izpremeniti. Če ste tudi vi tega mnjenja, agitirajte med vašimi znanci in tovariši za socializem in socialistično časopisje.

DETROITSKIM SODRUGOM.

Seje slov. socialističnega kluba št. 114, JSZ., se vrše vsako prvo in tretjo soboto v mesecu v klubovih prostorih na 1432 Ferry Ave. E. — Na dnevnem redu so vedno važne stvari, ki se morajo rešiti. Udeležujte se teh sej polnoštevilno in pripeljite seboj svoje prijatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da ji pridobivamo novih članov. — *Organizator.*

Mi damo cene v naprej

za

Tiskanje v vseh jezikih.

Moderna oprema.
cene zmerne.

Tiskanje publikacij

časopisov vseh vrst kot mesečnih revij, in knjig, naslovnih listin in vse druge v društva spadajoče tiskovine.

Delo izgotovljeno ob času.

International Printers

1040 West Eighteen Street

CHICAGO, ILL.

Phone Canal 6660

Kdor hoče potovati

v mesecu maju direktno iz Chicage v Ljubljano s posebno slovensko ekspedicijo, ki jo želi izvesti g. Krmpotič od Cunard linije na parobrodu **Mauretania**, naj se zglesi pri

JOHN ZVETINA,

1726 So. Racine Ave., Chicago, Ill.

Listu v podporo.

VII. Izkaz.

CHISHOLM, MINN.: J. T.	\$.96
HIBBING, MINN.: Frank Grum50
HERMINIE, PA.: Dr. "Prostomisleci" št. 87. S. N. P. J.	5.00
BONANZA, ARK.: Frank Gorenc, \$1.; Frank Yesenek, \$1.00; John Mohor, 50c; Frank Škrabanja, 50c; John Bele, 50c; Ant. Smer- gut, 50c; Joe Slemenšek, 50c; Frank Te- ropčič, 50c; Joe Smergut 25c; skupaj....	5.25
RED OAK, OKLA.: Joe Kogoy50
GROSS, KANS.: Frank Homar25
STAUNTON, ILL.: Dr. "Stauntonski Slovenci" št. 242 SNPJ.	2.00
LAWRENCE, PA.: John Terčelj20
PURSGLOVE, W. VA.: Soc. klub št. 228, JSZ, \$15.00; John Volkar, \$1.00; Anton Valen- čič, \$1.00; John Chesnik, 50c; J. R. Spro- har, \$1.80. Skupaj	19.30
CLEVELAND, O.: Anton Koss50
HERMINIE, No. 2., PA.: Nemeč & Bozich, Gro- cery Store	2.00
CHICAGO, ILL.: Geo. Volčanšek	1.00
CLEVELAND, O.: Frank Barbich50
CONEMAUGH, PA.: St. Louis Society No. 36, J. S. K. J.	5.00
DETROIT, MICH.: Jos. Topolak	1.55

Skupaj \$ 44.95
Prejšnji izkaz 313.76

Skupaj \$358.70

Opomba: V zadnjem izkazu se nam je vrnila po-
mota v prenosu prejšnjega izkaza, ki bi moral biti
\$271.73 mesto \$230.58.

Agitatorji na delu.

Število naročnin, ki so jih poslali agitatorji za raz-
širjenje Proletarca:

Jos. Korsic, Carlinville, Ill.	11
Anton Očepek, Penna.	10
Jacob Kunstelj, Gibert, Minn.	5
Andrew Vidrich, Johnstown, Pa.	5
Joseph Volk, Collinwood, O.	5
J. R. Sprohar, Pursglove, W. Va.	4
Ernest Krusic, Nokomis, Ill.	4
Jernej Kokelj, Irwin, Pa.	3
John Kunstelj, Gross, Kans.	3
John B. Mihelich, Chicago, Ill.	3
Chas. Pogorelec, Chicago, Ill.	3
J. Dragar, Seanor, Pa.	2
John Kokošin, Girard, O.	2
Max Martz, Buhl, Minn.	2
Tony Zalar, Lloydell, Pa.	2
Frank Besjak, Springfield, Ill.	1
P. Bukovec, Conemaugh, Pa.	1
Frank Zaitz, Chicago, Ill.	1
Mike Švigelj, Chicago, Ill.	1
Frank Čemažar, Columbus, Kans.	1
Frank Petavs, Little Falls, N. Y.	1
Joseph Bavetz, Chisholm, Minn.	1
Louis Krasna, Conemaugh, Pa.	1
Joseph Očepek, Detroit, Mich.	1

ZA CARLINVILLE, ILL.

Somišljenikom v Carlinville naznanjam, da se vr-
še seje reorganiziranega socialističnega kluba št. 213,
J. S. Z., vsako tretjo nedeljo v mesecu v unijski dvora-
ni. Tem potom vabim vse delavce v naselbini, da se
udeležijo teh sej in pristopijo h klubu. To je edini na-
čin, da pokažete delavsko solidarnost in zavest proti
kapitalističnemu sistemu, ki nas zasužnjuje. Seje kluba
bodo vedno predpoldne.

Z delavskim pozdravom Jos. Korsic, tajnik.

PHONE CANAL 4635

Louis Kovacich

Gostilna z mehкими pijačami,
zaloga vedno svežega tobaka,
finih smodk in cigaret,
biljardne mize, sladoled in candy

2236 SOUTH WOOD STREET
CHICAGO, ILL.

Phone Canal 6027

FRANK GRILL

Edina slovenska
mlekarna v Chicagi

Prodaja pasteurizirano mleko in smetano
na drobno in na debelo. Razvažna na
dom vsaki dan.

Cene zmerne, postrežba najboljša. Se
priporoča slovenskim in hrvatskim gos-
podinjam.

1818 West 22nd Street
Chicago, Ill.

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27, JSZ., se vrše vsa drugo nedeljo v mesecu ob 9:30 dopoldne in vsako četrto nedeljo v mesecu ob 2. popoldne v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. Dolžnost vsakega sodru- ga je, da redno prihaja k sejam. — Tiste, ki simpati- zirajo s socialističnim gibanjem, pa še niso pri soc. stranki, vabimo, naj pristopijo v naš klub in tako po- nagajo pri delu za osvoboditev proletarijata. Prva na- lega delavca je, da postane razredno zaveden. Pri tem pa vpoštevajmo geslo: "V organizaciji je moč" —

SLOBODNA RIJEČ

je hrvatsko glasilo Socialistične stranke Jugo- slavije. "Slobodna Riječ" izhaja tedensko v Zagrebu, Ilica 55, Jugoslavija. Naročnina za vse leto stane 240 kron za inozemstvo.

Moja je edina slovenska notarska pisarna, ki oglašja samo v slovenskih unijskih listih. V tož- benih zadevah, ali glede dohodninskega davka ali v katerikoli legalni zadevi se obrnite na mojo pisarno. Poštena postrežba. Cene zmerne.

Kadarkoli imate opravka s sodišči, z mestnimi ali federalnimi uradi, se obrnite po svet na nas.

Naslov:

WILLIAM B. LAURICH,

1900 W. 22nd Pl., Chicago, Ill.

Tel. Canal 5777.

Edini

**jugoslovanski pogrebnik
in balzamovač**

Naša tvrdka je opremljena z vsemi potrebšči- nami, ki pridejo v poštev pri balzamiranju in ure- diti pogrebov.

Za tiste, ki nimajo doma prostora za postavlja- nje mrtvaških odrov, imamo urejeno posebno kapelo.

Na razpolago kočije in avtomobili ob vsakem času.

JOSIP PAVLAK,

lastnik

1814 So. Throop St., Chicago, Ill.

Telefon Canal 5903.

J. KOSMACH

Slovenska trgovina z železnino, barvami in pleskarskimi potreb- ščinami. Cene zmerne. Po- strežba točna in uljudna.

1804 West 22nd Street

CHICAGO, ILL.

Phone Canal 0490

Phone Canal 7026

Misja in Kokl

**Grocerija,
delikatese,
sadje in sočivje**

Blago vedno sveže in po zmernih cenah. Se priporočata rojakom v obilen obisk.

1801 West 22nd Street

Chicago, Ill.

ANALFABETSTVO V ZDRU- ŽENIH DRŽAVAH.

Med 1000 prebivalci jih je 60, ki ne znajo pisati in ne čitati v kateremkoli jeziku.

Iz števil, ki jih je podal števni urad, se razvidi, koliko je vseh analfabetov v Združenih državah. To je zanimiva slika, ki pokazuje, kako napreduje vzgoja.

Med vsakimi tisoč prebivalci Združenih držav je od desetega leta dalje 60 analfabetov, to se pravi ljudi, ki ne znajo ne pisati in ne čitati v kateremkoli jeziku. Po ljudskem štetju iz leta 1910 je prišlo na 1000 prebivalcev 79 analfabetov.

Najmanj analfabetov je v Iowi, kjer je bilo leta 1910 od 1000 prebivalcev 17 analfabetov, a se je to število do leta 1920 znižalo na 11. Druge države so imele leta 1920 od 1000 prebivalcev sledeča števila analfabetov. Nebraska 14, Idaho in Oregon po 15, Kansas 16, Južna Dakota in Washington po 17 in Utah 19. Illinois ima precej analfabetov, ker jih pride 34 na 1000 ljudi. Torej jih je 173.687 od skupnega števila prebivalstva 5,184,943 ljudi.

Vseh, ki ne znajo pisati ne čitati, je v Združenih državah okoli pet milijonov ljudi od skupnega prebivalstva 82,739,315 ljudi, ki so stari nad 10 let. To število je bilo leta 1910 za pol milijona večje, leta 1900 pa za 1,200,000 večje.

Dežele na jugu s številnim zamorskim prebivalstvom imajo največ analfabetov. Louisiana je na najslabšem stališču, ki ima 1,366.066 nad 10 let starih prebivalcev, ki ne znajo ne čitati in ne pisati, torej je veliko več kakor polovico analfabetov.

Števni urad je tudi dognal, da je več analfabetov med domačini, kakor pa ljudmi, ki so rojeni v inozemstvu.

S samim zabavljanjem se ne ustanovi nobena organizacija; brez organizacije se ne opravi nobena velika reč. Pozitivno delo je važnejše od zabavljanja.

TEL. CANAL 577

MARTIN LAURICH

1900 West 22nd Place, Chicago, Ill.

Sé priporoča rojakom v Chicagu in drugod pri nakupu hiš, lot, kakor tudi kmetij v okolici Chicage in drugod. Ako kdo želi prodati hišo, loto ali kmetijo naj se obrne na mene in preskrbim mu kupca v najkrajšem času. Zato se priporočam našim ogrskim Slovencem, ter jim ob enem naznanjam, da imam na prodaj več hiš v sredini slovenske naselbine na 22 cesti in okolici.

Moje cene so vedno najnižje.

Rojaki držite se gesla: **SVOJI K SVOJIM!**

GEO. MAMEK

1724 S. RACINE AVE.

(Near 18th St.)

CHICAGO, ILL.

Prva slovensko hrvatska
trgovina moških potrebščin,
kot klobukov, obuval, srajc, kravat, perila, hlač itd.
Delamo obleke tudi po meri. Velika izbira tkanin.

PRIDITE, POGLEJTE IN KUPITE.

Pišite po
ilustrovani cenik

EMIL BACHMAN

INC.

2107 S. HAMLIN AVENUE
CHICAGO, ILL.

ZASTAVE,

čepice, bandera, regalijske, pozlačene igle in znake, preveze in pentlje in vse druge v društva spadajoče reči.

Nikdar se ne more preveč na žalosti dejstvo: Socializem zmaga, kadar se izpolnijo pogoji zanj. Eden teh pogojev, in sicer eden najvažnejših je sposobnost delavskega razreda. Na tem polju ima delavstvo največje možnosti, za kaj njegova organizacija, njegova borba je v veliki meri odvisna od delavstva samega. Zato tudi ne odjajo v tem oziru izgovori. Delavstvo ne more vplivati na koncentracijo kapitala, na uvajanja novih produkcijskih sredstev in na razne druge momente, od katerih je odvisna socializacija industrije, kakor bi samo hotelo. Lahko pa vpliva za koncentracijo svoje moči, na pomnožitev svojega znanja, na poglobitev svojega spoznanja. V politiki, pri volitvah lahko vpliva na sestavo vlade in ministrice. In če zanemarja to, kar je v njegovi moči, je samo krivo, da ne gre socialni razvoj tako hitro naprej, kakor bi lahko šel.

Kar se navadno imenuje "moral", bo v socialistični družbi gotovo precej drugačna, kakor v kapitalistični. To ne pomeni, da bo slabše, kajti slabo je že sedaj dovolj.

Povprečna oddaljenost sonca od zemlje znaša po proračunih moderne astronomije 93 milijonov milj. V premeru ima sonce približno 865,000 milj. Materije obsega približno 330,000 krat toliko kot zemlja, in če se to primerja z njegovo ogromno velikostjo, spomnimo, da je približno eno četrtino tako gosto kakor zemlja ali eno in en četrt krat tako gosto kakor voda.

"ČAS", ..

Jedina slovenska leposlovnna revija v Ameriki. Čas prinaša lepe povesti, koristne gospodarske in gospodinjske nasvete, umstvene zanimivosti, podučna, narodu potrebne razprave in mične slovenske pesmi.

Izhaja mesečno in stane samo \$3.00 na leto, pol leta \$1.50. Pošiljatelj naslovite:

"ČAS" ..

6033 St. Clair Avenue,
Cleveland, Ohio.

ANDREW VIDRICH

Painter and Paperhanger

706 Forest Ave., Johnstown, Pa.,

PHONE 3547-J.

Rojaki! kadar imate za barvati ali devati novi stenki papir v Vaša stanovanja, obrnite se na mene, jaz Vam bom izvršil delo vestno in točno ter po zmerno nizkih cenah.

Tel. Canal 1984.

Joseph Steblay & Co.

1840 West 23rd St., Chicago, Ill.

Javni notar in zastopnik raznih zavarovalnih družb proti ognju.

Član Chicago Board of Underwriters.

Prodaja hiše, lote in druga zemljišča, izposluje posojila, zavaruje proti ognju in viharju poslopja, pohišstvo, šipe na oknih, avtomobile, trgovine itd.

Podjetnikom se priporočam, da zavarujejo svoje uslužbence za slučaje nezgod pri meni.

Kupujte pri nas, kakor to dela večina slovencev že več let.

Velika izbera manufkturnega blaga

Cene najnižje

Več naših pomočnikov govori slovensko in hrvatsko.

Hranite naše znamke, iste pomenijo vrednost za vas.

ALBERT LURIE CO.
1816-1818 - 1820 BLUE ISLAND AVE.

Ako se hočete bolj natanko poučiti o korumpiranosti religij, ki so prodane v službo privatnim interesom, naročite knjigo "The Profits of Religion", ki jo je spisal znani socialistični pisatelj Upton Sinclair. Cena je razvidna v eenu knjižnici, ki je priobčen v tej izdaji.

LAWYNDALE
CLOTHING HOUSE

PEV. ZBOR "ZARJA"

—PRIREDI—

Koncert z igro "Neutralni Amor"

v nedeljo dne 30. aprila 1922 ob 7:30 zvečer
v Rudi Božeglav dvorani, 6006 St. Clair Ave.

PROGRAM :

1. **Marseillaise**, poje moški zbor..... Jos. Rouget de l'Isle
2. **Lastovkam**, poje mešan zbor..... P. H. Sattner
3. **Pomlad in Jesen**, poje moški zbor..... L. Pirnat
4. **Domovini**, duet, pojeti Miss Mimie in Josie Milavec..... Dr. B. Ipavec
5. **Dobro jutro**, poje mešan zbor s spremljevanjem orkestra..... Dr. A. Schwab
6. **Some time**, solospjev, poje g. Louis Belly..... Rudolf Friml
7. **Gorenjski slavček**, odlomek iz opere, poje mešan zbor s spremljevanjem orkestra..... A. Foerster
8. **Domu**, kvartet, pojejo gg. L. Belly, J. Homovec, L. Eršič in J. Frluga..... J. Hladnik
9. **V mraku**, poje mešan zbor..... U. Vilar
10. **Veseli bratci**, poje moški zbor s spremljevanjem orkestra..... L. Pabor
11. **Slavček**, poje mešan zbor..... J. Alfaj
12. **Igra, "Neutralni Amor"**, enodejanka, spisal Ivan Molek

Godba in petje po vodstvom g. Ivanuša.

Cenjeno občinstvo v Clevelandu in okolici se uljudno vabi, da poseti to prireditev. Pevski zbor "Zarja" je močan in dobro izvežhan mešan zbor, kateri je že večkrat presenetil občinstvo s svojimi dovršenimi nastopi. Na tem koncertu nastopi zbor s pesmijo **Gorenjski slavček**, odlomek iz opere, katera bo menda prvokrat izvajana v tej deželi. Ne zamudite te prilike.

K obilni udeležbi, vabi.

Vstopnina 50c.

ODBOR.

MOXHAM SLOVENIAN CO-OPERATIVE ASS'N

516-18 Linden Ave., Johnstown, Pa.

Grocerija in Mesnica

Cene nizke, postrežba točna.

Rojaki, postanite odjemalci in delničarji tega delavskega podjetja.

Največja slovanska tiskarna v Ameriki

JE

NARODNA TISKARNA

2142-2150 Blue Island Avenue

CHICAGO, ILL.

MI tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce.

"PROLETAREC" se tiska v naši tiskarni.

Videl sem lica: v njih brazde za seme bodočnosti;
 roke so stregle stroju ves dan,
 ali zvečer je zablislilo čelo to sajava,
 in oko je krožilo po svetlih pokrajinah,
 sanjalo smeje sanje bodočnosti,
 spemljalo silne kretnje govornika
 in verovalo za rod, ki še rojen ni. . . .

(Oton Zupančič, "Duma".)

Socializem ni nauk potrpljenja, temveč nauk bo-
 ja in dela. Socialist ni tisti, ki zabavlja, niti tisti, ki
 si ga predstavlja kot klosterski ideal; socialist je le
 tisti, ki se uči spoznavati vzroke današnjih socialnih
 bolezni in se bojuje za odpravo starega družabnega
 reda ter deluje za nadomestitev prejšnjega s sociali-
 stičnim. To delo more uspešno vršiti le v socialistični
 organizaciji.

SLIKA IZ RUSIJE.

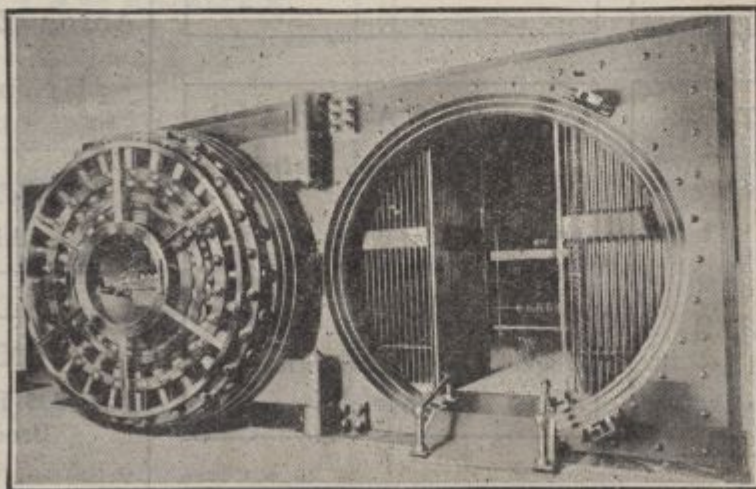
Ob potu skozi stepe so si našli svoj končni počitek.

MILLARD STATE BANK

(MILLARD DRŽAVNA BANKA)

WEST 26th STREET IN MILLARD AVE.

43,000
 funtov jekla
 protektira-
 neja z
 električnimi
 žicami

Vabljeni ste
 za vlaganje
 vašega
 denarja ali
 otvoritev
 čekovnega
 računa

R. A. CEPEK,
 predsednik
 E. J. KVIDERA,
 podpredsednik
 JAMES FRIEDL,
 podpredsednik
 FRANK L. BASTA,
 blagajnik.

Uradne ure:

Ob ponedeljkih in sobo-
 tah od 9. zjutraj do
 8. zvečer.

Ob torških, sredoah, četr-
 tkih in petkih od 9.
 zjutraj do 5. popoldne

VERJAME V VARNOST

vašega denarja in vrednostne papirje.—Predali v tej shrambi po \$3 na leto.—
 Brezskrbnost za manj kot en cent na dan.—**PRODAJAMO HIPOTEKE IN BONDE**

Edina Tvoronica Tamburic

V CHICAGU

IVAN HLAD, lastnik

1920 South Racine Ave.,
Chicago, Ill.

Izdelujem najboljše tamburice za cele zборе in po naročilu tudi posamezne komade. Zaloga žice in vseh tamburaških potrebin. Sprejemam tudi dela v popravo.

Franjo Halauš

Moderna

Krojaška Delavnica

Izdelujem obleke po meri, čistim in popravljam.

DOBRA IN TOČNA POSTREŽBA

1803 South Throop Street,
Chicago, Ill.

TEL. CANAL 1395

Edwin L. Mullan

1902-04 West 22nd St.

Chicago, Ill.

Priporoča Slovincem svojo veliko zalogo manufakturnega blaga za moške in otroke. Gene zmerne, postrežba točna.

Phone Canal 0080

MARTIN NEMANICH

Gostilna z mehкими
pijačami

Zaloga vedno svežih in
najfinejših smodk.

1900 West 22nd St.

Chicago, Ill.

Priporočam bratom Slovincem,
Hrvatom Srbom, svojo moderno
urejeno

Krojaško Delavnico

Izdelujem moške in damske obleke
po najnovjšem kroju. Čistim, likam
in popravljam.

Cene zmerne. Postrežba točna.

FRANK NOVOSEL

Krojač

1113 W. 18th St., Chicago, Ill.

West Side Furniture Co.

Arbanas & Pavlečić,
lastnika.

Prodajamo pohištvo najboljših
izdelka. Popravljamo peči. Cene
zmerne. Postrežba točna. Se pri-
poroča bratom Hrvatom, Slovincem
in Srbom, za obilni poset.

1321 W. 18th St., Chicago, Ill.

PHONE CANAL 6996

POSEBNOST

Svilnate nogavice,

za ženske, črne in bele barve, po

29c par

v Slovenski trgovini

JOHN GOTTLIEB

1821 W. 22nd St., Chicago, Ill.

Razpošiljamo tudi po pošti, poštnine
prosto. Cenik zastoj.

NATIONAL HALL

Andrew Spolar, lastnik,

priporoča svojo dvorano za zabave,
društvene priredbe, pojedine, shode
in sestanke.

Vogal Racine ave. in 18th street.

Chicago, Ill.

Phone Rockwell 2450

LAWNDALE CAFE

Anton Zeman, lastnik.

Jedila vedno sveža in ob vsakem
času. Se priporoča Slovincem

2603 So. Lawndale Ave.,

Chicago, Ill.

ALOIS SKULJ

323 Epsilon Place,
Brooklyn, N. Y.

(javni notar)

V zalogi imam prave Lubasov
harmonike in kovčke kakor tudi
starokrajske kose, orodje za klepanje,
motike, srpe in Bergamo bratne
kamne.

Alois Skulj, 323 Epsilon Place,
Brooklyn, N. Y.

Kupujte potrebno blago za gospe,
gospodične ter otroške narejene obleke,
deške obleke in čevlje, po novih in
nizkih cenah v

People's Dept. Store
Chisholm, Minn.

JOHN KOŠIČEK

Racine Ave.

pri 18th.

Propadanje Bolgarije vsled bremen vojne odškodnine.

Bolgarija, ki je bila do leta 1914 ena najrazvitejših dežel na Balkanu in je gospodarsko in kulturno najhitreje napredovala, je sedaj v veliki stagnaciji. Plaćati ima državam, proti katerim je bila v vojni, ogromne vsote v denarju in blagu. Vlada je sedaj proti zaveznikom, naj podaljšajo rok za nadaljna izplačila vojne odškodnine za tri leta, da si med tem časom gospodarsko opomore, toda zavezniške vlade so prošnjo odbile. Zavezniška komisija zahteva kontrolo nad bolgarskimi carinskimi uradi, rudniki, železnicami in še na nekaterimi drugimi obrati. Bolgarsko ljudstvo je nezadovoljno in agrarna stranka se bo le težko vzdržala na vladi. Ako pade, ne bo s tem za Bolgarijo nikar pridobljenega, kajti revščino v sedanjih razmerah ne bo mogla odpraviti nobena stranka. Sovraštvo Bolgarov proti Grkom in Srbom postaja vedno večje, posebno proti Grkom.

Edina dežela, ki bi lahko pomagala Bolgariji, je Jugoslavija. Odpustila bi ji svoj del bolgarske vojne odškodnine in se združila z njo v enotno državo. Z ekonomskega stališča bi bil ta korak velikega pomena. Zmilitvev bi bil prvi korak za nadaljno utrjevanje prijateljskih vezi med Srbi in Bolgari. Bolgari so že večkrat skušali pridobiti srbske vladne kroge za prijateljski sporazum, toda v Belgradu so jih hladno sprejemali. Ako bi znala Jugoslavija pozabiti čine, ki jih je skrivila bolgarska vladna kamarila med vojno proti Srbiji in odpustiti bolgarskemu ljudstvu grehe, katere s obo zakrivilo, bi bil s tem dan pogoj za zблиžanje obeh bratskih narodov in za balkansko federacijo.

Ampak srbski državniki vidijo večje prijatelje med reakcionarji v Romuniji kakor pa v demokratičnemu bolgarskemu ljudstvu. To se bo s časoma spremenilo, toda potrebno bi bilo, da se Jugoslavija zблиža z Bolgarijo takoj, ker je to življenski interes obeh dežel.

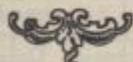
Nekateri ljudje ne morejo verjeti, da se jim dobro godi, če ne vidijo, da se drugim slabo godi. Peč se jim zdi šele tedaj gorka, kadar vidijo, da drugi prezebajo.

CLOVEK VE MANJ KOT PA ZELJNATA GLAVA.

Dr. Slossom, znameniti kemist, je rekel na predavanju pred par dnevi, da bi morali ljudje in narodi sploh odpraviti potrato, odstraniti nezmernost in sodelovati za skupno stvar pri razširjevanju civilizacije. Petdeset odstotkov gasolina pri procesu da se ga napravi vporabnega, se potrači brez potrebe, petinsedemdeset odstotkov petroleja gre isto pot. Človek v tem slučaju ve resnično manj kot zeljnata glava, katera v svojem laboratoriju življenskih celic ne zavrže ničesar. Ona vporabi vso svojo energijo na popolnoma pravi in koristen način. Vsakega človeka stremljenje bi moralo biti manj potratnosti, pa več dela! Ako trpite radi želodčnih nerednosti, je to znamenje da so se v njem nabrale škodljive snovi, katere morajo biti odstranjene, sicer vas spravi to v tako stanje, da se vam ne zljubi nobeno delo, tudi se ne morete pravilno zainteresirati vanj. Najboljše zdravilo v takih slučajih je Trinerjevo grenko vino. Izčisti črevesje, odstrani želodčne nerednosti in vpostavi zopet splošno zdravje. To je za mnoge ljudi vsakdanja potreba. Mr. Lucas Sztuk nam je pisal 11. aprila iz New Brighton, Minn.: "Trinerjevo grenko vino je izvrstno, nikakor ne morem biti brez njega." Vaš lekar ali pa trgovec z zdravili vam bo rad pokazal tudi druge Trinerjeve preparacije.

MILLARD RESTAVRACIJA

Lastnika
J. JANEK in
V. JIRANEK

Če hočete jesti jedi iz pristno domače kuhinje, tedaj ne zamudite posetiti

MILLARD RESTAVRACIJO,

ki se nahaja v *prvem nadstropju* poslopja na

**3604 West 26th Street,
Chicago, Ill.**

Cene zmerne, postrežba prvega reda!

JAMES J. LYONS

KLOBUČAR

CHICAGO, ILL.

Tri prodajalne:—

1850 Blue Island Ave.

4733 S. Ashland Ave.

4019 West 26th St.

Kdor praznuje prvi majnik, izreka s tem, da je mednaroden. Kdor je mednaroden, je lahko pošteno naroden, ne more pa biti šovinist. Kdor grdi druge narode, je šovinist in ne more biti mednaroden. Kdor ni mednaroden, ne more po prepričanju in poštenju praznovati prvega maja. Kdor ni mednaroden, pa vendar praznuje maj, izrablja torej le socializem za kupčijo.

Pri vsaki priliki lahko vidimo, da ima socializem med slovenskimi delavci na tisoče simpatičarjev. Toda v boju, ki ga je socializmu naložila zgodovina, se zmagujejo simpatije, temveč moč. In moč je le v organizaciji. Če ti je socializem simpatičen, moraš tudi delati zanj, kar je pa le tedaj mogoče, ako si v njegovih vrstah. Organiziraj se torej! Vpiši se v socialističen klub!

Kup mrtevcev v teritoriju ob Volgi. Takih prizorov je mnogo v tistih krajih Rusije, kjer je suša uničila vse poljske pridelke. Če bi ljudstvo po raznih krajih sveta dao nekoliko več v odpomoč Rusiji, bi bilo ob Volgi mnogo manj grobov.

KO PRIDEJO LETA

je človeški sistem podvržen* slabim vplivom vse vrste in potrebuje tonike.

SEVERJEVA ESORKA

preje znana kot Severjev želodečni grenčec, je pravilna laksativna tonika za ljudi, ki so v letih. Zelo priporočljiva za slabotne in delidatne osebe.

Njene zdravilne snovi jo delajo izvrstnim zdravilom za dispepsijo, neprebavo, zaprtje in oslabelem prebavnim organom.

V dveh veličinah: 75 centov in \$1.50.

Dobite ga pri svojem lekarju ali pa pišite na

W. F. SEVERA CO.,
Cedar Rapids, Iowa.

Američani in Jugoslovanska Socialistična Zveza.

Ko se človek poda na socialistično agitacijo, sliši večkrat opombe, naj bi se za delavsko stvar potegnil malo bolj domorodci ali Amerikanci, češ da smo Slovani tujerodci, ki z ozirom na predruženje sedanjega stanja ne morejo imeti toliko uspeha kot pa Amerikanci. Mi da pridemo lahko "za njimi." Toda če se ozremo malo naokrog vidimo, da je po premogarskih naselbinah zelo malo domorodcev. Družbe iščejo vedno le tujezemce, ki delajo zmerom še najceneje. Dobe se sicer ljudje, ki govorijo in občujejo angleški, ampak to so Irci ali pa Škoti - po večini ravno tako inozemci kakor Slovani ali Italjani. Radi tega je naša dolžnost, da vodimo socialistično propagando v teh krajih inozemci bodisi Slovani, Italjani ali kakršne narodnosti že. Pristopajte v klub št. 69 Jugoslovanske Socialistične Zveze, ki zboruje vsako tretjo nedeljo v mesecu ob 2. popoldne v dvorani društva Prostomisleci. Kadar zmaga socializem, tedaj ne bo treba več stavkati niti se bati izprtja od strani kapitalistov, kajti njihove kraljestvo bo prenehalo obstajati.

Pomagajte jačati naše vrste.

ANTON ZORNIK

tajnik soc. kluba št. 69 J. S. Z.,

Herminie, Pa.

Vihar.

Vihar viharji hrufejo,
 grmovje rujejo,
 pod nebom se strele žaré,
 se majejo, vode kipé,
 demoni pogube so vstali
 duhovi življenja jih zballi:
 pogumno in trdno, sreé!
 svetovi se v kréih rodé.

Kapitalist riskira v podjetju
 svojega imetja. Delavec riski-
 rane: Svoje zdravje in življenje.
 temu ima kapitalist ves
 delavec pa beraško pla-

En najveéjih veleumov na
 svetskem pisateljskem polju je
 svetni Ivan Cankar. Ali po-
 ste kaj njegovih del? Če se
 ne morete prištevati k izo-
 staneem. Poglejte v naš cenik
 Naroéite tiste Cankarjeve
 knjige, ki jih imamo v zalogi in

ob enem Cankarjevo izdajo Kre-
 sa ter knjigo "Umetnikova trilo-
 gija". Pošljite naroéilo éimpreje.

Absolutna svoboda je nemogo-
 éa na svetu, ki je podvržen zako-
 nitosti. Zakaj vsak zakon pomei
 gotovo omejitvev. élovek na pri-
 mer ne more storiti veé, kakor
 dopušéa njegova moé, ki ni od-
 visna od svobodne volje. Tudi v
 socialistiéno urejeni družbi se ne
 more pričakovati absolutna svo-
 boda; tudi v njej morajo veljati
 zakoni. Razlika med kapitalisti-
 éno in socialistiéno družbo velja
 pa tudi glede na svobodo, in prav
 velika je. V kapitalistiéni družbi
 je svoboda veéine omejena z in-
 teresi gospodarsko moéne manjši-
 ne; v socialistiéni družbi omejuje-
 jo interesi skupnosti svobodo po-
 sameznika, in omejujejo jo le to-
 liko, kolikor je zaradi skupnih
 interesov potrebno.

VABILO

na

PLESNO VESELICO

ki jo priredi

**Slovenski Socialistiéni
 Klub šteV. 181, J. S. Z.,
 v Lloydellu, Pa.**

dne prvega maja ob
 2. popoldne v dvorani

DR. SV. PETRA IN PAVLA

Igrala bo izvrstna godba iz
 Johnstowna.

Vstopnina za moške 75c; dame
 vstopnine proste.

Priporoéamo se obéinstvu od tu in
 okolice v obilno udeleébo.

ODBOR.

Edin Roosevelt 7939

SLOVENSKA

**Restavracija
 in Kavarna**

Geo. Voléanšek, lastnik

1834 South Racine Ave.,
 Chicago, Ill.

Teéna domaéa hrana vedno na
 razpolago.

Se priporoéa rojakom
 v obilen obisk.

Jugoslovanska

**Restavracija
 in Kavarna**

Josip Keleéié, lastnik.

1807 So. Racine Ave.,
 Chicago, Ill.

FRANK LAURICH

1903 W. 23. St.
 Chicago, Ill.

Priporoéa rojakom svojo zalogo
 prazenice, mehkih pijaé, slado-
 leéa, slaééic ter finih smodk,
 cigaret in tobaka.

JOHN ŠTAYER

Grocerijska trgovina

Blago vedno sveée, cene zmerne,
 se priporoéa rojakom.

1925 W. 22. Place, Chicago, Ill.

PHONE: CANAL 1404

Telefon Canal 4340

**EDINA SLOVENSKO-
 HRVATSKA TRGOVINA
 S CVETLICAMI**

V trgovini vedno sveée cvetlice za
 ples, svatbe, pogrebe itd.

VINKO ARBANAS

1320 W. 18th St., Chicago, Ill.
 Med Throop in Blue Island Ave.

JOHN FABJAN

Slovenski krojaé

Izdelujem obleke po najnovejšem kroju.
 éistim, likam in popravljam stare obleke.
 Cene zmerne. Postreéba toéna.

1932 W. 22nd St., Chicago, Ill.

Tel. Randolph 4559
Princeton 2883-W

Slapnik & Sanabor

Cvetličarji

6113 St. Clair Ave.,
Cleveland, O.

F. K. Bauzon

5920 St. Clair Ave.,
Cleveland, Ohio

Brusilnica škarij, britev in drugega rezilnega orodja. Velika zaloga britev, brivskih strojev ter drugega brivskega orodja.

ELYRIA

AUTO REPAIRING
AND WELDING CO.

Frank Somrak in Jos. Mr.
lastnika

6512 St. Clair Ave.,
Cleveland, O.

Slovenska garaža. Popravljamo
vseh vrst avtomobilov.

Zaloga olja, gasolina ter vse
v avtomobilsko stroko
spadajočih potrebščin.

Rojakom se priporočam

J. S. JABLONSKI

Fotografični atelje.

2303 Professor Ave.
6122 St. Clair Ave.
Cleveland, Ohio.

Tel. Princeton 1944 W.

NEW YORK DRY CLEANING CO.

6220 St. Clair Ave.,
Cleveland, Ohio

Čistimo, barvamo, likamo, popravljamo
in predelujemo vsakovrstne obleke.

FRANK BUTALA

6410 St. Clair Ave.
Cleveland, O.

Tel. Princeton 3037-R

Trgovina s čevlji.

Slovenska Restavracija MARTIN ŠORN,

6034 St. Clair Ave.,
Cleveland, Ohio.

Serviramo tečno hrano.
Najboljša postrežba.

Sveža jedila in točna postrežba.

JOHN CENTA

priporoča Slovencem svojo

GROCERIJO.

Vedno sveže blago, zmerne cene
in točna postrežba.

6105 St. Clair Ave. Cleveland, O.

JOSEPH ZELE

Slovenski pogrebni

Avto-pogrebni vozovi, amblani
in vozovi za pohabljenec vedno
razpolago. Avtomobili za vse potrebe.
Odprto po dnevu in po noči.

6502-04 St. Clair Ave.
Cleveland, Ohio

Tel. Princeton 969

FRANK AŽMAN

Slovenska mesnica.

Občinstu se priporoča.

6212 St. Clair Ave., Cleveland, O.

G. ZAVASKY

6011 St. Clair Ave.,
Cleveland, Ohio

Železarska trgovina, zaloga orodja,
barv, stekla itd.
Se priporoča rojakom.

JOSEPH MILAVEC Moderna Restavracija

6110 St. Clair Ave.,
Cleveland, Ohio

ANTON ROŽER

6012 St. Clair Ave.,
Cleveland, Ohio

Prvovrstna popravilnica čevljev.
Cene zmerne, postrežba točna.

ANTON ANŽLOVAR

6202 St. Clair Ave.,
Cleveland, Ohio

Se priporoča vsem odjemalcem
za obilen obisk svoje trgovine.

FRANK VIDMAR Slovenska mesnica

1147 Addison Road,
Cleveland, Ohio

Povej tvojemu prijatelju, da
v njegovo lastno korist, ako
postane čitatelj in naročnik
Proletarca.

NICK DAVIDOVICH
Jugoslovanski polagalec
vodnih cevi.

Svoji k svojim.

7013 St. Clair Ave.,
Cleveland, O.

Tel. Randolph 1828.

RUDOLF BOŽEGLAV

6006 St. Clair Ave. Cleveland, O.

priporoča svojo

GOSTILNO

z mehкими pijačami, kakor tudi

DVORANO

za igre, veselice, shode, seje in zabave

ZUPANC & KAUPA

Slovenska denarna pošiljalnica in
parobrodna agencija.

6603 St. Clair Ave.,
Cleveland, Ohio

K 100,000,000 (sto milijonov kron)
je bilo poslanih v Jugoslavijo skozi
našo agencijo.

Denar pošiljamo na vse dele sveta
in sicer: brzojavno, v čekih, denarnih
nakaznicah in po kabelgramu.

"Škoda da se nisem učil angleščine,
ko sem bil mlad. Zdaj, čez 25 let je
prepozno." To mi je rekel star
muzej in "ugleden" rojak.

Glejte da ne boste tudi vi podobni
temu rojaku.

Naročite Dr. Kernov Besednjak
pri Proletarcu ali pa naravnost od:

DR. F. J. KERN

6012 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio

Cena \$5.00.

Največja slovenska zlatarska trgovina

FRANK ČERNE

6033 St. Clair Ave.,

Cleveland, Ohio

Ure, verižice, prstane, broške, zaprstnice, medaljončke, itd.
Popravljamo ure po nizki ceni.

Podružnica Columbia Gramofonov in gramofonskih plošč
slovenskih in drugih. Se prodaja na mesečna odplačila.

Pišite po cenik, kateri se Vam pošlje brezplačno.

Najboljše blago.

Najnižje cene.

Chisholm State Bank

Ali ste že kedaj premišljevali,
da nekdo hrani denar, katerega ste
vi prislužili?

Zakaj ga ne hranite sami!!!

Pričnite s hranilno vlogo pri nas še danes.

Pri nas boste našli točnost, uljudno občevanje in varnost.

Izvršujemo vse bančne posle, sprejemamo vloge na čekovni račun, dajemo
kreditne olajšave in imamo izmenjevalnico za denarne transakcije v inozemstvo.

Z nami lahko občujete v slovanskih jezikih.

Se priporočamo za poslovanje z našo banko.

MARTIN SEVER, pomožni blagajnik.

CENIK KNJIG,

KI JIH IMA V ZALOGI PROLETAREC.

Leposlovne knjige, romani, povesti in črtice.

MIMO ŽIVLJENJA, (Ivan Cankar), 230 strani, trdo vezana	1.20
GADJE GNEZDO, (Vladimir Levstik), 219 strani, trdo vezana	1.00
MOJE ŽIVLJENJE, (Ivan Cankar), broširana, 168 strani, 60c; vezana v platno85
UMETNIKOVA TRILOGIJA, Ivanu Cankarju v spomin. (Alojz Kraigher), 134 strani, broširana 75c, vezana v platno	1.00
PRAVLJICE, (Oskar Wilde), 162 strani, trdo vezana	1.00
BREZ ZARJZE, (Milan Pugelj), 176 strani; trdo vezana90
PODOBE IZ SANJ, (Ivan Cankar), 165 strani, trdo vezana	1.10
KUHINJA PRI KRALJICI GOSJI NOŽICI, (Anatole France), 298 strani, trdo vezana	1.10
BOY, (Lois Coloma), roman, 269 strani, trda vezba95
POVESTICE, (Rabindranath Tagore), broširana STAROINDIJSKE PRIPOVESTI, s slikami, (Jos. Suchy), broširana40
ZVONARJEVA HČI, (E. Miller), broširana, 162 strani ..	.55
PESMI ŽIVLJENJA (Fran Albrecht), trda vezba ..	.60
FAROVŠKA KUCHARICA. (J. Š. Baar), povest, trda vezba ..	1.00
ZAJEDALCI. (Ivan Molek), povest, 304 strani, vezana v platno	1.75
ANFISA. (Leonid Andrejev), drama v štirih dejanjih ..	.60
JURKICA AGIČEVA. (Ks. Šandor-Gjalski), povest, 360 strani, broširana 90c, vezana v platno	1.30
JUG. (P. Chochołoušek), zgodovinski roman, 616 strani, broširana \$1.10, vezana v platno	1.60
VITEZ IZ RDEČE HIŠE. (Aleksander Dumas star.), zgodovinski roman, 504 strani, broširana \$1.00, vezana v platno	1.50
UDOVICA. (I. E. Tomić), povest, 330 strani, broširana 90c, vezana v platno	1.30
DON CORREA. (G. Keller), roman30
STO LET SLOVENSKE LIRIKE. (C. Golar), vezana v platno ..	1.10
FILIZOFSKA ZGODBA. (Alojz Jirasek), trda vezba ..	.50
DVONOŽEC IN DRUGE ZGODBE. (Karl Ewald), s slikami, trda vezba	1.10
GOLEM. (G. Meyrink), roman, trda vezba	1.00
HEPTAMERON. (Margareta Valoiska), povest, broširana ..	.55
ČRNI PANTER. (M. Pugelj), povest, trda vezba ..	1.00
SRCE. (Henrik Mann), novele, trda vezba60
STRUP IZ JUDEJE. (J. S. Machar), pesnitev, broširana ..	.75

Znanstvene razprave, politični in gospodarsko socialni spisi, učne in druge knjige in brošure.

POT K SOCIALIZMU, (Dr. Oto Bauer)20
ALI JE RELIGIJA PRENEHALA FUNKCIONIRATI? Debata30
SVETOVNA VOJNA IN ODGOVORNOST SOCIALIZMA. (Etbin Kristan)30
UVOD V BUDDHIZEM, (Jos. Suchy)20
V NOVO DEŽELO. (Etbin Kristan)30
KATOLIŠKA CERKEV IN SOCIALIZEM30

KDO UNIČUJE PROIZVAJANJE V MALEM SOCIJAL. KNJIŽNICA (dva snopiča)	
ZADRUŽNA PRODAJALNA ALI KONSUM. O KONSUMNIH DRUŠTVIH	
ZBIRKA RUDARSKIH IN FUŽINSKIH IZRAZOV (J. Bezljaj)	
KRATKA SRBSKA GRAMATIKA, (Dr. Jozef Mencej)	
SRBSKA POČETNICA, (J. T.)	
PSIHIČNE MOTNJE NA ALKOHOLSKI PODLAGI (Ivan Robida), broširana	1.00
SPOL-LJUBEZEN-MATERINSTVO, (Prof. dr. Z. Zahor), trda vezba	1.00
ANGLEŠKO-SLOVENSKE BESEDNJAK. (Dr. J. F. Kern)	1.10
ZA STARO PRAVDO. (Fran Erjavec)	1.10
ZAKON BIOGENEZIJE. (J. Howard Moore, prev. I. M.)	1.10

Glasba.

TRIJE MEŠANI ZBORI, (Srečko Koporec), vsebuje 1. V snežni burji, 2. Zimski večer, 3. Gvadalkivir
TROJE SOLOSPEVOV S SPREMLJEVANJEM ZA GLASOVIR, (Marij Kogoj), vsebuje: 1. Jaz se ne bo spomnila, 2. Sprehod v zimi, 3. Istrski motiv.

Razno.

TRIJE LABODJE, ilustrirana revija	1.00
"KRES", št. 5. — 6. (Cankarjeva številka)	1.75
"KRES", št. 7.	1.75
DEMOKRACIJA, (Cankarjeva številka)	1.00
AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLEDAR, letnik 1921 mehko vezan 75c, vezan v platno	1.00
PROLETAREC, letnik 1921, vezan v platno	1.00
NAJNOVEJŠE INFORMACIJE O DOBAVI DRŽAVLJANSTVA ZEDINJENIH DRŽAV	1.60
SPOVED PAPEŽA ALEKSANDRA VI	1.50
AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLEDAR, vezan v platno, letnik 1919, 50c; letnik 1920, 65c; letnik 1921 mehko vezan	1.50
"PROLETAREC", vezan, letnik 1919, \$6.00; vezan letnik 1920	1.50
CANKARJEVA SLIKA na dopisnicah, 2 za 5 c (Imamo jih dvojne vrste.)	

Angleške knjige.

TEN DAYS THAT SHOOK THE WORLD, (John Reed). Opis prvih dni boljševiške revolucije, 371 strani, vezana v platno	1.00
THROUGH THE RUSSIAN REVOLUTION, (Albert Rhys Williams), s slikami, 311 strani, vezana v platno	1.00
100%. (Upton Sinclair). Povest patrijota	1.00
THE BRASS CHECK. (Upton Sinclair). Študija ameriškega žurnalizma, broširana 60c; vezana v platno ..	.75
THE PROFITS OF RELIGION. Razprava o izrabljanju ver za privatne interese	1.00
"DEBS, HIS AUTHORIZED LIFE AND LETTERS". (David Karsner), vezano v platno	1.00
KING COAL. (Upton Sinclair). Povest iz zadnjega štrajka coloradskih premogarjev, vezana v platno ..	.75

Naročilom priložite poštni ali ekspresni money order ali ček ali gotovino. Za manjša naročila lahko pošljete poštne znamke.

PROLETAREC,

3639 W. 26th Street

Chicago

Pristopajte k
**SLOVENSKI NARODNI
PODPORNI JEDNOTI.**

Naročite si dnevnik
"PROSVETA".

List stane za celo leto \$5.00,
pol leta pa \$2.50.

Vstanavljajte nova društva.
Deset članov(ice) je treba za
novo društvo. Naslov za list
in za tajništvo je:

2657 So. Lawndale Ave.,
Chicago, Ill.

**DR. RICHTER'S
"PAIN-
EXPELLER"**

Dobro zdravje je vredno
zlata, vsak plačilni ček je
potrdilo dobrega zdravja.
Odženite mučne bolečine
s pravim Pain-Expellerjem,
starim prijateljem družine.
Zahtevajte ga z našo
varstveno znamko "SID-
RO". Cena 35c in 70c v
vseh lekarnah ali pa pri:

F. AD. RICHTER & CO.,
104-114 So. 4th St.
BROOKLYN, N. Y.

"THE MILWAUKEE LEADER"

Največji Ameriški socialistični dne-
vnik.

Naročnina: \$6.00 za celo leto,
\$3.00 za pol leta in \$1.50 za tri
mesece.

Naslov: 532 Chestnut Street,
MILWAUKEE, WIS.

**CARL STROVER
LAWYER
and
COUNSELLOR**

133 W. Washington Street.
CHICAGO, ILLINOIS.

Telefon: Main 3989.

*Slovincem priporočamo
v posečanje*

KAVARNO MERKUR

3551 W. — 26th St.

(v bližini urada SNPJ., S.
R. Z. in Proletarca.)

Dobra kuhinja : : : : :

: : : : : Dobra postrežba.

KARL GLASER, imetitelj.

Ako si želite nabaviti knjige
socialne, povestne ali kake druge
vsebine, jih naročite od Proletarca.
Eventualni dobiček od prodaje
knjig se porabi za pokrivanje stro-
škov pri listu.

John Plhak & Co.

1151-1153 W. 18th Street

Chicago,
Illinois.

Modna trgo-
vina. Velika
zaloga moš-
kih, ženskih
oblek, izde-
lanih po
na jmoder-
nejšem kro-
ju. Cene
nizke.

Kadar...

Kadar mislite na potovanje v
stari kraj;

kadar želite poslati svojim sta-
rokrajskim sorodnikom, prijate-
ljem ali znancem denar,

ali kadar imate kak drug posel
s starim krajem,

obrnite se na tvrdko

ZAKRAJSEK & CESAREK

70-9th AVE.

NEW YORK, N. Y.

**SEVEROVA ZDRAVILA VZDRŽUJEJO
ZDRAVJE V DRUŽINAH.**

*Za srbeči kožu-
rabite*

**SEVERA'S
ESKO**

Antiseptično mazilo

Priporočljivo za odpomč
pri zdravljenju srbečice
in raznih kožnih bolezni.

CENA 50c

Vprašajte pri vašem lekarju.

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.

FRANK ČERNE

6033 St. Clair Avenue

Cleveland, Ohio

NAJVEČJA SLOVENSKA TRGOVINA Z ZLATNINO

Obiščite mojo prodajalno in prepričajte se, da imam v zalogi vedno največjo izbiro različnih UR, od navadnih do najdražjih; prstanov, brošk, verižic, obeskov, brušenega stekla i. t. d. Posebno bogata pa je izbira daril za ŽENINE in NEVESTE. Popravljalnica za ure in vso zlatnino sploh. Sprejemam in izvršujem tudi poštna naročila.

MUZIKALIČNI ODDELEK

Vam nudi največjo izbiro Columbia Grafonol in Manophonov, izdelanih v raznih modelih in sicer od \$15.00 naprej. Dalje klavirjev, navadnih ali mehaničnih (Piano in Player Piano), na katere igra lahko vsak. Posebno pa opozarjam na lepo izbero SLOVENSКИH PLAYER PIANO ROLL z tiskanimi besedami, kot so tukaj navedene:

Zakaj ne bila bi vesela, valček.
Mladi Vojaki, koračnica.
Bleški Valovčki, valček.
Kje so moje rožice, pesem.
Zvezda, pesem.
Tiha luna, pesem.
Slovensko dekle, pesem.
Pozdrav, pesem.
Nazaj v planinski raj, pesem.

Miramarska mazurka.
Oj Hrvati oj junaci, koračnica.
Vzemi me s seboj, polka.
Sokolska, (Levja sila) koračnica.
Naprej zastava slave, pesem.
Domovina mili kraj, pesem.
Zadovoljni Kranjc, pesem.
Studenčku, pesem.
Po jezeru, pesem.

Slovenske igralne
role za piano
\$1.00 ena

Slovenske igralne
role za piano
\$1.00 ena

Vsem tistim, kateri imate grafophone v hiši, pa priporočam sledeče NAJNOVEJŠE SLOVENSKE GRAFOFONSKE PLOŠČE:

E 4992 Družinske sladkosti v Clevelandu.
Od kod je špela doma.	E 4991 Zaljubil se je vrabec.
Špela in Micka v kabaretu.
E 4845 Pogled v nedolžno oko. Pesem.
Še enkrat te objamem. Pesem.	E 4846 Hausmajsterca v terjatra.
Kaksno pečenko je špela jedla.
E 4688 Naprej zastava slave.
Mili zvonček z melodijami.	E 4689 Ko bi moj ljubi vedel to.
Na tujih tleh

CENA GRAMOFONSKIM PLOŠČAM JE SEDAJ 75 Centov.

Pišite po cenik gramofonov in plošč, katerega pošljem zastonj in poštine prosto. Popravljamo gramofone in prodajamo posamezne dele.